

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1928.

Andra kammaren.

Nr 24.

Lördagen den 14 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogos var för sig och hänvisades till särskilda utskottet följande på kammarens bord liggande motioner, nämligen:

- nr 483 av herr *Hansson* i Trollhättan *m. fl.*;
- nr 484 av herr *Alströmer m. fl.*;
- nr 485 av herr *Alströmer*;
- nr 486 av herr *Andersson* i Falkenberg *m. fl.*;
- nr 487 av herr *Brännström*;
- nr 488 av herr *Öberg m. fl.*;
- nr 489 av herr *Johansson* i Edsbyn *m. fl.*;
- nr 490 av herr *Olsson* i Blädinge *m. fl.*;
- nr 491 av herr *Olsson* i Blädinge;
- nr 492—495 av herr *Spångberg m. fl.*;
- nr 496 av herrar *Johanson* i Hallagården och *Svensson* i Grönvik;
- nr 497 av herrar *Grapenson* och *Hage*;
- nr 498—501 av herr *Hage m. fl.*;
- nr 502 av herr *Björkman m. fl.*;
- nr 503 och 504 av herr *Heiding*;
- nr 505 av herr *Andersson* i Tungelsta;
- nr 506 av herr *Mosesson m. fl.*;
- nr 507 av herr *Nylander*;
- nr 508 av fru *Ekberg*;
- nr 509 av herr *Hansson* i Stockholm *m. fl.*;
- nr 510 av fröken *Wellin*; samt
- nr 511 av herr *Lovén m. fl.*

Vid härfå skedd föredragning av motionen nr 512, av herr *Eriksson* i Västbro, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 202, angående nedskrivning av vissa från kraftledningslänefonden beviljade lån m. m. begärdes ordet av herr *Eriksson* i Västbro, som yttrade: Herr talman! Då motionstiden utgått för den motion, jag väckt, ber jag att få återtaga densamma.

Ang.
återkallande
av en motion.

Denna anhållan bifölls.

Vidare föredrogs motionen nr 513, av herr *Olsson* i Ramsta, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 241, angående åtgärder för främjande av sparsamhet bland skolungdomen; och yttrade därvid herr **talmannen**: Enär denna motion blivit avgiven efter utgången av den tid, inom vilken motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 241 kunnat grundlagsenligt väckas, finner jag mig nödsakad vägra proposition å motionens remitterande till utskott.

Ang. motionen
nr 513
inom andra
kammaren.

Herr talmannens propositionsvägran godkändes av kammaren.

Andra kammarens protokoll 1928. Nr 24.

Slutligen föredrogos övriga på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 514 av herr *Hage*;

nr 515 av herr *Andersson* i Igelboda;

nr 516 av herr *Jeppsson*;

nr 517 av herr *Lövgren* i Nyborg;

nr 518 av herrar *Bengtsson* i Norup och *Björklund*;

nr 519 av herr *Järte m. fl.*; samt

nr 520 av fru *Ekberg* och fru *Nordgren*;

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 521 av herrar *Osberg* och *Olsson* i Berg;

nr 522 av herr *Anderson* i Storegården; och

nr 523 av herr *Svensson* i Grönvik; samt

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 524 av herr *Lövgren* i Nyborg; och

nr 525 av herr *Carlsson* i Stockholm.

§ 2.

Bevillningsutskottets härpå föredragna betänkanden nr 32 och 33 bordlades åter.

§ 3.

Ang. ändring
i lagen
om tillsyn å
fartyg.

Till avgörande förelåg nu första lagutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av väckt motion angående ändrad lydelse av 9 § i lagen om tillsyn å fartyg m. m.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 179, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Lindley* hemställt, det riksdagen måtte

1:o besluta att antaga följande förslag till ändrad lydelse av 9 § i lagen den 16 oktober 1914 om tillsyn å fartyg:

9 §.

Fartyg, som nyttjas till handelssjöfart eller till befordran av passagerare i den omfattning, att det enligt vad i 20 § stadgas skall vara försett med passagerarfartygscertifikat, skall i Östersjö- eller vidsträcktare fart, till ledning för tillsynen å dess nedlastning, vara försett med lastmärke, utvisande fartygets minsta tillåtna fribord, dock att Konungen må härifrån meddela undantag beträffande visst fartyg eller slag av fartyg, som nyttjas i Östersjöfart;

2:o i sammanhang med vad under 1:o föreslagits besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga sådan ändring i förordningen den 31 december 1914 med närmare föreskrifter angående tillsyn å fartyg, att 32 § erhåller följande lydelse:

32 §.

Vid fastställande av svenskt dödviktslastmärke skola tills vidare tillämpas de fribordsbestämmelser och fribordstabeller, som finnas fogade vid förordningen med provisoriska föreskrifter angående lastmärke å svenska fartyg i vissa fall den 21 maj 1910; dock att beträffande fartyg, som med avseende å dimensionerna å de i skrovet ingående konstruktionsdetaljer uppfyller i kommerskollegii kungörelse den 30 juni 1927 med särskilda byggnads-, material-

och utrustningsbestämmelser för fartyg (byggnadsreglementet) i sådant hänseende stadgade fordringar eller eljest har däremot svarande konstruktiv styrka, vid lastmärkets fastställande skall tillämpas vad därutinnan gäller för fartyg innehavande högsta klass i någon av de i 31 § omförmälda klassificeringsanstalter eller därmed likställd sådan anstalt.

*Ang. ändring
i lagen
om tillöyn å
fartyg.
(Forts.)*

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville, efter det pågående utredning om införande av obligatoriskt lastmärke för fartyg i Östersjöfart avslutats, snarast möjligt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Häremot hade reservation avgivits av herr *Borell*, som ansett att utskottet bort hemställa, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Thore: Herr talman! Det torde vara ganska ovanligt, att riksdagen beslutar en skrivelse till Kungl. Maj:t i ett ärende, som redan är under utredning och avancerat så pass långt, som detta ärende synes ha gjort. Att ärendet är under utredning omtalas i motionen och den anger till och med den föreslagna ordalydelsen av de paragrafer, som skola avhandla lastmärket i Östersjöfart. Anledningen skulle väl vara den, att det är så överhängande att få en lastlinje i Östersjöfart, så att man icke kan invänta vad Kungl. Maj:t själv kan komma att föreslå i saken utan ovillkorligen fordrar, att frågan snarast möjligt kommer in till riksdagen. Nu är det visst icke så, att det skulle vara så överhängande. De fall, som omnämnas i fråga om överlastning på Östersjön — givetvis ha sådana fall förekommit — äro bedömda ganska subjektivt och på basis av utredningar, sjöförhör och sjöförklaringar, som kunna vara otillfredsställande. Jag vågar icke taga några uppgifter ifrån sjöförhören eller från kommerskollegii sjötekniska biträde såsom absolut korrekta, när det gäller att bedöma den föreliggande frågan, därför att det materiel, som framförts, och de utredningar, som verkstälts, icke äro till den grad kompletta, som erfordras för att kunna bilda sig ett omdöme i saken. Nu är det så, att de redare och befälhavare, som trafikera Östersjön, ha ingenting principiellt emot, att en bestämmelse om lastlinje införes, men man önskar, att det skall bli en för Östersjöfart avpassad lastlinje, så att man icke utan vidare automatiskt inför lastlinjen i Nordsjötrafik även för de fartyg, som trafikera Östersjön. Att detta kan spela en viss roll för trafikens ekonomiska bärighet, kan man förstå av det sakförhållandet, att enligt utredning fartyg, som normalt lasta för Östersjötrafik 270 ton, skulle, ifall man införde det engelska lastmärket, som gäller för Nordsjötrafik insjöfart, lasta endast 231 ton, d. v. s. det blir en nedsättning på lastförmågan på 15 procent eller något dylikt. Vidare begär man, att de eventuella lastlinjebestämmelserna rörande Östersjöfart skola få interbaltisk räckvidd, d. v. s. att de skola bli gällande även för de baltiska nationerna, och detta anses vara absolut nödvändigt, om icke våra svenska fartyg skola alldeles ihjälkonkurreras.

Saken rör icke så mycket de stora fartygen och icke heller den reguljära trafiken i någon större utsträckning utan de små fartygen och de små redarna. Om detta torde lagutskottet hava fått erfarenhet av de petitioner, som blivit insända från vissa delar av kusten, från Bohuslän, Halland, Skåne och ifrån Stockholms län. Det är främst de små redarna och befälhavarna, som ha egna skutor, som opponera sig icke mot att det införes en lastlinje utan mot att man skulle sätta våra svenska fartyg i sämre ställning än andra med dem konkur-

Ang. ändring
i lagen
om tillsyn å
fartyg.
(Forts.)

rerande fartyg, hemmahörande i Finland, Tyskland, Östersjöprovinserna eller Danmark. Vill man undersöka, huru det förhåller sig med denna sjöfart, skall man finna, att konjunkturena visst icke äro lysande utan att den för en mycket hård och ojämnh kamp gentemot den trängsel på fraktfarten, som finns på Östersjöområdet. Om man undersöker tonnageets storlek inom länen, Göteborgs och Bohus län utom Göteborg, Hallands, Kristianstads, Blekinge och Stockholms län och då tager med alla fartyg, som tillhöra dem, så skall man finna, att från år 1913 till år 1925 har antalet fartyg minskats från 1,052 till 895. Tonnaget från 136,000 till 89,000 och bemanningen från 5,176 till 4,079. Det är således en deciderad tillbakagång. Det har blivit en avfolkning, en minskad sysselsättning för kustbefolkningen; de småvarv, som finnas efter kusten, få läggas ner, därför att de icke ha något att göra och trafiken på småhamnarna minskas. Under sådana förhållanden synes det mig vara nödvändigt, att riksdagen tar en smula hänsyn till denna närings synpunkter och icke rusar iväg till att besluta sig för att en lastlinje skall införas, oberoende av om de synpunkter, som frumburits av denna sjöfart, blivit tillgodosedda.

Med anledning av detta tillåter jag mig, herr talman, att yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Lindqvist i Halmstad: Herr talman! Utskottet har vid behandlingen av denna av herr Lindley i första kammaren avgivna motion varit så gott som fullkomligt ense, när det gällt själva sakfrågan. Det finns en reservant, men han har reserverat sig icke i sak utan har för sin del ansett, att denna fråga ligger så till, att det kan vara obehöfligt att nu skriva till Kungl. Maj:t. Nu har jag för min personliga del icke den praktiska erfarenhet på ifrågavarande område som den föregående ärade talaren, herr Thore, tydligen har. Men när jag hör herr Thore utveckla sina synpunkter, vill det förefalla, som om personer med lika stor praktisk erfarenhet på detta område som han ändå kommit till helt annan uppfattning än han.

Nu säger herr Thore i början av sitt anförande, att det är ovanligt att skriva till Kungl. Maj:t och begära framläggande av ett förslag i en fråga, när frågan redan ligger hos Kungl. Maj:t. Nu är det ju så, herr Thore, att man knappast kan säga, att denna fråga ligger hos Kungl. Maj:t, utan det är hos kommerskollegium, som frågan ligger. Vi ha också haft den uppfattningen inom utskottet, att en skrivelse nu till Kungl. Maj:t skulle kunna påskynda denna fråga, och att även riksdagen genom bifall till denna skrivelse skulle ge sitt uttalande för önskvärdheten av att något på ifrågavarande område göres.

Utskottet hänvisar för sin del till det uttalande, som departementschefen gjorde redan år 1913, när det gällde annan sjöfart än den som det nu är fråga om, och där han även uttalade, att man i stort sett kunde säga, att vad som gäller i fråga om den yttre sjöfarten även kan gälla den inre. När man ser efter vilken uppfattning, som finns hos de sammanslutningar, som äro närmast berörda av att denna fråga om ett lastmärkes införande ordnas, finner man, att alla — jag har icke sett något undantag i detta fall — äro på det klara med att något bör göras. Utskottet har tagit sig friheten att hänvisa till vad Svenska Sjömans-Unionen säger, och denna sammanslutning »förordar obetingat införande av obligatoriskt lastmärke även i Östersjöfart i enlighet med vad inom kommerskollegium föreslagits». Svenska Eldare-Unionen har också ett uttalande i samma riktning, och Sveriges Fartygsbefälsförening tillstyrker också förslaget, dock att ett visst undantag skall göras i fråga om pråmfartyg, och Sveriges Allmänna Sjöfartsförening har heller icke något att i princip invända mot den föreslagna lagstiftningen. Det vill sålunda förefalla, som om man vore ense om att det icke är bra som det är och ense om att ett införande av lastmärke skulle kunna förebygga en hel del sjöolyckor, vilka man

nu många gånger tillskriver just det förhållandet, att båten icke varit riktigt stuvad eller lasten varit för tung.

Så säger herr Thore, att det icke är någon överhängande fara i detta fall och ingenting som brådskar att få fram denna fråga till en lösning. Jag har dock för min del kommit till en annan uppfattning, när jag tagit del av de handlingar, som finnas att tillgå, och av vilka det framgår, att såsom det nu är är det många gånger fara för både egendom och liv; och särskilt detta sista anser jag vara så viktigt, att man från riksdagens sida bör vidtaga de åtgärder, som kunna vidtagas för att icke flera människoliv må spillas ute på havet än som oundgängligen är nödvändigt och icke går att komma ifrån.

Så säger herr Thore till slut, att riksdagen icke bör rusa iväg på det sättet, som utskottet här gör. Jag tycker, herr Thore, att det är överord att säga, att riksdagen skulle rusa iväg, om den här bifaller utskottets hemställan. Herr Thore har naturligtvis noggrant läst, vad som utskottet säger, och om herr Thore ännu en gång läser det stycke på sid. 9, som kommer före klämman, så får herr Thore nog ge mig rätt, när jag säger, att utskottet här skrivit på ett sådant sätt, att det kan betecknas såsom något helt annat än att man rusar åstad.

Jag skall, herr talman, nöja mig med vad jag anfört, och, med hänvisning till vad utskottet i sin motivering för en skrivelse anfört, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindman: Herr talman! Ja, det kan ju synas, att det icke är av så förfärligt stor betydelse vilketdera man gör, om man bifaller utskottsförslaget eller om man avslår det, ty saken kommer ju i varje fall en gång före. I det skick den nu föreligger blir den föremål för behandling eller rättare sagt är föremål för behandling. Även om det är riktigt, som den siste ärade talaren säger, att Kungl. Maj:t icke nu har detta ärende under handläggning, så veta vi dock, att det ligger hos den myndighet, som har mera direkt att göra med detta ärende nämligen kommerskollegium.

Här är ett förslag utarbetat, och det synes mig vara alldeles tillräcklig garanti för alla dem här i kammaren, som kunna känna sig oroliga över ett dröjsmål, en garanti för dem att ärendet verkligen blir föremål för behandling och att det icke blir något onödigt uppskov med detsamma. Jag vill, herr talman, säga, att detta är icke direkt någon opposition eller rättare sagt icke någon opposition alls mot ett införande av lastmärke i Östersjöfart, utan den invändning, som jag gör, är den, att man måste ytterst noggrant överväga, innan man ifrån riksdagen skriver till Kungl. Maj:t och begär att skyndsammast få förslag, ty saken är nämligen onekligen rätt ömtålig. Såsom vi veta, finns det här i vår östersjöfart en hel mängd mindre fartyg, vilket också herr Thore påpekat. Det finnes en mängd fartyg på 200 ton eller mindre. Det är små segelfartyg och numera också motordrivna fartyg. Ågarna och besättningarna ha sitt uppehälle av dessa fartyg. Av egen erfarenhet kan jag betyga, att dessa fartyg undan för undan trängts åt sidan av pråmar och bogserbåtar. Är det nu lyckligt, att så sker? Jag tror, att vi alla kunna svara med en mun, att det är icke lyckligt. Det är synnerligen ledsamt, att denna lilla sjöfart, som ger sysselsättning åt en del av kustbefolkningen, som ägnar sig åt den, icke kan trivas och känna sig fylla ett ändamål.

Motionärerna har nu, såsom hänt någon gång förut i riksdagens annaler, helt enkelt tagit ett förslag, som låg utarbetat, i detta fall hos kommerskollegium, och kastat in det på riksdagens bord i form av en motion. Ett sådant tillvägagångssätt tycker jag icke precis bör leda till efterföljd, ty när en myndighet har utarbetat ett förslag, är väl det naturliga och riktiga, att förslaget får gå sin gilla gång. När myndigheten är klar med förslaget, lämnas det till Kungl. Maj:t, som sedan lägger fram det för riksdagen. Det här

*Ang. ändring
i lagen
om tillsyn å
fartyg.
(Forts.)*

Ang. ändring
i lagen
om tillsyn å
fartyg.
(Forts.)

föreliggande förfaringssättet är enligt mitt sätt att se icke rekommendabelt. Vad som gör det särskilt betänkligt är, att riksdagen på detta sätt på förhand gör ett uttalande om saken, ty det gör den ju, men det bör riksdagen icke göra, då ärendet icke är till fullo utrett.

Vi ha här till exempel den ömtåliga frågan om hur det skall gå med fartyg av motsvarande storlek från andra länder, från Tyskland, från Estland, från Finland o. s. v. Skall lastmärke införas för de svenska fartygen i östersjöfart, bör det väl också införas för de andra. Vi kunna ju icke sätta ned lastmöjligheterna för våra fartyg med en ganska stor kvantitet last per fartyg, om icke de andra göra på samma sätt. Utskottet säger ju också i motiveringen, att detta är en mycket viktig sak.

Herr talman! Då jag nu för min del ber att få instämma med herr Thore i hans yrkande om avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen, så gör jag det därför, att jag vet, att ärendet i alla fall kommer att läggas på riksdagens bord, eftersom Kungl. Maj:t naturligtvis kommer att taga upp saken, när kommerskollegium är färdig med den. Det är därför icke någon fara för ett uppskov. Genom att bifalla reservationen har riksdagen emellertid icke bundit sig för ett uttalande, som det förefaller mig, att riksdagen icke har tillräckligt klara papper för att kunna göra.

Jag ber sålunda att få yrka bifall till reservationen.

Med herr Lindman förenade sig herrar *Wallerius*, *Nylander*, *Bernström* och *Holmgren*.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! I det län, som jag har äran representera, finns en stor mängd små fartyg, som uteslutande idka östersjöfart. Det har jag allt för väl fått reda på genom den mängd skrivelser, som inkommit till mig med anledning av den föreliggande motionen. Innehållet i dessa skrivelser går i allmänhet ut på att man icke i och för sig är så rädd för ett lastmärke som snarare för att andra länders fartyg icke skola behandlas på samma sätt. Det kan man ju väl förstå. Jag har ju ingen anledning att tvivla på den uppgift, som herr Thore lämnade om den förändring i lastdrygheit, som skulle inträda genom fastställandet av ett sådant lastmärke. Lastmärket skulle ju betyda en avsevärd minskning av lastkapaciteten, om man satte det på samma sätt som gäller för nordsjöfart.

De, som undertecknat dessa skrivelser till mig, äro just personer, som själva sysselsätta sig på de fartyg, som de ha del uti. De äro sålunda redare eller äga en större eller mindre del av fartyget, samtidigt som de själva äro sysselsatta i den sjöfart, det här gäller. Följaktligen tycker man ju, att det icke finns något skäl för dem att motsätta sig åtgärder, som skulle bidra till en större säkerhet till liv o. dyl. för dem själva. Det har jag ingen anledning att tro, ty den känner ju bäst, var skon klämmer, som har den på. De ha i stället motsatt sig lastmärkets införande enbart för svenska fartyg, därför att de äro rädda för att deras näring skall totalt förstöras, om icke likartade bestämmelser införas för alla fartyg, som tillhöra respektive kuststater vid Östersjön plus kanske norska fartyg, som man också talat om i dessa skrivelser. Jag är icke så inne i detta, att jag själv kan avgöra saken, men jag har ansett mig vara skyldig att här uttala denna mening, helst som denna näring representeras av ett så utomordentligt stort antal personer, som här visat sig vara fallet. Jag tror också, att man bör taga mycket hänsyn till vad de personer, som själva sysselsätta sig i denna näring, ha att säga.

Nu är det tydligt, att ett skrivelseförslag kan få olika syftningar. Det ena syftet kan ju vara det, att vi skola genomföra detta lastmärke, även om inga andra östersjöstater gå med. Ett annat syfte kan ju vara, att lastmärket skall

införas i samförstånd med de övriga staterna. När jag nu ser detta småfolk, ty det är små företagare, det här gäller, åtminstone i den valkrets, jag tillhör, tycker jag, att det skulle vara hårt, om de skulle kunna säga till mig: Ja, nu ha ni gått och gjort en sådan lag, och det har du varit med om, att ni totalt förstört våra ekonomiska utkomstmöjligheter. Jag vill åtminstone icke taga det ansvaret på mig, och därför, herr talman, har jag velat uttala, att när regeringen får med denna fråga att göra, vare sig vi nu skriver eller icke skriver, måtte den taga i mycket noggrant beaktande, vad den ifrågavarande sjöfartens män ha att säga i den föreliggande frågan.

*Ang. ändring
i lagen
om tillägn. å
fartyg
(Forts.)*

Herr **Lindqvist** i Halmstad: Herr talman! Endast några få ord med anledning av herr Lindmans anförande. Herr Lindman började med att säga, att det icke vore så viktigt, hur riksdagen i detta fall gjorde. När jag hörde detta, tänkte jag, att herr Lindman skulle sluta sitt anförande utan att göra något yrkande, men det gjorde han icke, utan han yrkade bifall till reservationen.

Herr Lindman talade också om att det är viktigt, att vad som här skall göras, företages i samråd med andra stater. Jag vill i detta fall hänvisa till vad utskottet säger, nämligen att »den ifrågasatta lagstiftningen synes lämpligast böre komma till stånd i samråd med övriga i Östersjöfart intresserade stater». Vi ha alltså även inom utskottet varit av den uppfattningen, att man bör fullfölja det samarbete, som redan har igångsatts på detta område.

Herr Lindman riktade vidare en anmärkning mot motionären, därför att han hade motionsvis fört fram det förslag, som förelåg utarbetat. Jag skall icke vidare yttra mig om denna anmärkning än att jag vill säga, att jag väl kan förstå, att när motionären, herr Lindley, har haft den uppfattningen, att kommerskollegium har legat på denna fråga onödigt länge, har han velat påskynda saken genom att gå fram på det sätt, som han här har gjort. Det finns naturligtvis även en annan möjlighet för en riksdagsman att få uppmärksamheten fäst vid en sådan sak som denna, nämligen att gå interpellationsvägen. Man kan ju välja vilken väg som helst.

När nu utskottet här har förordat en skrivelse i anledning av motionen, har utskottet därmed icke gått in i någon sakprövning eller gjort något uttalande om det lagförslag, som ligger utarbetat, utan utskottet har lämnat den saken alldeles öppen och har icke alls tagit någon ställning. Det vill sålunda förefalla mig, som om utskottet här hade iakttagit den försiktighet, som herr Lindman talade om är nödvändig, så att kammaren icke alls behöver hysa några betänkligheter att bifalla utskottets förslag.

Herr **Thore**: Herr talman! Endast ett par ord. Det förefaller egendomligt, att just representanterna för Hallands län äro så intresserade av att vi skola minska lastförmågan hos våra småfartyg. Det har varit två ärade ledamöter av första kammaren och en ledamot av andra kammaren tillhörande denna landsända, som ha uppträtt för utskottets uttalande. Härav skulle man nästan kunna draga den slutsatsen, att det finns överflöd på tonnage i Halland, men i själva verket är det ju så, att om det finns litet tonnage i något län, är det just där. Jag tror icke, att Halmstadsskepparna äro vårdslösa i sin seglition, utan de förstå nog att bedöma, hur de skola lasta sina fartyg, särskilt som det är på det sättet, som en föregående talare sade, att de i huvudsak själva äro befälhavare och delägare i dessa fartyg och sålunda själva måste stå risken.

Herr Lindqvist i Halmstad anförde ett par uttalanden från vissa organisationer, som oförbehållsamt skulle gått in för en lastlinje å det ifrågavarande

Ang ändring
i lagen
om tillägn å
fartyg
(Forts.)

farvattnet, och när de säga lastlinje, mena de den lastlinje, som gäller för Nordsjöfart. De vilja icke ha någon speciell lastlinje för Östersjöfart. Det uttalande, som återopades från Sveriges allmänna sjöfartsförening, går emellertid ut på att man först och främst skall ha en utredning angående storleken av fribordet. Man vill ha en specialutredning för de fartyg, som gå i Östersjöfart. Vidare föreslår man överenskommelse med övriga baltiska nationer.

Nu har utskottet visserligen talat om att lastmärket skall komma till stånd i samråd med övriga för Östersjöfart intresserade stater, men utskottet använder här ordet »lämpligast». Jag kan för min del icke finna annat än att om riksdagen beslutar i enlighet med utskottets förslag, innebär riksdagsskrivelsen, att vi skola ha fram en lastlinje, vare sig alla övriga baltiska staterna gå med eller ej. Bara vi få med en eller två andra stater, skulle vi införa lastlinje oavsett om majoriteten av staterna stå utanför. Nu är fallet det, att Danmark redan har infört bestämmelser rörande lastlinje, men man har icke vågat tillämpa dem, så länge icke de övriga staterna gjort detsamma.

Jag har vidare ett uttalande från Nautiska föreningen i Göteborg angående hur det förhåller sig med dessa små fartyg. Denna förening skriver nämligen: »Föreningen har på grund av sina förbindelser med härvarande sjöassuradörer bibringats den uppfattningen, att risken vid försäkring av fartyg och last beträffande mindre fartyg i Östersjöfart med eller utan motor, där dessa fartyg hållas i någorlunda gott skick, även i de fall, då fartygen föra tunga laster, icke betraktats såsom anmärkningsvärt stor. Sådana försäkringar tagas gärna. Fribordets höjd på dylika fartyg är dock, såsom allmänt bekant, absolut sett ganska ringa. I fråga om det mindre tonnaget torde det vara obestridligt, att för resans lyckliga utförande fartygets allmänna beskaffenhet och dess sjömansmässiga manövrerande är av större betydelse än nedlastningen, därest denna hålles inom behöriga gränser.»

Jag tror, att det är mycket svårt at gå emot ett sådant uttalande. Det pekar absolut på att det är icke någon överhängande fara, utan att saken hinner noggrant undersökas, innan man kommer fram med några sådana direktiv, som det nu är meningen att riksdagen skall lämna.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Den siste ärade talaren riktade förebråelser mot hallänningarna — jag är ju icke från Halland, så att jag har egentligen icke rätt att svara — för att de ville minska lastkapaciteten hos de smärre halländska skutorna. Av den repliken till hallänningarna från herr Thores sida skulle man närmast vilja draga den slutsatsen, att herr Thore anser, att denna lagstiftning icke har något annat syfte än att minska lastkapaciteten hos fartygen. Herr Thore vet emellertid, att så ingalunda är fallet, utan här föreligger å ena sidan ett intresse att lasta fartygen så mycket som möjligt för att få ett gott ekonomiskt resultat av lastfarten och å andra sidan ett ofrånkomligt intresse att tillgodose besättningarnas livsintresse, d. v. s. att skydda besättningarna från de stora risker, som uppkomma av att ägaren vill söka få så mycket gods som möjligt inombords. Det gäller här givetvis för riksdagen att riktigt avvåga dessa båda intressen. Det gäller att likasåväl som i fart bortom linjen Skagen—Lindesnäs inom denna linje tillgodose dessa båda intressen, så att de icke obehörigen kränkas. Så ligger naturligtvis saken, och härvidlag förefaller det mig självklart, att när riksdagen eller myndigheterna skola taga ståndpunkt i frågan, man måste behandla ett större fartyg på ett annat sätt än ett litet segelfartyg, t. ex. ett sådant där en fader är skeppare och en son styrman och kanske en annan son kock eller något dylikt. När vi behandla detta ärende, är det naturligtvis icke nödvändigt att blanda ihop dessa saker. Jag skulle för min del finna en ensartad behandling av de

större och de mindre fartygen vara en välhjänt behandling. Jag kan icke inse, och jag har konfererat därom med framstående sjömän också inom arbetarvärlden, att riksdagen har behov av att ingripa på samma sätt i fråga om fartyg, där en fader är skeppare och en son styrman och kanske en annan son kock, som i fråga om större lastfartyg, som utsättas för samma pressning i Östersjön som i Nordsjön. Den saken måste man taga hänsyn till. Herr Olsson i Kullenbergstorp behöver icke vara bekymrad för sina väljare i Kullabygden, för att deras näring skulle få något dräpslag genom en sådan behandling.

Jag vill erinra kammarens ledamöter därom, att det förvisso också finns redare, som mycket väl förstå och vilja gå in för den uppfattningen, att man på ifrågavarande sätt skall tillförsäkra de ombordvarande skydd. I övrigt äro parterna fullständigt eniga om behovet av ett lastmärke för östersjöfart, såväl däckfolket och maskinfolket som fartygsbefälhavarna. Jag vill erinra om ett uttalande, som återfinnes i en bilaga till motionen och jag skall tillåta mig att läsa upp ett stycke därav, trots att det är en sju, åtta rader långt. Det står i Sveriges Fartygsbefälsförenings yttrande till kommerskollegium, som avlämnades den 4 november 1927, följande: »Frågan om anbringande av obligatoriskt lastmärke för fartyg i östersjöfart har en längre tid varit föremål för behandling av föreningens medlemmar. Därvid har tydligt framgått, att ett sådant lastmärke av dessa — d. v. s. befälhavarna — ansetts av behovet påkallat. Särskilt sedan rådhusrätten i Kalmar genom friande utslag i 'fallet Dagmar' givit stöd åt den uppfattningen inom redarekretsar, att saknaden av bestämmelser om lastmärke i östersjöfart medför rätt att där lasta ett fartyg, som är försett med lastmärke för nordsjöfart, till snart sagt vilket djup som helst, i varje fall så att dacket ligger i vattnet, har krav framställts till styrelsen, att denna skulle hos myndigheterna göra framställning i saken» — sålunda ett direkt initiativ från deras sida. Vidare heter det: »Sedan kollegii skrivelse kommit föreningen tillhanda, har densamma behandlats av dess förtroenderåd i Göteborg, Malmö och Hälsinborg, och dessutom har enskilda medlemmars utlåtande inhämtats i så stor utsträckning, som den korta tiden medgivit. Härvid har icke en enda röst höjts mot införande av obligatoriskt lastmärke i östersjöfart.»

Vad draga vi då för slutsatser av detta uttalande? Jo, att när det gäller sjöfarten och folket ombord på fartygen, så hava dessa människor från befälhavaren ned till den enklaste mannen ombord samma gemensamma intresse, att fartyget skall vara en säker grund att fara på. Jag vill erinra om fallet Tryggve, som upprörde landet i höstas. Sjön tar ingen hänsyn till befälsställning, utan skepparen kan gå till botten lika väl som kocken, och kocken kan lika väl bli räddad som skepparen. Här ha vi det gemensamma intresset i detta fall, här ha vi att söka anledningen till denna obrutna enighet från dessa arbetarkategorier ombord på fartyg. Det finns sålunda ett gemensamt intresse. Då frågar jag: varför har man icke ännu, då enigheten är så stor bland dem, som få bära riskerna, varför har man icke från riksdagens sida kommit med något initiativ?

Herr Lindman erinrade om att kommerskollegium hade frågan om hand. Ja, herr Lindman, det skulle vara högeligen önskvärt, om man kunde fullständigt lita på kommerskollegium i detta fall. Även om jag icke vill säga, att jag icke kan lita på kommerskollegium, så befarar jag likväl, att kollegium har fallenhet för att till det allra yttersta dröja med en sådan lagstiftning. Det har från mycket framstående håll i annat sammanhang påpekats, att kommerskollegii speciella intresse i statsförvaltningen att tillgodose näringslivet många gånger ligger i vägen för ett humant betraktelsesätt, när det gäller människors skyddande. Detta uttalande saknar icke alldeles fog. Därest

*Ang. ändring
i lagen
om tillsyn å
fartyg.*
(Forts)

Ang. ändring
i lagen
om tillsyn å
fartyg.
(Forts.)

detta humanitära intresse, som på vissa punkter går emot det direkta närings-ekonomiska intresset, som kollegium satts att bevaka, funnits, skulle vi kanhända haft denna fråga på ett annat sätt aktuell, än vad nu är fallet. Jag tror nästan, att till och med herr Lindman, därest det förelegat en tillstyrkan från socialstyrelsen, skulle hava gått in för att giva dessa människor det säkerhetshandtag, som vi tidigare givit dem, som segla väster om linjen Skagen—Lindesnäs.

Jag vill säga, att jag för min del icke kan förstå, att man här vill gå på avslagslinjen efter de händelser, som inträffade och upprörde oss förra året, och jag förstår således icke, att någon grupp inom riksdagen vill vara med om ett avslag på utskottets hemställan att här skriva till Kungl. Maj:t för att göra en liten påstötning om, att man kanske borde handla litet snabbare, när det gäller detta spörsmål, än vad kommerskollegium hittills gjort. Det föreligger intet föregripande av dess rätt att forma ut bestämmelser och förslag, som det finner lämpligast, utan skrivelseförslaget innebär endast, att riksdagen säger till Kungl. Maj:t, att med hänsyn till de erfarenheter, vi haft, måste man handla litet snabbare än hittills.

Jag för min del skulle helst sett — och jag hade verkligen tänkt att framställa ett sådant yrkande — att riksdagen fattade ett positivt beslut omedelbart. Ty det är min bestämda övertygelse, och vid närmare eftersinnande torde nog herr Thore själv förvisso finna, att hans uppfattning i detta fall ligger ganska nära min uppfattning, att tiden nu är mogen för ett positivt beslut. Det torde icke råda något tvivel om den saken, och det kan icke få utgöra något hinder för att införa lastmärkesbestämmelser för större fartyg i östersjöfart, att vi ha en mängd småfartyg, på vilka far och son eller broder och broder fara omkring för att tjäna sitt livsuppehälle. Detta kan icke få utgöra någon anledning, varför man icke skulle införa bestämmelser för större fartyg; ty det finns intet hinder för Kungl. Maj:t att taga hänsyn till dessa mindre fartyg i förslaget och taga upp dem för sig. Man kan sätta en tongräns uppåt till dess man blir övertygad om att det också nedanför den föreligger ett absolut behov att gå fram lagstiftningsvägen för att skydda människorna. När far och son sköta sitt eget fartyg, får man förutsätta, att de iakttaga en sådan försikighet och ha sådan erfarenhet i fråga om plöjandet av sjön med smärre fartyg, att de icke onödigtvis utsätta sig för livrisk. Den slutsatsen kan riksdagen och Kungl. Maj:t vara berättigade att draga. Men det korrektivet föreligger icke i fråga om större fartyg.

Herr talman! Jag hemställer, att kammaren i denna fråga beslutar i enlighet med utskottsmajoritetens förslag.

Häruti instämde herr *Lövgren* i Nyborg.

Herr *Pehrsson* i Göteborg: Herr talman! Jag begärde ordet, då den siste ärade talaren visserligen utan att lämna några som helst belägg för sitt påstående, yttrade sig om kommerskollegium och förklarade sig, visserligen i mycket försiktiga ordalag, icke kunna lita på att kommerskollegium tog tillbörlig hänsyn till de humanitära synpunkterna. Jag begärde ordet för att meddela, vad säkerligen den ärade talaren känner till, att i alla sådana ärenden, som gälla humanitära frågor, har alltid kommerskollegium samarbete med socialstyrelsen, som således jämte kommerskollegium är ansvarig i dessa fall.

I avseende å själva sakfrågan ber jag att få erinra därom, att några olika meningar icke finnas i fråga om det berättigade i syftet att trygga dem, som färdas till sjöss i östersjöfart. Men här föreligger dock två olika krav på en lagstiftning i detta ärende, som icke kunna uppgivas och som icke här

äro tillgodosedda. Det ena kravet är, att icke genom ett bifall till det förslag, som nu föreligger, de linjer fastslås, som uppdragits här i motionen, och från vilka utskottet icke gjort sig skiljaktigt. Ty det är dock så, att bestämmelserna om lastmärke i östersjöfart måste läggas efter helt andra linjer än i fråga om lastmärke för nordsjöfart. Det andra är, såsom redan vidrörts, att man nödvändigtvis måste se till, att man icke blott inför lämpliga bestämmelser angående detta lastmärke, utan ock som *oeftergivligt villkor* uppställer, att det blir en gemensam lagstiftning för de nationer, som idka östersjöfart. Det berördes av en föregående talare, att Danmark sökt införa östersjölastmärke men att det måst taga tillbaka bestämmelserna härom på grund av en konkurrens, som fullkomligt skulle hava ödelagt den danska sjöfarten, därest dessa lastmärkebestämmelser icke tagits tillbaka. Det är dessa synpunkter, som ligga bakom den uppfattningen, att man bör giva kommerskollegium tid till den allsidiga utredning, som redan är igångsatt och som är nödvändig.

Till sist vill jag tillägga, vad herr Lindman redan rörde vid, att det vore underligt, om riksdagen skulle stödja den praxis, som mer och mer börjat inrota sig, att man helt enkelt som motion tar resultatet av en officiell utredning, där det ännu icke föreligger något färdigt förslag, som Kungl. Maj:t kan framlägga. Detta är en rätt egendomlig form av riksdagsarbete, som icke bör stödjas och uppmuntras.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Blott ett par ord. Herr Törnkvist ansåg, att vi borde vara mogna för att fatta ett definitivt beslut i denna fråga. Han sade, att om det var en skeppare, som var ägare till ett fartyg och hade en son till styrman och kanske en annan son till kock, behövdes egentligen icke dessa bestämmelser om lastmärke. Hur skola vi då egentligen avfatta vårt definitiva beslut, om vi vilja uttala, att det icke skulle behövas något särskilt lastmärke på ett fartyg, som skötes av skepparen och hans söner. För den händelse dessa komma bort från fartyget, hur skall det då bli med lastmärket? Jag tycker, att herr Törnkvists eget anförande visade, att saken nu icke ligger så klar, att man kan fatta ett definitivt beslut, ty han motsäger sig ju själv, och vad han yttrat i den ena delen av sitt anförande strider mot vad han sagt i den andra. Det bör väl i all rimlighets namn icke få vara avgörande för ett fartygs lastkapacitet och för skyldigheten att ha lastmärke, om sonen är styrman och fadern skeppare, o. s. v. Det är väl ändå omöjligt. Det kan låta sig göra att i en diskussion på ett valnöte komma med dylikt, men jag trodde sannerligen icke, att man skulle behöva höra sådant här i kammaren, när man skall fatta beslut i en fråga, som är av sådan ekonomisk betydelse för dem det gäller.

Jag tyckte, att herr Törnkvist var ytterst försiktig och noga aktade sig för att uttala något bestämt om huru man skulle gå fram, om man skulle uppställa som villkor, att de andra östersjomakterna plus Norge skulle gå med på detta lastmärke. Det är icke samma sak här i Östersjön som i Nordsjön, ty där har England en oerhörd överlägsenhet och kan kommendera dem, som angöra England. Detta kunna icke svenskarna åstadkomma här i Östersjön. Hervarna vilja tydligen icke se, att denna sak även måste gälla för de andra nationerna vid Östersjön. Det blir dock en absolut tvungen sak. Eljest blir det så, som de sade, vilka skrivit till mig i denna sak, vilket herr Törnkvist tog något överlägset. De känna dock i verkligheten minst lika bra och kanske litet bättre än herr Törnkvist, hur det ställer sig för dem. Så nonchalant bör man icke behandla dem, som sätta in sitt liv på sådana risker. Jag är icke motståndare till lastmärket, men jag vill fästa herrarnas upp-

Ang. ändring
i lagen
om tillsyn å
fartyg.
(Forts.)

Ang. ändring
i lagen
om tillsyn å
fartyg.
(Forts.)

märksamhet på att vi ha en fartygsinspektion, som bland annat har till uppgift att se till, att fartygen icke äro överlastade. Vi komma för övrigt inom en kort tid att här i kammaren tala om denna fartygsinspektion. Jag tror också, att man icke bör nonchalera uttalanden av dem, som själva idka denna näring. Det uttalade jag i mitt första anförande, och det håller jag fast vid.

Hur skall man för övrigt kunna fatta ett definitivt beslut, när den, som yrkar härpå, kommer och föreslår så oklara bestämmelser, som att det icke skulle gälla fartyg, där en far var befälhavare och en son styrman, o. s. v.?

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Varifrån den föregående ärade talaren har fått föreställningen om nonchalans från min sida mot hans väljare, kan jag icke begripa. Jag sade uttryckligen, att herr Olsson i Kullenbergstorp icke behövde ha några bekymmer för sina väljare, som klagat för honom och utvecklade sina synpunkter, alldenstund jag utgick ifrån, att dessa små seglare skulle undantagas från ingripande genom lagstiftning i detta fall. Något fog för talet om nonchalans från min sida föreligger icke här.

Den första delen av herr Olssons i Kullenbergstorp yttrande blev för mig oklar. Jag drog emellertid den slutsatsen, att herr Olsson i Kullenbergstorp anslöt fartygets lastkapacitet till lastmärket. Jag vill för min del anknyta den till det uppmätta tontalet, och detta uppmätta tontal bör kunna vara en god vägledare, när det gäller att avgöra, på vilka fartyg man skall anbringa lastmärket. På ett större fartyg, som går i östersjöfart, är icke en far befälhavare och en son styrman och kanske en annan son kock, utan där har man anställt folk i befälsställning och arbetarställning.

Herr **Lindman**: Herr talman! När jag hörde herr Törnkvists yttrande, förstod jag icke riktigt, vad som låg till grund för hans uttalande om herr Olssons i Kullenbergstorp valmän. Men vad har för övrigt herr Olssons i Kullenbergstorp eller herr Törnkvists valmän med detta att göra? Kunna vi icke få behandla frågan efter sakliga grunder och slippa blanda in valmännen?

Herr Törnkvist yttrade sig om kommerskollegium på ett sätt, som jag verkligen, utan att dock ha någon särskild anledning att göra det, vill reagera emot. Har herr Törnkvist verkligen grundade skäl för att säga, att kommerskollegium är ett ämbetsverk, som icke bryr sig om människorna och hur det går för dem utan blott tänker på varorna, kostnaderna och näringarna o. s. v.? Har herr Törnkvist något belägg för ett sådant påstående? Det skulle vara av mycket stort intresse att höra, vari det består. Min uppfattning är den, att den fartygsinspektion, som finnes i kommerskollegium och som har att syssla med ärenden av ifrågavarande slag, verkligen icke med rätta kan påstås icke fullgöra sin plikt. Herr Törnkvist har icke den minsta rätt att komma med en sådan förebråelse.

Herr talman! Här finnes i detta land en sådan fartygsinspektion. Det få vi icke glömma. Det är icke fråga om, såsom herr Törnkvist i Karlskrona tycktes göra gällande, att fartyg kunna segla i Östersjön lastade hur som helst. Han målade nästan ut det så, som om varje fartyg vore färdigt att kapsejsa på Östersjön. Så är emellertid icke fallet, herr talman, ty fartygsinspektionen övervakar detta.

Jag vill ännu en gång uttryckligen betona vad jag sade i mitt första anförande, som herr Törnkvist kanske hade vänligheten att höra på, att jag har ingenting emot införandet av obligatoriskt lastmärke i Östersjöfart. Men jag vill icke vara med om att göra ett uttalande, innan man fått klarhet ifrån vederbörande myndigheter och Kungl. Maj:tt, som skola utreda saken, huru detta skall göras. på vad sätt det skall ske o. s. v.

Detta är en mycket ömtålig fråga, särskilt med hänsyn till de främmande länderna. Hur går det, herr Törnkvist, ifall vi införa lastmärke men de andra länderna, från Danmark till Finland, icke göra det? Vi kunna icke tvinga dem till detta, och vi kunna icke heller stoppa deras fartyg, utan dessa få fritt segla in i våra hamnar utan lastmärke. Vi äro nämligen bundna av traktater. Om jag icke minnes fel, finnes det föreskrift därom i den senaste tyska traktaten. Frågan är alltså icke så enkel som herr Törnkvist tycks vilja göra gällande.

Riksdagen har alltså all anledning att vara betänksam. När riksdagen vet, att saken är en marche, att utredning pågår och att kommerskollegium är ssyselsatt med frågan, kan också riksdagen med lugn vänta, tills saken förelägges den av Kungl. Maj:t.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Herr Lindman upprördes över mitt yttrande, som likväl herr Pehrsson i Göteborg betecknade som mycket försiktigt. Jag riktade ingen anklagelse personligen mot kommerskollegium. Men det uttalande, jag gjorde och som kommer att återfinnas i protokollet oförändrat, kommer jag också att stå för. Jag vill erinra herr Lindman om vad jag sade, att det från mycket framstående håll pekats på svårigheten för kommerskollegium att med den ställning, det har som näringarnas speciella organ, också på ett riktigt sätt tillgodose de sociala intressena för sjöfarten. Därest herr Lindman icke tror vad jag säger, kan han konfrontera sig med en honom numera närstående partivän, och då borde klarhet på den punkten kunna vinnas.

Så till slut frågar herr Lindman, hur man skall kunna införa lastmärke för endast svenska fartyg. Ponerar, säger herr Lindman, att vi införa lastmärke, så kunna vi dock icke påverka de övriga stater, som segla i Östersjön, att införa lastmärke. Det var ungefär innehållet i vad han sade. Men det är så, herr Lindman, att utskottet har på den punkten ganska klart, kanske klarare än jag för min del skulle önskat, uttalat sig, då det säger: »Då emellertid den pågående utredningen torde böra slutföras, kan utskottet icke tillstyrka riksdagen att genom ett bifall till förevarande motion omedelbart besluta ändring av lagen om tillsyn å fartyg, helst den ifrågasatta lagstiftningen synes lämpligast böra komma till stånd i samråd med övriga i östersjöfart intresserade stater.» Däremed menas icke endast de stater, som äro belägna vid Östersjön utan också andra, som kunna tänkas vara intresserade av sjöfarten på Östersjön.

Det föreligger ingen fara på den punkten. Jag understrycker vad jag sade, att utredningen kommer att bringa material, och då blir det också sakkunniga myndigheter och regeringen i sista hand som framlägga saken.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Thore begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

*Ang. ändring
i lagen
om tillsyn å
fartyg.
(Forts.)*

Ang. ändring
i lagen
om tillsyn å
fartyg.
(Forts.)

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 4.

I fråga om
ämnena
modersmålet
och räkning
vid rikets folk-
skolor.

Å föredragningslistan var härefter upptaget andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion, II:406, angående beredande åt ämnena modersmålet och räkning av en stärkt ställning vid rikets folkskolor.

I en inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för förberedande behandling hänvisad motion, nr 406, hade herr Weijne föreslagit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att vid revision av den för rikets folkskolor gällande undervisningsplanen ämnena modersmålet och räkning måtte erhålla en stärkt ställning.

Utskottet hemställde, att förevarande motion ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herrar *Englund* och *Mårtenson*, fru *Vessman* och herr *Weijne*, vilka på i reservationen anförda skäl förklarar sig anse, att utskottet bort hemställa, att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att vid revision av den för rikets folkskolor gällande undervisningsplanen ämnena modersmålet och räkning måtte erhålla en stärkt ställning; samt

av herr *Mogård*.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Weijne**: Herr talman! Med hänsyn till den långa debatt, som redan varit, och dagens föredragningslista, som ju i slutet upptager ett ärende av ovanligt stor betydelse, skall jag inskränka mitt anförande så mycket som möjligt.

Det är ett uttryck, som nästan alltid kommer fram, när skolförhållandena debatteras, och det är uttrycket mångsyssleri. Jag tror, att man kan säga, att teoretiskt erkänna alla, att mångsyssleriet är av ondo och att en starkare koncentration i skolorna omkring det väsentliga vore önskvärd. Men när det gäller att från detta teoretiska resonemang gå fram till praktiskt handlande, skära meningarna ihop, och man kan icke komma fram till något resultat, därför att den ene anser ett ämne vara av oerhörd betydelse under det att den andre med nödvändighet anser, att ett annat ämne icke kan få sin tid minskad. Under sådana förhållanden är det glädjande att kunna erinra om, att föregående års riksdag, när det gällde gymnasiet, fattade ett beslut, som innebar ett kraftigt hugg just mot mångläseriet på detta skolstadium.

Under förra årets skoldebatt fälldes också ett yttrande av bondeförbundets representant från andra kammaren i skolutskottet, där han pekade på mångläseriet även i folkskolan, ett yttrande, som delvis är återgivet i den i dag föreliggande reservationen. Men när det gäller folkskolans mångläseri, är det säkerligen mången, som säger, att det är visserligen icke önskvärdt, men det är sannolikt nödvändigt, att man sysslar med allt, som folkskolan har på sitt schema. Det ligger naturligtvis en viss sanning i det påståendet. Men å andra sidan tror jag, att den meningen alltmåra håller på att tränga igenom, att man bör koncentrera sig och giva de unga en fast grund att bygga vidare på och giva

dem verktyg för inhämtande av en fortsatt utbildning. Vi få nämligen komma ihåg, att förhållandena i våra dagar äro helt annorlunda än i folkskolans barn-
 dom, ja annorlunda än för bara ett eller annat tiotal år sedan. I det fria folk-
 bildningsarbetet, i de många biblioteken, genom uppslagsböcker och korrespon-
 denskurser samt på sistone även genom radion kan man inhämta vetande snart
 sagt på vilket område som helst. Det erfordras bara, att man på förhand har
 verktyg för inhämtande av detta vetande. Dessa verktyg äro goda kunskaper
 i de två ämnen, som jag tillåtit mig peka på, nämligen modersmålet och räk-
 ning.

*I fråga om
 ämnena
 modersmålet
 och räkning
 vid rikets folk-
 skolor.
 (Forts.)*

Det är rätt intressant att härvidlag kunna citera ett yttrande av en stor stock-
 holmstidning, som när det gällde skolöverstyrelsens organisation arbetade för,
 att modersmålet där skulle få en särskild representant. Denna tidning ytt-
 rade: »Modersmålet intar eller, rättare sagt, borde intaga en absolut särställ-
 ning på läroschemat. Det är inte ett ämne som andra ämnen eller ett språk
 som andra språk. Det skänker alla andra kunskaper deras uttrycksmedel, det
 är grundläggande för varje allmän bildning och det utgör mognadens mått-
 stock.» Så fortsätter tidningen längre fram: »Men ännu i dessa dagar sitter
 detta ämne, som under alla förhållanden och skolformer borde ha fullt ut-
 rymme, trångt i den allmänna ämnesträngseln.»

I ett yttrande, som en inspektör i ett av våra landsbygdsområden avgivit,
 då han blev tillfrågad om den motion, som nu föreligger till behandling, säger
 han: »Jag anser denna motion fullt riktig och värd riksdagens bifall. Särskilt
 trängande är behovet av ytterligare tid för räkning och modersmålet i våra
 halvtidsläsande skolor, men även i övrigt är större tid för dessa ämnen önskvärd.
 Denna åsikt tror jag kunna säga är allmän inom lärarkretsar, så långt
 jag kommit i beröring med dem.»

När man nu går till utskottets utlåtande, finner man utskottet delat i två
 hälfter. Det finnes emellertid mycket, som förenar de två halvorna. Även
 majoriteten erkänner nämligen, att man behöver bereda modersmålet och räk-
 ning en så stark ställning i folkskolan som möjligt. Men majoriteten har kom-
 mit med invändningar mot att riksdagen nu skulle göra en framställning. Jag
 skall tillåta mig att till bemötande taga upp de tre invändningar, som utskottet
 särskilt synes hava stannat inför.

Den första av dessa invändningar är, att undervisningsplanen ännu blivit
 prövad allena kort tid. Mot detta skal tillåter jag mig blott erinra, att un-
 dervisningsplanen för närvarande är under revision. Den kommer alltså att
 ändras, även om riksdagen icke gör någon framställning. Den skall revideras
 med hänsyn till de vunna erfarenheterna. Då förefaller det mig lämpligt, att
 man just nu kommer med en framställning, om man har några särskilda önske-
 mål att framställa.

Den andra invändningen är förra årets beslut rörande skolreformen. Denna
 invändning är farlig, tror jag, därför att man där gör ett försök att låsa fast
 folkskolan vid den högre skolan på ett sätt, som särskilt från mina utgångs-
 punkter vore mycket olyckligt. Principiellt måste folkskolan stå fri, ty den
 är den för alla gemensamma skolan, och över nittio procent av svenska folket
 får ingen utbildning utöver denna skola. Därför måste den högre skolan bygga
 på vad som för dessa mer än nittio procent kan finnas lämpligt och önskt-
 ligt.

Men oavsett detta, är invändningen av rätt liten betydelse. Ty för den hög-
 re skolan är det givetvis icke nödvändigt att låsa fast de olika ämnena just i
 den proportion till varandra, som de för närvarande hava, utan vad den högre
 skolan behöver är en fast grund att bygga på. Jag är för min del övertygad
 om, att målsmännen för den högre skolan allmänt erkänna, att vad de behöva
 hos sina elever, när dessa komma till skolan, är goda kunskaper i de av mig

I fråga om
ämnena
modersmålet
och räkning
vid rikets folk-
skolor.
(Forts.)

påpekade ämnena. Däremot är det av mindre betydelse, om det brister något i de ämnen, som man brukar kalla för de rena läxämnena.

Sålunda tror jag, att en utveckling i motionens riktning av folkskolan icke alls skulle vara till men för den högre skolan utan att man i stället där skulle få en fastare grund att bygga på. Därigenom skulle folkskolan bli mera skickad för uppgiften som grundskola än om man bibehåller den nuvarande proportionen mellan ämnena.

Det är också intressant att se, att en annan inspektör, som tillfrågats om min motion, ser i förra årets skolbeslut just ett skäl att giva de omdiskuterade ämnena en starkare ställning än den, de för närvarande hava.

Jag tillåter mig att på denna punkt göra ytterligare en invändning mot utskottet. När det talar om förra årets skolbeslut, bör man erinra sig, att enligt detta skulle både A- och B-formerna vara grund för den högre skolan. Men går man till den andra B-formen, finner man, att läxämnena, hava lästiden reducerad. Där är denna tid mindre än i både A- och första B-formen. Om följaktligen även B 2-formen skall vara grund, finnes intet hinder för att i A- och B 1-formerna reducera tiden, även om man delar utskottets uppfattning på denna punkt.

Så kommer jag till utskottets tredje skäl, som tydligen tänkts såsom det mest användbara, nämligen det rent formella. Det är en erfarenhet, som vi stackars motionärer i riksdagen få göra litet var, nämligen att om vi komma fram med något, som vi själva anse förnuftigt och det icke finnes möjligheter att slå ihjäl det på annat sätt, så söker man att göra detta med formella synpunkter. Alltid finnes det en formell anledning för att riksdagen icke skall göra ett uttalande eller fatta beslut i den fråga, som det motioneras om. Här säger man, att utredning pågår, och man vet, att riksdagen icke brukar skriva, när detta är fallet. Men jag vill framhålla, att den utredning, som pågår, skiljer sig från andra utredningar därigenom, att den icke kommer att föreläggas riksdagen. Vore det en fråga, som sedan skulle föreläggas riksdagen och det påginge en utredning, skulle icke motionen hava väckts. Men nu skall icke detta ske. Vill alltså riksdagen säga något i frågan, måste den göra det nu, ty annars kommer den i efterhand. Jag är för min del övertygad, att om t. ex. undervisningsplanen nu utfärdas i administrativ ordning och man nästa år kommer och påpekar sådana saker, som man vill hava ändrade, så skulle man även då komma med formella skäl. Det skulle heta, att förordningen vore så ny, att den borde prövas en tid först.

För mig synes det nu vara den rätta tiden för riksdagen att säga något i frågan, då den nya undervisningsplanen befinner sig i stöpsleven. Och då jag, herr talman, tror, att en utveckling av folkskolan i den i motionen antydda riktning skulle bliva till gagn för den svenska folkbildningen, ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Häruti instämde herrar *Engberg*, *Mårtenson* och *Osberg*, fru *Ekberg*, fru *Vessman* samt herrar *Vahlstedt* och *Lundén*.

Herr *Olsson* i Mora: Herr talman! Jag skall följa den ärade motionärens förödeme och fatta mig så kort som möjligt. Men det kanske även från utskotts-majoritetens sida behövs sägas, att det inom utskottet icke funnits någon meningsskiljaktighet om modersmålet och räkningens grundläggande betydelse i folkskoleundervisningen. Alla hava erkänt denna betydelse. Det är icke där-om, som tvisten står. Den gäller i stället, huruvida det nu föreligger anledning att skriva till Kungl. Maj:t i denna angelägenhet.

Såvitt jag kan finna, ligger saken till på följande sätt. Den av motionären väckta frågan ligger redan hos skolöverstyrelsen och är föremål för översty-

relsens prövning i samband med den revision av folkskolundervisningsplanen, som pågår på grundval av hittills vunna erfarenheter under tillämpningen av den nuvarande undervisningsplanen. Skolöverstyrelsen har funnit motionens syfte förtjänt av beaktande och förklarat, att den vid det pågående revisionsarbetet kommer att taga all hänsyn till de av motionären framförda synpunkterna. Det är fullständigt riktigt vad den ärade motionären här yttrade, att det föreligger en viss skillnad mellan denna utredning och de andra utredningar, som här i kammaren ofta åberopas som skäl för att slakta en motion. Det är den skillnaden, att här har skolöverstyrelsen öppet deklarerat sin sympati för de i motionen framställda önskemålen och sin avsikt att gå motionären till mötes så långt som möjligt utan oskäligt åsidosättande av övriga läroämnen. När det förhåller sig på detta sätt, brukar icke riksdagen skriva i en fråga, om icke något alldeles särskilt inträffat, och i synnerhet icke, om riksdagen är ur stånd att giva några nya eller bestämda riktlinjer för en frågas lösning. Flera motionärer hava i år liksom förr fått underkasta sig denna gamla och goda riksdagspraxis, och det hände för ett par veckor sedan här i kammaren, att statsutskottets vice ordförande från denna plats yttrade, att det funnes ingen i statsutskottet, som ville vara med om ett skrivelseförslag, när man visste, att det påginge utredning genom myndigheternas försorg.

Till dessa formella skäl kommer, att ämnena modersmålet och räkning redan fått en starkt ställning i folkskolan, fastän vi ännu icke hunnit se det slutliga resultatet härav. Motionären erkänner själv i motionen, att 1919 års undervisningsplan betydde ett stort framsteg särskilt för modersmålsundervisningen. Huru stort detta framsteg var veta vi knappast med full säkerhet ännu, ty det är hittills bara två år, under vilka avgångsbetyg kunnat meddelas åt folkskolebarn, som under hela sin skoltid åtnjutit undervisning enligt den nya undervisningsplanen. Ett slutgiltigt omdöme om verkningarna av denna undervisningsplan är det därför ännu för tidigt att fälla. Men hur man än dömer härvidlag, så fingo modersmålet och räkning en ytterligare starkt ställning genom fjolårets riksdagsbeslut, att folkskolebarn skola undergå prövning i just dessa ämnen vid inträde från folkskolan till den högre skolan. Motionären var själv inne på denna tankegång under fjolårets stora skoldebatt, och en av dem, som instämt i motionens syfte, yttrade då, att »äro vederbörande folkskollärare medvetna om, att de elever, som skola in i realskolan, måste pröva i dessa ämnen, så kommer detta att tvinga vederbörande lärare att ägna en särskild uppmärksamhet åt dessa viktiga och nödvändiga ämnen».

Att redan året efter skolreformen skriva till Kungl. Maj:t och begära en starkt ställning för dessa under särskild kontroll ställda ämnen torde riksdagen böra betänka mer än en gång, så länge icke en utväg kan anvisas, där motionens syfte kan vinnas utan att folkskolans övriga ämnen bli oskäligt åsidosatta. Jag förstår, att en sådan önskan kan framställas på sätt, som nu skett, men jag tror icke, att det vore välbetänkt, att riksdagen nu så att säga på rak arm bifölle motionärens yrkande. Det är sant, vad motionären nyss yttrade, att man icke skall oryggligt låsa fast den avvägning, som skett genom fjolårets skolbeslut, men det torde också vara befogat att icke besluta en ändring i denna avvägning, förrän man i någon mån prövat lämpligheten av densamma. I reservationen säges visserligen, att det synes, som om »intet skulle hindra», att riksdagen gäve sin mening till känna. Nej, för all del, ingenting *hindrar* riksdagen att opinera, men riksdagen bör verkligen icke göra allt, vad den är oförlindrad att göra. Sakliga skäl för en framstöt just nu hava icke förebragts. Att riksdagen 1923 begärde en sammanhängande undervisning i räkning, såsom i reservationen åberopas, har ju icke någon betydelse i detta sammanhang.

Och vad beträffar det stöd, som reservanterna hämtat från en bondeförbunds-
Andra kammarens protokoll 1928. Nr 24.

*I fråga om
ämnena
modersmålet
och räkning
vid rikets folk-
skolor.
(Forts.)*

*I fråga om
ämnena
modersmålet
och räkning
vid rikets folk-
skolor.
(Forts.)*

talare i fjolårets skoldebatt, måste jag beklaga, att det anförda citatet blivit så kortfattat. Om det förlängts med några få rader, så skulle reservanternas och kammarens ha fått läsa, att den citerade talaren yttrade, att »då det emellertid hänvisas till att 1919 års undervisningsplan ännu inte hunnit annat än i begränsad omfattning visa sina verkningar, må vi bida tiden an och vidare avvakta resultatet». Om talaren även tillagt, att en revision av denna undervisningsplan redan pågår under beaktande av motionärens önskemål, så hade hans ståndpunkt till punkt och pricka sammanfallit med utskottets.

Herr talman! Då en framställning från riksdagens sida för närvarande är opåkallad, och då den på ett icke lyckligt sätt skulle kunna rubba förutsättningarna för fjolårets skolreform, tillåter jag mig hemställa om bifall till utskottets yrkande.

Herr **Andersson** i Ovanmyra: Herr talman! Min åsikt i denna fråga är för kammarens ledamöter icke alldeles obekant, enär jag allaredan vid behandlingen av den nya skolreformen under fjolåret hade tillfälle deklarerat min uppfattning i frågan.

Redan vid den förberedande behandlingen i skolutskottet, kom jag, om än mera i förbigående, att vidröra just denna sak och särskilt i det sammanhang, att folkskolan ju var den grundläggande skolan för den högre undervisningen. Jag yttrade då, att lika nödvändigt, som det kunde vara att åstadkomma en revision i fråga om skolarbetets inre gestaltning på de högre stadierna, d. v. s. beträffande de högre läroanstalterna, lika nödvändigt kunde det även vara att åstadkomma någon revision vad själva folkskolan beträffade. Den ämnessträngsel, som där förekommer, är för alla ett erkänt faktum. Och även om skolöverstyrelsen i detta hänseende låter höra, att den är angelägen om att försöka åstadkomma någonting i riktning av den förenkling och koncentration, som vi här vilja åstadkomma, så tycker jag ändå, att man icke av endast rent formella skäl bör ställa sig avvaktande och ingenting göra, d. v. s. att riksdagen i detta fall skulle åtnöja sig med vetskapen om att denna fråga ligger hos vederbörande under utredning i förhoppning, att myndigheterna härvidlag skola göra, vad på dem ankommer. Jag anser nämligen, att denna fråga är av den synnerliga vikt, att riksdagen verkligen bör säga sin mening och det på ett sätt, så att det är oförtydligt, att inga tvivelsmål i det hänseendet böra kunna råda. När man säger, att dessa huvudämnen, modersmålet och räkning, redan på sätt och vis hava fått en starkt ställning, icke minst i samband med fjolårets skolbeslut, vill jag verkligen fråga, huru dessa ämnen skola kunna få denna stärkta ställning med mindre vissa rubbningar ske på skolschemat. Jag anser, det kan vara av behovet påkallat, att riksdagen säger till om, på vilket sätt detta skall ske, lämnar några riktlinjer och direktiv därtill.

I detta hänseende vill jag från min egen synpunkt säga, att det icke här är meningen att öka lärotiden på skolschemat i så måtto, att de andra ämnena, de s. k. läxämnena, fortfarande skola få ha det utrymme, de för närvarande ha, under det att lärokurserna för modersmålet och räkning skola ökas på. Å nej, jag anser, att man icke alls behöver gå den vägen, ty som den förste talaren här vid detta tillfälle androg, så må väl ändå dessa övriga ämnen vara av mera underordnad betydelse, och de kunna gott göra sig åt sidan för dessa, som utgöra de grundläggande och bärande momenten för det hela. Det är visserligen sant — och det har av den näst föregående talaren här andragits ett citat ur mitt yttrande härom vid fjolårets skoldebatt — att eftersom undervisningsplanen är så tämligen ny, bör man kanske bida tiden an och vänta litet. Ja, det är mycket sant, att jag sade det. Men, herr Olsson i Mora, jag sade icke, *huru länge* jag skulle vänta. Som herr talmannen vet, så kan en dalkarl vara synnerligen rapp i vändningen, i all synnerhet om det är fråga om något,

som han innerst mycket gärna vill. Och eftersom herr Olsson är så piggt på citat, ber jag honom fortsätta med att citera även meningens näst efter den, som han citerade, där det heter: »Men redan nu synes det oss, som man för vinnandet av detta bättre resultat borde vara färdig att avskära en del, som en dalabonde kallar rätt och slätt för 'slarv' = skräp, som saklost borde kunna undvaras. Dit hör bl. a. vad som under den vackra rubriken hembygdskunskap förekommer i form av stickläggning, pappersklippning o. s. v.»

Ja, redan i fjol kunde man göra det. Nu har det gått ett år och nu kunna vi gärna ta detta och litet till utöver vad vi då antyde. Summa summarum: jag anser, att man icke av bara rent formella skäl skall stå här och sväva på målet. När riksdagen icke har något tillfälle att härvidlag säga sin mening på annat sätt än genom ett uttalande i överensstämmelse med det reservanternas här gjort, så anser jag det vara fullt befogat och på sin plats, att riksdagen gör det i detta sammanhang. Det är gott och väl, att vi hava myndigheter, som utreda och taga vissa hänsyn. Men jag anser, att det på samma gång kan vara värdefullt och gott, att dessa myndigheter som stöd för sitt slutliga ståndpunktstagande hava yttranden och uttalanden även från folkrepresentationens sida, vilka jag anser, att riksdagen icke bör räddas för att göra i närvarande stund.

På anförda skäl ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Holmdahl: Herr talman! Då nu ytterligare ett bifallsyrkande till reservationen framförts, ger det mig anledning att även med några ord beröra den föreliggande frågan.

Jag vill då fästa de ärade kammarledamöternas uppmärksamhet därpå — något som också herr Olsson i Mora gjorde — att i utskottets motivering träder utskottet fullt in för syftet i den föreliggande motionen. Utskottet är fullt ense med motionären därom, att ämnena modersmål och räkning böra inta en synnerligen stark ställning i undervisningen i folkskolan och om möjligt få denna sin ställning ytterligare stärkt. Jag vill erinra om — något som också skett i motiveringen till utskottets utlåtande — att så också skett genom 1919 års undervisningsplan. Genom denna plan fingo dessa ämnen en stärkt ställning, vilket även reservanternas vidgå. Men en motion må vara aldrig så behjärtansvärd till sitt syfte, så har detta enbart sällan ansetts utgöra tillräcklig grund för riksdagen att gå med på ett skrivelseförslag i dess syfte. Det kan tvärt om vara så, att motionens syfte är så allmänt erkänt, dess sanning så pass allmänt omfattad, att det icke kan föreligga någon direkt anledning för riksdagen att inskrida. Och enligt min mening är detta i viss mån fallet just här.

Det förhåller sig ju så, som framhållits under debatten, att hela denna fråga om en stärkt ställning för modersmålet och räkning på folkskolans schema är inbegripen i den utredning, som skolöverstyrelsen har igångsatt, och som avser att genomföra jämkningar i ett och annat avseende uti 1919 års undervisningsplan på grundval av den erfarenhet, som vunnits. I denna utredning intar den av motionären väckta frågan en viktig plats, icke blott därigenom att den här blivit väckt vid 1928 års riksdag, utan skolöverstyrelsen meddelar oss i sitt utlåtande, att den har fått en hel del framställningar just i motionens syfte, och att skolöverstyrelsen därför redan på denna grund måste taga noggrann hänsyn till dessa önskemål. Men därtill kommer, att skolöverstyrelsen själv förklarar, att den i möjligaste mån vid kommande jämkningsförslag kommer att taga hänsyn till det av motionären framförda önskemålet. Det förhåller sig därför icke så, herr Andersson i Ovanmyra, när utskottsmajoriteten här hänvisar till skolöverstyrelsens utlåtande, att i denna hänvisning ligger blott ett formellt skäl för avslag, utan det förhåller sig så, att

I fråga om ämnena modersmålet och räkning vid rikets folkskolor.
(Förta.)

*I fråga om
ämnena
modersmålet
och räkning
vid rikets folk-
skolor.*

(Forts.)

skolöverstyrelsen också uttryckligen har förklarat sig instämma i motionens syfte och vill gå in för detta syftes realiserande i möjligaste mån. Det är alltså icke blott och bart ett formellt skäl, utan vi hava fått ett positivt besked från den centrala myndigheten för dessa frågor, att den vid företaget av jämkningar i undervisningsplanen kommer att beakta detta. Det kan under sådana förhållanden icke synas mig åtminstone motiverat att tillråda riksdagen att skriva.

Därtill kommer ännu en omständighet. Reservanterna själva erkänna, att denna frågas lösning är en ganska invecklad och ömtålig sak. Ja, reservanterna ge mycket starka uttryck därför, då de säga, att »genomförandet av de i motionen framställda önskemålen måste bli en synnerligen svårlöst och ömtålig fråga». Så är otvivelaktigt förhållandet. Om man nämligen icke vill gå in för en väsentlig begränsning i folkskolans nuvarande bildningsmål, så är det uppenbart, att det innebär en rätt ömtålig fråga att avgöra, från vilket håll dessa timmar skola tagas, som behövas för att förstärka modersmålets och räkningens ställning på skolschemat. Tar man bort timmar från några ämnen, innebär det givetvis också minskning i kurserna för dessa ämnen. Men när reservanterna själva måste erkänna frågans svårlösta karaktär, synes däri ligga en ytterligare anledning för riksdagen till försiktighet, då det gäller att besluta om skrivelse i antytt syfte. Det är också påfällande, att reservanterna själva hava hyst en viss tveksamhet rörande lämpligheten av att här föreslå en skrivelse. Reservanterna säga nämligen, att de finna, att intet hindrar riksdagen från att angiva sin ståndpunkt i princip till den vikt, som bör tilläggas undervisningen i modersmålet och räkning, ett yttrande, som visar, att tveksamhet också där gjort sig gällande rörande det motiverade i detta skrivelseförslag. Som stöd för detsamma anför emellertid reservanterna ett precedensfall. De anför, att riksdagen 1923 beslöt en framställning till Kungl. Maj:t i ett likartat ärende. Det gällde då undervisningen i räkning i fortsättningsskolan. Jag vill emellertid med anledning av detta påpeka erinra om, att detta precedensfall är i själva verket ett ganska svagt stöd för det här föreliggande skrivelseförslaget, därför att då gällde det den nya fortsättningsskolan, som befann sig i sitt tillblivelsestadium. Och då gällde det att gå in för upptagande av undervisning i räkning som ett särskilt ämne i denna fortsättningsskola. Det hade nämligen icke upptagits som särskilt ämne i den undervisningsplan, som fastställdes. Nu däremot gäller det, även enligt reservanternas mening, icke något annat än en jämkning i undervisningsplanen på sådant sätt, att en eller annan timme skulle tagas från ett ämne och läggas till ett annat. Mina damer och herrar, jag tillåter mig verkligen fråga, om ett ärende av denna natur, en jämkning i en undervisningsplan, där det gäller, om ämnena skola ha en eller annan timme mer eller mindre, är av den natur, att riksdagen bör ingripa och skriva i en sådan fråga. Här har herr Weijne, motionären, gjort gällande, att det finns ett skäl för riksdagen att inskrida, som skulle ligga däri, att ifall riksdagen nu icke uttalade sig, får riksdagen icke tillfälle att uttala sig om de kommande jämkningarna i undervisningsplanen för folkskolan, därför att denna undervisningsplan genomföres utan riksdagens hörande. Men jag vill med anledning av herr Weijnes påpekande här framhålla, att det torde väl knappast vara lämpligt, att riksdagen går in i en sådan detalj, som det här gäller, när det är fråga om jämkning i en timplan, huru betydelsefull denna än kan vara för folkskolans eget inre arbete.

Herr talman! Jag kan icke finna annat, än att som denna fråga ligger, och om man skall taga hänsyn till den praxis, som riksdagen hittills följt i dylika frågor, är utskottsmajoritetens ståndpunkt mycket väl motiverad. Och jag kan till sist icke underlåta att erinra om, att det här finnes ett visst sam-

band mellan den stora skolfrågan, som riksdagen beslöt om i fjol, och den nu föreliggande lilla frågan. Detta samband är tvåfaldigt. Den beslutade skolreformen av i fjol föreskriver, att för att övergå från folkskolan till läroverk skola eleverna prövas endast i modersmålet och räkning, under det att i de andra ämnen, som äro av betydelse för fortsatt undervisning, skall intet prov förekomma. De kurser, som äro fastställda i undervisningsplanen, ansågos därvidlag lämpligen böra läggas till grund för den fortsatta undervisningen i den högre skolan. Genom detta beslut kommer utan tvivel, som utskottet också framhållit, ämnena modersmålet och räknings ställning i folkskolans undervisning att bliva stärkt. Ty det är uppenbart, att överallt, där det kan vara fråga om att eleverna från folkskolan ämna söka in i läroverken, kommer detta att utgöra en sporre för lärarna att utnyttja timmarna i dessa ämnen, i vilka prov skola undergåas. Men när herr Weijne säger, att här tvärtom ligger ett skäl för att ytterligare stärka dessa ämnens ställning, vill jag erinra honom om, att när i dessa ämnen dock skola förekomma prov vid övergången till högre skola, föreligger därigenom möjlighet att kontrollera och pröva de resultat, vartill folkskolan i sin undervisning kommit. Och därför behöver man icke från denna synpunkt sett hysa några farhågor. emedan det är uppenbart, att ifall det vid denna kontroll skulle visa sig, att folkskolan icke meddelar tillräckligt grundläggande insikter i modersmålet och räkning, kommer icke en sådan elev att vinna inträde i den högre skolan.

Men även i ett annat hänseende äger fjolårets skolreform ett visst samband med denna fråga, och det är däri, att enligt min mening riksdagen icke året efter det denna beslutats kan gå in för en skrivelse, som skulle komma att medföra minskning eller begränsning av kurserna i de andra ämnena, i vilka inga prov skola förekomma, men vilka äro av betydelse såsom grundval för undervisningen i den högre skolan. Det är ju alldeles givet, att man icke bör, innan reformen trätt ut i livet, gå in för ett beslut, som på detta sätt berör själva grunden för fjolårets beslut. Beträffande t. ex. ämnena historia och naturkunnighet vågar jag påstå, att det icke kan vara tillrådligt att i samma ögonblick, som man utvidgar folkskolan som grundskola för den högre skolan, och för dessa ämnen lägger 1919 års kursplan till grund för den högre fortsättningsundervisningen, man i samma ögonblick eller året därefter och innan reformen ännu förts ut från papperet i levande livet, skulle genom ett ställningstagande i denna fråga gå in för en åtgärd, som kommer att medföra minskning i dessa kurser, där icke någon kontroll från den högre skolans sida kan ske för utrönande av om kurserna äro på tillbörligt sätt inhämtade.

Ja, herr talman, det föreligger som sagt fullgoda skäl att i detta fall iakttaga en viss återhållsamhet, och jag är övertygad om, att de beaktansvärda synpunkter, som motionären företrätt i sin motion och här framfört i sitt anförande, komma att i möjligaste mån beaktas av vederbörande myndighet. Under sådana förhållanden tillåter jag mig, herr förste vice talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Hallén: Herr talman! Det är ju icke någon egentlig motsättning i sakfrågan mellan utskottet och reservanterna, utan det ser ut, som om det endast vore en opportunitetsfråga, huruvida man med hänsyn till den pågående stora utredningen inom skolöverstyrelsen ändock bör göra ett uttalande från riksdagen. Jag har själv som ordförande i skolråd varit med om att lämna bidrag till det vidlyftiga material, som nu är föremål för skolöverstyrelsens prövning, och jag vill visst icke bestrida, att det är riktigt, som det här säges

I fråga om ämnena modersmålet och räkning vid rikets folkskolor.
(Forts.)

*I fråga om
ämnena
modersmålet
och räkning
vid rikets folk-
skolor.*

(Forts.)

från utskottets sida, att naturligtvis komma även sådana ämnen som modersmålet och matematiken att komma under omprövning, men onekligen är det också så, att de som yttrat sig — såväl skolråd, skolstyrelser, domkapitel och andra — huvudsakligen yttrat sig över några andra frågor, nämligen dels frågan om kristendomsundervisningen och kommunala skolförbunds framställningar i frågan om katekesundervisningen, dels undervisningstidens längd o. s. v. och vidare också den framställning som kommit från Sveriges hushållningssällskap angående inrymmande av mera tid till de praktiska ämnenas behandling i undervisningen. Nog torde det vara så, att åtminstone de flesta skolråd hava fattat sin uppgift så, att det är huvudsakligen på grund av dessa opinionsyttringar som man har haft anledning att yttra sig över undervisningsplanen i allmänhet, vilket naturligtvis icke utesluter, att en hel del yttranden även om matematikämnet och modersmålsämnet kunna hava inkommit. Det är i alla fall icke det huvudsakliga föremålet för den pågående utredningen. Därför menar jag, att redan däri finnes ett formellt skäl, varför man mycket väl skulle kunna till denna pågående utredning foga ett utlåtande även från riksdagen, och då ber jag, herr talman, att ett ögonblick få övergå något till vad den siste ärade talaren yttrade, nämligen angående riksdagens kvalifikationer och kompetens att yttra sig i sådana stycken.

Jag erkänner gärna med herr Holmdahl, att naturligtvis en hel del icke blott undervisningsfrågor utan specialfrågor förefinnas, rörande vilka man kan sätta ett stort frågetecken för det spörsmålet, huruvida riksdagen egentligen är kompetent att bedöma dem, och det finnes också spörsmål i 1919 års undervisningsplan, beträffande vilka man onekligen kan ifrågasätta, om riksdagen skall lägga sig i dem. Jag vill emellertid erinra om, och det hava också reservanterna gjort, att riksdagen icke är alldeles främmande för dessa spörsmål. På grund av yrkanden av enskild motionär beslöto vi för något år sedan att införa ämnet matematik i fortsättningsskolan. Det var att taga ett initiativ, kan man säga, i en direkt specialfråga. Och de flesta av oss minnas de stora upprörda debatter, som förekommo i fråga om utökningen av timantalet för kristendomsundervisningen. Då ansåg en majoritet i riksdagens båda kamrar, att, om också kamrarna äro så sammansatta, att de icke representera några specialpedagoger, det dock finnes sådana områden, där ett sunt lekmannaomdöme bör få ge sig tillkänna till den kraft och verkan det hava kan. Denna tanke tillåter jag mig att utföra ytterligare ett litet grand och fråga: när skola egentligen föräldrar och målsmän i vårt land få tillfälle att med någon som helst pondus och eftertryck få säga ifrån vad de önska för barnens undervisning, om det icke skall få ske i riksdagen? Vi hava visserligen våra skolråd och skolstyrelser, men den befogenhet, som dessa kommunala skolrepresentanter äga, när det gäller avgörandet av en sådana fråga, är Gudi klagat ganska liten. Om det skulle falla ett skolråd på landsbygden in att säga ifrån, att vi skulle bra gärna önska, att den där gymnastiktimmen i andra klassen av småskolan utbyttes mot en rättskrivningstimme, eller om de säga så här: de timmar, då barnen sitta och pjollra och leka med lerbitar och klippa julgranspyrdnader, tycka vi kunde användas nyttigare, det vore bättre, om våra barn finge ytterligare en timme att undervisas i innanläsning eller rättstavning eller sådant — så vore det praktiskt taget ogörligt att vinna resonans för detta. Timplanerna låta i regel icke rubba på sig, och det är i regel icke till sådana överläggningar som inspektörerna bruka komma ut i bygderna. Detta sker mera, när det gäller överläggningar om ekonomiska frågor för vederbörande bygd. Jag menar alltså: att kunna opinera, när det gäller barnens undervisning, hava vi ganska små möjligheter till, därvidlag kan man säga, att skolöverstyrelsen i Stockholm sörjer på sitt faderliga vis för vad som kan vara av behovet påkallat för oss.

Jag tycker, att det är alldeles på sin plats, att riksdagen här gör en sådan opinionsyttring, och av egen erfarenhet som skolrådsordförande kan jag vitsorda, att även om undervisningsplanen icke har varit i verksamhet mer än knappt tio år, kan man på vissa stadier redan påvisa ett försvagande såväl av ämnet modersmål som räkning, och det är, mina herrar och damer, när barnen lämna småskolestadiet och gå in i nuvarande folkskolans tredje klass. Huru kan man tänka sig, att i exempelvis en halvtidsläsande C II-skola med den begränsade undervisningstid, som den har, barnen skola kunna få en tillräcklig undervisning och kunskap i två sådana grundläggande ämnen! Man kan invända mot detta: Ja, men det är dock större antal timmar nu än före 1919. Det är alldeles riktigt, så att icke har t. ex. hembygdsundervisningen tagit några timmar från dessa huvudämnen, det erkänner jag gärna, men med de stegrade och mycket befogat stegrade fordringar, som man har, har det faktiskt visat sig, jag har själv hört det från mångfaldiga småskollärare, att man kunnat konstatera ett försvagande såväl av barnens läsfärdighet som deras grundläggande kunskaper i matematik. Där har man ett praktiskt exempel, där behöver man icke invänta en utredning från skolöverstyrelsen, där kan det sunda lekmannaomdömet självt säga ifrån, att det icke är mer än skäligt att man får rätt, om man så önskar, att kunna beskära, särskilt i halvtidsläsande skolor, undervisningstiden i ett sådant mycket diskutabelt ämne, som hembygdsundervisningen är. Det finnes alldeles säkert även i denna kammare en stark opinion, som skulle vilja gå in för något sådant.

Det är icke meningen att öka undervisningstiden. Någon frågade mig, om vi hade en baktanke på sju skolår eller att utöka de 37 $\frac{1}{2}$ läsveckorna. Visst icke. Jag anser, att dessa krav skulle kunna tillmötesgås inom den tidsram, som nu är anslagen för vår folkskoleundervisning, och jag anser det särskilt, när det gäller småskolestadiet och den där bedrivna hembygdsundervisningen med de s. k. arbetsövningarna, där en betydlig nedskärning kan äga rum. För min privata del anser jag, att det icke vore mer än rätt, att de skoldistrik, som så önska, särskilt vid halvtidsläsning, borde kunna få helt enkelt utesluta från schemat ett sådant ämne och sätta dit några nyttigare och värdefullare ämnen. Det ligger emellertid något utanför ramen för detta, men jag har med detta velat visa upp, att redan nu finnes det möjlighet att på bekostnad av ett annat ämne ge större utrymme åt dessa önskemål, och jag vill därför, herr talman, med dessa ord be att få yrka bifall till reservationen.

Herr Göranson: Herr talman! Då jag tillhör första tillfälliga utskottets majoritet, ber jag att få yttra några ord i denna debatt. Då vill jag först säga, att vi, som tillhört majoriteten, hava säkerligen i lika hög grad som reservanterna varit medvetna om den avgörande och grundläggande betydelse, som dessa ämnen, modersmål och räkning, hava, när det gäller folkskolan. Det erkännes också utan omsvep i utskottets utlåtande. Att vi likväl yrkat avslag på förevarande motion, beror i främsta rummet därpå, att en omfattande undersökning och utredning beträffande undervisningsplanen för rikets folkskolor redan igångsatts och pågår inom skolöverstyrelsen. Jag är i olikhet med reservanterna övertygad om, att skolöverstyrelsen, när den framlägger resultatet av denna utredning, säkerligen kommer att beakta även de krav, som framställts i förevarande motion, så långt det nu låter sig göra. Det är emellertid icke lika lätt att säga, varifrån den utökade tiden skall tagas, när det gäller modersmål och räkning, som det är enkelt att framställa ett sådant krav. Motionären har själv mycket litet yttrat sig härom. Det har visserligen här i debatten mycket ordats om hembygdsundervisningen och dyl., men vi få göra klart för oss, mina damer och herrar, att sådant mest förekommer på det lägre skolstadiet. ° Herrar Hallén och Andersson i Ovanmyra hava ju

I fråga om ämnena modersmålet och räkning vid rikets folkskolor.
(Forts.)

*I fråga om
ämnenå
modersmålet
och räkning
vid rikets folk-
skolor.
(Forts.)*

mycket sysslat med denna småskoleundervisning, men vad det här närmast gäller är nog skolans högre stadier, där eleverna hava förmåga att tillgodogöra sig en ökad undervisning i framför allt modersmålet. Jag tror nämligen icke, att rikterna beträffande undervisningen i räkning äro så stora som de möjligen kunna anses vara när det gäller modersmålet.

Det är en sak till, som icke nämnts i denna debatt beträffande modersmålet. Jag håller före, att nästan varje lektion i vilket ämne som helst kan ge och ger en mycket god övning i modersmålet under en skicklig lärares ledning. När det gäller att uttrycka sig i tal och även i skrift, kunna lektionerna ledas så, att en god övning lämnas även i modersmålets behandling.

Motionären har för sin del pekat på ämnena naturkunnighet, geografi och historia, när det gällt att anvisa, varifrån den önskade tiden skulle vinnas. Det kan emellertid enligt min mening starkt ifrågasättas, huruvida dessa ämnen tåla någon avsevärd beskärning av den tid, som tillmätts åt dem. Vi som tillhöra utskottsmajoriteten, erkänna den stora betydelse som även dessa ämnen hava. Det är nu så på skolans schema, att åt modersmål och räkning har en ganska avsevärd tid tillmätts. Då jag jämför med andra viktiga ämnen, exempelvis kristendom, så har det ämnet i stället utsatts för en mycket långt gående beskärning i timantalet, d. v. s. på samma gång som modersmålet erhållit ökad tid har samtidigt skett en stark beskärning av tiden för kristendomsämnet. Jag behöver icke upprepa, vad som här sagts förut, men även jag har fäst mig vid den omständigheten, att fjolårets skolbeslut beredde i och för sig åt ämnena modersmålet och räkning en bättre ställning just därigenom, att i dessa ämnen skulle anordnas inträdesprövningar vid övergång från folkskolan till realskolan. Under sådana förhållanden kunna vi vara alldeles förvissade om, att uppmärksamheten är även från skolöverstyrelsens sida riktad mycket starkt på dessa ämnen, och att det också ligger i en skicklig lärares intresse att göra det bästa möjliga på dessa områden.

Det har talats om mångläseriet i folkskolan, men även om man erkänner, att ett sådant mångläseri förekommer, avskaffas icke detta genom ett bifall till den föreliggande motionen. Så långt har icke motionären siktat, och utskottet har naturligtvis ingen befogenhet att överskrida motionens ram. Herr Andersson i Ovanmyra frågade i sitt anförande, huru en stärkt ställning överhuvud skulle kunna beredas åt dessa ämnen, som han önskade, och han förklarade i detta sammanhang, att han icke under några förhållanden önskade en utökning av lästiden per vecka eller per läsår. I motsats till honom vill jag förklara, att jag icke är alldeles avgjort motståndare till en dylik utökning, om det skulle visa sig behövt för att skolans huvudämnen skulle kunna erhålla en *verkligt* förbättrad ställning, men som det nu ligger till och i anledning av denna motion, så hava vi ansett oss icke kunna ge oss in på en sådan omfattande fråga, utan vi hava, med allt erkännande av skolans huvudsakliga uppgift, dock ansett oss böra avstyrka motionen.

Jag har med dessa få ord velat motivera min ståndpunkt, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Englund: Herr förste vice talman! Då jag antecknat mig som reservant, skall jag be att få yttra några få ord.

Det fanns i herr Holmdahls långa anförande en passus, som var av det innehållet, att han ansåg, att denna fråga icke vore av den natur, att riksdagen borde yttra sig i den, icke bara av rent formella skäl utan av reella skäl. Riksdagen borde icke hava någon mening i ett avseende som detta, om jag fattade herr Holmdahl rätt. Utskottets ärade ordförande liksom andra talare, som talat för utskottsmajoritetens ståndpunkt, hava även anført väsentligen formella skäl, varför riksdagen icke skulle, då ärendet ändå ligger under

skolöverstyrelsens prövning, nu uttala någon mening. Jag är emellertid i likhet med herr Hallén av den uppfattningen, att sakliga och väl berättigade skäl föreligga för att riksdagen skall säga sin mening. Jag kan icke neka till, att, då jag under förra året intresserade mig för att följa uttalanden på lärarmöten och föräldramöten i min provins rörande just verkningarna av undervisningsplanen, det slog mig, att bland föräldrar och målsmän det fanns en mycket grundad mening därom, att undervisningsplanen i vad det gällde tillgodoseende av de två ämnen, varom här är fråga, icke var sådan, att den tillfredsställde, vad föräldrarna med rätta uppställde som ett önskemål rörande resultatet av undervisningen. Om någonsin andra kammaren skulle hava anledning till en opinionsyttring, läser det väl dock vara på denna punkt, beträffande vilken det otvivelaktigt ligger en stark folkmening bakom de önskemålen, att folkskolan bättre skulle tillgodose, än vad den för närvarande lyckas göra, undervisningen i de två grundläggande ämnena modersmålet och räkning.

Det har hänvisats till praxis i riksdagen, att man icke skall uttala sig i ämnen och frågor, som äro föremål för utredning, och naturligtvis är riksdagens praxis i det fallet av yttersta värde i de allra flesta fall, men, herr förste vice talman, jag tillåter mig vara litet vanvördig och säga, att riksdagens praxis ändock icke får anses vara så helig, att den icke på någon punkt skulle kunna förbigås, om synnerligen goda skäl, som jag anser här föreligga, ge anledning därtill. De ämnen på folkskolans undervisningsschema det här gäller äro, har det sagts, så viktiga med hänsyn till förra årets beslut i skolfrågan, att en rubbning därför icke bör ske. Jag delar den meningen ganska långt, men jag har icke anslutit mig till reservationen i utskottet därför att jag menar, att det här skulle föreligga något samband med beslutet i skolfrågan förra året. Jag är nämligen av den uppfattningen, att därest modersmålet och räkning på folkskolans undervisningsschema få en bättre ställning, skall detta så långt ifrån inverka ofördelaktigt på de s. k. läxämnena eller på andra undervisningsämnen, att eleverna härigenom tvärtom skola vinna ökad lätthet att inhämta dem, varför de högre skolformerna icke skulle bli lidande.

Vi reseranter äro tämligen ense därom — liksom jag tror att den allmänna opinionen är på denna punkt ganska enstämmig — att modersmålet och räkning på folkskolans undervisningsschema böra få sig tillmätt ett bättre rum framför allt på hembygdsundervisningens bekostnad. Låt vara att detta väsentligen endast skulle gälla den egentliga småskolan. Ty det vill jag, herr förste vice talman, för min ringa del ha sagt, att då pedagoger och läroboksförfattare här i landet för tio år sedan och dessförinnan kommit upp med idén, att småbarnen i folkskolan skulle sitta och leka med lerklumpar och klippta papper och att sådant skulle tillmätas en grundläggande betydelse för undervisningen och barnens utveckling i övrigt, så kan man vara benägen att — om jag får använda ett något vågat men i detta fall icke helt oberättigat uttryck — hänföra sådant till den s. k. »pedagojan». Man har enligt min mening haft en något för stor vördnad för allehanda uppslag på det pedagogiska området, som ätit sig in i vårt undervisningsväsende men som icke haft den betydelse för det uppväxande släktet, som man inbillat sig. Jag företräder, tror jag, en mycket stark och bestämd opinion inom även arbetarkretsar, då jag säger, att föräldrarnas önskemål, att barnen skola i skolan lära någonting nyttigt, äro väl grundade. Jag tror, att andra kammaren fullgör i det hänseendet, om den hos skolöverstyrelsen understryker en sådan mening, en verklig plikt mot de skaror av medborgare, som stå bakom oss representanter här allesamman. Jag har den allra största respekt för den högsta myndigheten inom rikets skolundervisningsväsende, kungl. skolöverstyrelsen. Men detta föranleder mig icke att på det sättet i allo lita till myndigheter, att jag vill överlåta på de-

I fråga om ämnena modersmålet och räkning vid rikets folkskolor.

(Forts.)

*I fråga om
ämnena
modersmålet
och räkning
vid rikets folk-
skolor.*
(Forts.)

samma att ha en mening å mina vägnar. Jag har den bestämda uppfattningen, att det vore klokt och välbetänkt, att riksdagen gäve skolöverstyrelsen, då den nu skall undersöka allt som föreligger till granskning beträffande undervisningsplaner, en upplysning om att riksdagen har en bestämd önskan, att modersmålet och räkning såsom de grundläggande ämnena böra få en förbättrad ställning. Om detta kommer att ske i någon mån på bekostnad av mindervärdiga ämnen såsom hembygdsundervisningen, kan detta, så vitt jag förstår, endast vara till nytta, och även om det kommer att ske på bekostnad av andra ämnen, innebär det ingen fara för folkskolans bildningsmål. Ty, mina herrar, den ungdom, som går ut ur folkskolan väl kunnig i konsten att räkna och läsa eller skriftligt behandla sitt modersmål, har därmed fått ett vapen, som är så betydelsefullt, att farhågor med avseende å en begränsning av vissa ämnen på folkskolans undervisningsschema lugnt kunna lämnas åsido.

Herr **Mosesson**: Herr talman! Min stora respekt för de ärade kamrater, som här fört utskottets talan, gör, att när de säga att de äro lika intresserade som någonsin reservanterna för att ifrågavarande ämnen skola bli väl tillgodosedda, så tror jag detta obetingat. Men om så är, kan jag icke förstå att dessa herrar, änskönt de ha en så innerlig önskan att ämnena må få en stark ställning, ändå kunna anse, att riksdagen bör avstå från att ge uttryck åt denna mening. Jag finner detta vara varken manligt eller riktigt i en så viktig fråga som den föreliggande. Min uppfattning är den, att därest ämnena modersmålet och räkning hade tillgodosetts och fått vara centrala ämnen i högre grad än som blivit händelsen, skulle mycket av den ovilja, som tyvärr mött vårt folkskolväsende i olika delar av vårt land, icke ha förekommit. Jag yrkar bifall till reservationen.

Med herr Mosesson förenade sig herrar *Bengtsson* i Norup, *Olofsson* i Digernäs, *Björnberg* och *Lundgren*.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den av herr Englund m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den senare propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Olsson i Mora, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å första tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 5, bifaller den av herr Englund m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren med avslag å utskottets hemställan bifallit den av herr Englund m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 5.

Vid härpå skedd föredragning av andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, med anledning av väckt motion angående viss ändring i gällande bestämmelser för inträde vid tandläkareinstitutet samt för avläggande av examen därstädes biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 6.

Härefter upptogs till behandling andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion angående beredande av vissa förmåner åt torpare å kyrklig jord.

*Ang.
vissa förmåner
åt torpare
å kyrklig jord.*

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 209, hade herr *Johansson* i Sollefteå föreslagit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte

dels låta utreda frågorna

om betesrätt m. fl. förmåner å prästhemmanets jord för i motionen avsedda torpare och lägenhetsinnehavare;

om tillskapande av motsvarande rättigheter å de ecklesiastika boställsskogarna till förmån för friköpta lägenheter; och

om beredande av kostnadsfritt biträde i vissa fall åt lägenhetsinnehavare vid friköp av kyrklig jord;

dels ock så fort ske kunde förelägga riksdagen de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Häremot hade herr *Herou* reserverat sig.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Herou**: Herr talman! Jag har till förevarande utskottsutlåtande fogat en blank reservation, och jag vill nu motivera densamma. Motionären — han har ju fått instämmande i sitt syfte — har visat, att i vissa socknar i Väster-norrlands län sakna för närvarande de ecklesiastika torparna betesrätt. Han talar bland annat om, att enbart i två socknar sakna 23 torpare sådan rätt. Det framhålles vidare i motionen, att det med hänsyn till norrländska förhål-landen är synnerligen beklagansvärt, att man icke kan tillgodose de ecklesia-stiska torparnas behov i nämnda avseende. Även de myndigheter, som yttrat sig över motionen, ha givit ett klart och bestämt erkännande av att betesrätten för torparna är av utomordentligt stort värde. Så säger t. ex. kammarkolle-gium: »Otvivelaktigt torde särskilt i de norrländska länen tillgång till bete vara för torpens och lägenheternas bestånd som självständiga jordbruk av stor betydelse.» Visserligen göres det senare gällande, att enligt nu gällande för-fattningar skulle numera icke hinder möta för dessa torpare att efter nya ansökningar få sig tilldelad denna betesrätt, där icke fastställd skogshus-hållningsplan lägger hinder i vägen. Enligt utskottet torde det råda en ganska allmän mening därom, att bland alla de krav, varom motionären talar, betes-rättens erhållande är det allra viktigaste.

Nu kan jag icke dela motionärens uppfattning i en del andra frågor, t. ex. beträffande frågan om skogsservitut, utan därvidlag har jag biträtt utskottets åsikt. Jag har i likhet med vad tidigare uttalats i riksdagen ansett, att denna fråga bör lösas så, att torparna, då de friköpa sin jord, få sig tilldelade till-

Ang.
vissa förmåner
åt torpare
å kyrklig jord.

(Forts.)

räckliga områden, varifrån de kunna hämta sådant, som de eljest skulle erhålla genom servitutsrättigheter. Detta har gjort, att jag icke kunnat ansluta mig till motionen i dess helhet. Likaså finns det väl redan nu i rätt stor utsträckning möjligheter för ifrågavarande torpare att kostnadsfritt erhålla biträde vid de förrättningar det kan bli tal om enligt 12 § i kungl. kungörelse den 4 juni 1927. Då jag dock ansett, att det är synnerligen viktigt att man i alla de fall, där skogsbete nu allmänt utnyttjas av andra markägare, icke på minsta sätt kringskär vare sig de ecklesiastika torparnas eller kronotorparnas möjligheter till det för dem värdefulla betet och då jag har på känn, att man åtskilliga gånger vid fastställandet av skogshushållningsplaner meddelar förbud för torparna även under omständigheter, där detta med hänsyn till skogsvården vore absolut onödigt, har jag icke kunnat stanna vid vad utskottet föreslagit utan ansett, att man borde fästa uppmärksamheten på denna sak genom en skrivelse till regeringen. På vissa platser ha markägarna sina kreatur ute på skogsbete, men detta hindrar icke, att man genom ett alltför rigoröst tillämpande av fastställd hushållningsplan även i dessa orter kan avstånga ecklesiastika torpare och kronotorpare från möjligheten att utnyttja skogsbetet. Jag vill därför framställa det yrkandet, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära undersökning och åtgärder rörande möjligheterna att i de orter uti de norrländska länen, där skogsbete allmänt utnyttjas, inom nu gällande lagstiftning, tillförsäkra torpare å kyrklig jord betesrätt för å deras lägenheter vinterfödda kreatur.

Herr **Johansson** i Sollefteå: Herr Herou har redan sagt en del av vad jag ämnat säga, men jag skall be att likväl få yttra några ord. Jag konstaterar med glädje, att en del av de torpare, som enligt vad jag omnämnt mistat sina rättigheter av ifrågavarande slag, enligt utskottets motivering och kammarkollegii utlåtande möjligen kunna återfå rättigheterna. Betesrätten kan dock icke erhållas, såsom det heter i kammarkollegii utlåtande, i annan mån än fastställd skogshushållningsplan och andra omständigheter ej stå hindrande i vägen. Det beror alltså på skogstjänstemännen, om vederbörande kunna få betesrätt eller icke.

Enligt min åsikt styrker kammarkollegii yttrande över motionen utredningskravet. Jag skall här nämna några ord om vad detta yttrande innehåller. De ifrågavarande torparna indelas av kollegium i tre olika kategorier. Den första gruppen utgöres av sådana, som icke äga bostäder på torplägenheterna. Den andra och tredje gruppen omfattas åter av dem, som äga sådana bostäder. De till den första gruppen hörande ha samma servitutsrättigheter som innehavare av huvudgård på prästhemman, under det att de som höra till de båda andra grupperna icke ha denna rätt.

Beträffande de under andra och tredje punkterna omförmälda lägenhetsinnehavarna erkänner kollegium, att dessa, såsom i motionen omnämnts, tidigare i större utsträckning åtnjutit rättigheter å boställsskogarna, såsom bete samt stängsel-, hässje- och vedvirke. Men sedan boställsskogarna ställts under skogsstatens omedelbara vård, torde dessa rättigheter i stor utsträckning ha indragits.

Sedan är det intressant att se, hurusom kollegium i slutet av sidan 5 och början av sidan 6 i utlåtandet kritiserar länsstyrelsen i Västernorrlands län, därför att denna stundom skulle ha medgivit för stora rättigheter åt lägenhetsinnehavarna. Ett fall omnämnes från Grundsunda socken, där man tilldelat en torpare både vedrättigheter samt betesrätt och stängselvirke.

Härefter säger kammarkollegium: »I de fåtal fall, där fråga om rätt till utsyning för lägenhetsinnehavare av i andra och tredje punkten angivna slag dragits under kungl. kollegii eller Kungl. Maj:ts prövning, har emellertid ut-

syning i regel icke medgivits». Beträffande det i motionen under punkt 4 anförda kravet på ändring i lagen av den 4 januari 1927 angående tillstånd till försäljning av jord i vissa fall m. m. säger vidare kollegium, att servitut avseende rätt till mulbete och skogsfång icke torde kunna bildas i sammanhang med avstyckning, och tillägger: »En sådan utökning av lägenhetens område utöver vad därunder med nyttjanderätt innehaves skulle emellertid gå utöver de grunder, på vilka friköpsinstitutet å kyrklig jord och den för detsamma såsom förebild tjänande ensittarlagen äro byggda».

Ang.
vissa förmåner
åt torpare
å kyrklig jord.
(Forts.)

Alltså medges ingen servituträtt för sådana torpare, som begagna sig av lagen den 4 januari 1927 att inlösa sina ställen. Jag har dock i motionen anför, att t. o. m. bolag medgiva sådana rättigheter. Jag har här ett brev från en torpare under Grauinge bolag i socknen med samma namn, och det heter där om denna sak: »Naturaförmåner till torpare, som sortera under nämnda bolag, utgå ifrån det stamhemman, under vilket torpet lyder, med rätt till mulbete, vedbrand, stängsel och hässjevirke, torvströ, myr, ler och grustäkt. Samma förmåner utgå även till de torpägare, som ha friköpt sina torp, jämte även husbehovsvirke till ett visst antal träd, som bestämmes när som torgköpen göras». Det är väl ganska beklämmande, att t. o. m. enskilda bolag äro mera tillmötesgående mot fattiga torpare än vad samhället är mot prästtorparna i detta fall.

Nu säger slutligen kammarkollegium i sitt utlåtande, att ifrågavarande spörsmål torde höra samman med den av riksdagen väckta frågan om den kyrkliga jordens styckning och upplåtelse för nybildning av smärre men självständiga jordbruk och egna hem, vilken fråga är föremål för utredning. Men det är icke klart utsagt, att utredningen omfattar även detta spörsmål. Skulle man icke kunna tänka sig, att det tilldelades prästtorparna visst område å prästskogen att utnyttjas till servituträttigheter? Påsklördagen hade jag tillfälle att övervara ett möte med 10 å 12 prästtorpare i Sollefteå, som begärt att få friköpa sina torpställen. Samtliga av dessa åtnjuta större rättigheter än vad de skulle erhålla, om de fullföljde ansökningarna och frilöste sina ställen. Jag anser, att särskilt kammarkollegii utlåtande snarast talar till förmån för en allmän utredning om prästtorparnas ställning. Jag ber därför att få yrka bifall till motionen.

Herr Lindberg: Herr talman! Jag delar fullkomligt motionärens och herr Herous uppfattning, att det är önskvärt, att prästtorpare i största möjliga utsträckning erhålla rätt till mulbete, men givetvis måste dock åtskillig hänsyn tagas till de skogligen synpunkterna. Av den utredning, som utskottet verkställt i denna fråga, har det framgått, att länsstyrelsen i Västernorrlands län tidigare ansett författningen hinder förefinnas för medgivande av betesrätt åt vissa kategorier prästtorpare. Emellertid har det sedan dess genom Kungl. Maj:ts utslag skapats ett prejudikat, varigenom det får anses fastställt, att länsstyrelsen oriktigt tolkat gällande författning. Motionären pekar nu på att icke mindre än 23 prästtorpare i två socknar i Ångermanland sakna betesrätt. Skulle detta vara beroende på länsstyrelsens felaktiga tolkning av författningen, torde man ha anledning att förmoda, att, om dessa torpare göra framställning till länsstyrelsen om komplettering av gällande arrendekontrakt med bestämmelser om betesrätt, länsstyrelsen numera skall anse sig oförhindrad att bifalla sådana framställningar. Utskottet har alltså ansett, att, då en annan tolkning av gällande författning numera får betraktas vara den riktiga, det icke kan vara nödvändigt att riksdagen skriver till Kungl. Maj:t i denna angelägenhet.

Motionären har vidare önskat, att de prästtorpare, som frilösa sina torp, skola beredas rätt till skogsservitut å huvudfastigheten. Detta har utskottet icke kunnat förorda. För närvarande pågår en utredning av frågan om den ecklesia-

Ang.
vissa förmåner
åt torpare
å kyrklig jord.
(Forts.)

stika jordens styckning i självständiga jordbruk. Om man, när detta ärende en gång avgöres, kommer att stanna vid att en sådan styckning skall äga rum, ligger det i sakens natur, att därest prästboställena äro belastade med skogs- och andra servitut, kommer detta att bli till mycket stort men för de personer, som skola bli jordbrukare på de nya fastigheterna. Det vore enligt utskottets förmenande olämpligt att belasta prästboställena med servitut, i varje fall innan man fattat ståndpunkt till frågan om de skola styckas eller ej.

Slutligen har motionären framfört som ett önskemål att prästtorparna, när de begära frilösning av sina torp, skola komma i åtnjutande av kostnadsfritt biträde. Torparna ha emellertid redan nu möjlighet att vända sig till boställsnämnderna, som äro skyldiga att kostnadsfritt biträda dem. Motionären har visserligen påstått, att boställsnämnderna icke skulle vara opartiska, men han har icke på något sätt styrkt att så är fallet. Under de överläggningar, som förekommit i utskottet, har icke heller kunnat anföras något exempel på boställsnämndernas partiskhet.

Det är på av mig nu anförda skäl utskottet ansett sig böra avstyrka motionen, ehuru man behärtat syftet med densamma till den del det gäller betesrätt för prästtorparna. Vi anse dock, att det icke är nödvändigt att i saken skriva till Kungl. Maj:t; vi tro nämligen att denna fråga skall kunna ordnas tillfredsställande utan en sådan åtgärd. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) avslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen samt 3:o) bifall till det av herr Herou under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med öfervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Herou begärde emellertid votering, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka därvid den under 3:o) angivna nu antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd samt anslagen:

Den, som vill, att kammaren bifaller fjärde tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Herou under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Ang. revision
av § 38
regerings-
formen.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört konstitutionsutskottets utlåtande, nr 17, i anledning av väckt motion angående revision i visst syfte av § 38 regeringsformen.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 419, hade herr *Forssell* föreslagit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en utredning avseende

en sådan revision av § 38 regeringsformen, att överensstämmelse åvägabragtes mellan paragrafens text och tjanlig befunden praxis, samt för riksdagen framlägga de förslag till grundlagsändringar, vartill denna utredning kunde för-
anleda.

Ang. revision
av § 38
regerings-
formen.
(Forts.)

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Engberg*, *Stendahl*, *Reuterskiöld* och *Forssell* förklarar bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av förevarande motion i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utarbetande och framläggande för riksdagen av förslag till sådan ändring av regeringsformens bestämmelser rörande expedition av Kungl. Maj:ts beslut, att konungens underskrift och expeditionsbefallning, tecknad å de i statsrådet förda protokollen, skulle vara tillräcklig för utfärdande av expeditioner i enlighet med dessa protokoll, där ej annorlunda vore i lag eller författning stadgat.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Forssell**: Herr talman! Jag skall be att med några ord få angiva, vart den föreliggande motionen syftar hän. I 38 § regeringsformen stadgas det, att alla ifrån Konungen utgående expeditioner och befallningar, utom i kommandomål, skola, för att bli va gällande, vara försedda med Konungens underskrift och kontrasignation av vederbörande föredragande, som är ansvarig för att dessa expeditioner och befallningar överensstämma med däröver förda protokoll. »Alla föreskrifter och erinringar om verkställighet av utfärdade beslut», heter det vidare, »må av departementschefer omedelbarligen kunna till vederbörande expedieras. Skulle den föredragande finna något Konungens beslut vara stridande emot denna regeringsform, göra han därom i statsrådet föreställning; yrkar Konungen ändock, att ett sådant beslut skall utfärdas, vare det då den föredragandes rättighet och plikt att sin kontrasignation därå vägra, samt nedlägga han i följd därav sitt ämbete, vilket han icke må återtaga förr, än riksdagen hans förhållande prövat och gillat.»

Detta är sedan lång tid tillbaka lydelsen av regeringsformen § 38. Det visade sig emellertid ganska snart, att det var otänkbart att i praktiken upprätthålla den ordagranna tillämpningen av denna paragraf. Det var omöjligt för Konungen att underskriva alla utgående expeditioner och befallningar; man fick hitta på andra utvägar. Redan för tjugu år sedan observerade man den bristande överensstämmelsen mellan grundlagens ordalydelse å ena sidan och praxis å den andra. De kommitterade, som år 1908 tillsattes för verkställande av en omreglering av centralförvaltningen, hade sin uppmärksamhet fäst på denna dissonans mellan lag och praxis, och i sitt betänkande framlade de också förslag till ändring av § 38 regeringsformen, som skulle ställa lagtexten i bättre överensstämmelse med praxis. Då emellertid riksdagen icke ville vara med om den principiella utgångspunkten överhuvud taget för departementalkommitterades förslag, kom även denna del av betänkandet att läggas på hyllan.

Det uppdrogs emellertid åt dåvarande landshövding Schotte att göra en överbetning av departementalkommitterades framdragna material och synpunkter. Han skulle taga fasta på det som där kunde tillvaratagas utan att rubba de principiella grundvalarna för den svenska centralförvaltningen. Han avgav också ett synnerligen intressant betänkande, som jag varmt rekommenderar till genomläsning för alla dem, som äro intresserade för den svenska centralförvaltningens organisation. Han lämnar där en redogörelse för den praxis, som

Ang. revision
av § 38
regerings-
formen.
(Forts.)

utvecklat sig intill det är han skrev detta betänkande — jag förmodar någon gång på hösten 1916. Det heter där: »Numera har emellertid, med hänsyn till den stora ökningen av antalet expeditioner, praxis beträffande expeditionernas underskrivande utvecklat sig på följande sätt. Såsom regel gäller, att i varje ärende endast en expedition förses med Konungens underskrift samt kontrasignation av föredragande departementschefen (kungl. brev och resolutioner m. m.). Då fråga är om utgifter av statsmedel, är expeditionen till den myndighet, som har att verkställa utgiften, försedd med Konungens underskrift. I allmänhet erhålla samtliga de myndigheter, som i ett ärende avgivit utlåtande, del av beslutet, vilket numera för de myndigheters vidkommande, till vilka expedition med Konungens underskrift ej utfärdas, sker genom bestyrkta avskrifter av det kungl. brevet eller resolutionen. I vissa ärenden, t. ex. sådana, däri avslag å gjord framställning meddelas, smärre bifallna ansökningar, där fråga ej är om användning av statsmedel, ärenden rörande tjänstledighet samt förordnanden av mera tillfällig natur m. m., används emellertid numera ej formen av kungl. brev eller resolution, utan begagnas formen av ämbetsskrivelse, vilken undertecknas av departementschefen och kontrasyneras av expeditionschefen eller vederbörande byråchef.» Detta var kärnpunkten i den Schotteska framställningen. Så såg alltså praxis ut vid den tiden. Det gjordes icke då någon invändning mot denna praxis, vilken uppenbarligen redan den strider rätt väsentligt mot regeringsformens § 38, såsom herrarna kunna förstå efter det referat, som jag inledningsvis lämnade.

Emellertid har under den andrakammarperiod, som nu lider mot sitt slut, konstitutionsutskottet haft anledning att fästa sin uppmärksamhet på att denna praxis gått mot en ytterligare radikaliserings, om jag så får säga. Under dechargegranskningen i 1926 års konstitutionsutskott framdrogs ett fall, som finnes refererat i en reservation till sagda utskottsbetänkande, och jag skall be att efter reservationen få redogöra för detsamma: »Genom nådigt brev den 7 oktober 1921 till statskontoret fastställdes särskilda bestämmelser rörande resestipendier åt ordinarie lärare m. fl. vid universiteten och karolinska medicokirurgiska institutet. I underdånig skrivelse den 12 januari 1926 hemställde kanslersämbetet för rikets universitet om viss ändring av § 6 i dessa bestämmelser, och Kungl. Maj:ts förordnade den 29 januari s. å. att sagda paragraf skulle erhålla viss ändrad lydelse.» Nu kommer kärnpunkten i denna fråga: »Expeditionen av detta beslut skedde 'på nådigste befallning' genom ämbetsskrivelse från t. f. chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Schlyter, till kanslersämbetet för universiteten, utan att någon kungl. expedition i ärendet utfärdades och utan att enligt infordrade protokoll någon Kungl. Maj:ts befallning meddelades på detta expeditionssätt.»

Här har man alltså kommit så långt, att man ändrar en gällande författning utan kunglig underskrift endast genom en »på nådigste befallning»-skrivelse från en departementschef. Vidare framdrogs i denna reservation ytterligare ett fall, där en expedition uppgavs vara utfärdad på nådigste förordnande av en tillförordnad departementschef och där det gällde infordrande av viss utredning rörande av departementschefen väckt fråga. Denna expedition var icke grundad på något statsrådsprotokoll; detta innehöll icke alls någonting om en Kungl. Maj:ts befallning, och grundlagsenligt hade icke någon sådan befallning kunnat med laga verkan givas utanför konseljen och alltså utan föregående föredragning inför statsrådsprotokollet.

När ämnet för den reservation, ur vilken dessa uppgifter äro hämtade, föredrogs i konstitutionsutskottet år 1926 och anmärkningsyrkande framkom, ställde jag mig på den ståndpunkten, att jag ogärna ville taga upp denna fråga i form av ett anmärkningsyrkande. Jag ansåg den rätta formen vara att väcka en motion om utredning rörande den praxis, som utvecklat sig i kansliet. Man

borde undersöka, huruvida den praxis, som kommit upp, vore den rätta och lämpliga eller om justeringar ej borde företagas i densamma med åtföljande ändring i 38 § regeringsformen. Vid årets riksdag har jag nu fullföljt denna tanke, i det att jag i en motion föreslagit en utredning rörande lämplig praxis i detta avseende i förening med en jämkning av 38 § regeringsformen i överensstämmelse med vad som kan befinnas tjänligt. Jag menar nämligen, att man i detta avseende icke kan vara alldeles lika tolerant som man är i åtskilliga andra fall, då man ser bestämmelserna i grundlagen förvandlas till döda bokstäver, alldenstund det ju här gäller en sida av statsmakternas verksamhet, som så att säga vetter utåt allmänheten, utåt förvaltningen. Vidare menar jag, att skall det på detta område ske en avvikelse från vad som står i grundlagen, bör riksdagen medverka, och det bör icke ligga i departementskansliernas hand att här bestämma tolkningen av grundlagen och utformningen av praxis.

Nu har utskottet avgivit ett betänkande, som jag finner vara ganska egendomligt. Det visar sig, att konstitutionsutskottet alldeles gått förbi kärnpunkten i den av mig framlagda motionen. Konstitutionsutskottet säger bara, att »rådande praxis med avseende å formerna för expediering av Kungl. Maj:ts beslut saknar obestriddlig direkt stöd i § 38 regeringsformen», och så fortsätter utskottet: »Redogörelse för denna praxis är given i det av dåvarande landshövdingen Axel Schotte år 1917 framlagda betänkandet angående statsdepartementens verksamhetsområden och arbetsformer, vilket finnes citerat i förevarande motion.» Men därpå fortsätter utskottet: »Därav framgår, att på förevarande område utbildats en praxis av ganska stor fasthet och ändamålsenlighet, vilken synes erbjuda tillräckliga garantier för att expeditionerna överensstämma med i vederbörlig ordning fattade beslut.» Detta är ett högst egendomligt påstående av konstitutionsutskottet. Hela min motion går ju ut på att visa, att denna praxis, som Schotte skildrade 1917, alls icke har den fasthet, som konstitutionsutskottet tillskriver densamma, utan att tvärtom sedermera radikaliserande tendenser yppat sig, så att man kommit ändå längre bort från 38 § regeringsformen. Och jag finner det ganska egendomligt, att konstitutionsutskottet kunnat totalt gå förbi denna del av min motivering. Emellertid är det några herrar i utskottet, som icke varit nöjda med denna — jag vågar säga det — fullkomligt felaktiga summering av motionens tankegång, utan som ha yrkat på en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utarbetande och framläggande för riksdagen av förslag till viss ändring i § 38 regeringsformen. Man har tänkt sig, att den praxis skulle lagfästas, som utvecklats, utan att det står något i grundlagen om det, nämligen att under statsrådsprotokollet skriver Konungen: »Expedieras» och därunder sitt namn, varpå statsrådet skriver under protokollet. Detta finns ingenstädes omnämnt i grundlagen, men metoden skulle enligt vår tanke lagfästas. Denna anordning skulle emellertid självfallet icke innebära ett förbud för Konungen att underskriva expeditioner. I de fall, då Konungen alltjämt ville förse expedition med sitt namn, skulle fortfarande kontrasignation erfordras. Alltså: yrkandet går ut på att ett förslag skulle utarbetas och framläggas »till sådan ändring i regeringsformens bestämmelser angående expeditionen av Kungl. Maj:ts beslut, att Konungens underskrift och expeditionsbefallning, tecknad å de i statsrådet förda protokollen, må vara tillräcklig för utfärdande av expeditioner i enlighet med dessa protokoll, där ej annorlunda är i lag eller författning stadgat». Det står ju nämligen uttryckligen i § 81 riksdagsordningen beträffande utfärdandet av lagar och författningar, att de skola utfärdas i Konungens namn och med hans underskrift. Där skulle alltså intet undantag göras på denna del.

Ang. revision
av § 38
regerings-
formen.
(Forts.)

Jag har här försökt att i korthet lägga fram frågans förhistoria och innebörden i motionen och i reservationen, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Sävström: Herr talman! Herr Forssell har utförligt redogjort för sin omfattande till konstitutionsutskottet remitterade motion, vilken går ut på ändring av 38 § regeringsformen i syfte att få bättre överensstämmelse mellan grundlagstexten och praxis beträffande tillämpningen av denna paragraf. Emellertid har, som herrarna sett, utskottet avgivit ett ganska kort betänkande. Detta får naturligtvis icke uppfattas så, att saken är obetydlig, tvärtom, men utskottet har i varje fall ansett, att den praxis, som under de gångna decennierna utvecklats sig, är så pass stark och stabil, att någon grundlagsändring av den anledningen icke bör förekomma. Vi, som kanske mera än herrarna i övrigt ha tillfälle att syssla med grundlagens bestämmelser, ha många gånger sett, hurusom man icke kunnat tillämpa vissa paragrafer efter ordalydelsen utan vid sidan av grundlagen utbildats en viss praxis. Beträffande grundlagen kan man dock säga, att den i stort sett är alldeles utmärkt bra, stark och hållbar, och att den kan stå som mönster för många andra länder. Vad den nu föreliggande frågan beträffar, så är det, som jag förut sade, så, att utskottets majoritet har ansett, att det icke skulle vara tjänligt att nu företaga en grundlagsändring på denna punkt. Man har tyckt, att det för närvarande är bra, som det är. Den praxis, som har utvecklats, är, som utskottet säger, ändamålsenlig, och därför tycka vi, att det kan gå på detta sätt även i fortsättningen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Engberg: Herr talman! Jag skall bara bedja att med ett par ord få ytterligare understryka vad den förste ärade talaren här framhöll.

Låt oss taga ett konkret exempel. Antag, att det föreligger en expedition, som saknar Konungens underskrift, och att vederbörande ansvarige ämbetsman icke bryr sig om att följa det beslut, som innehålles i expeditionen. Han stöder sig därvid på grundlagens föreskrift om att expedition skall vara underskriven av Konungen. Antag vidare, mina herrar, att det med anledning härav öppnats en process emot denne ämbetsman för ämbetsbrott. Såvitt jag kan förstå, kan ingen svensk domstol fälla honom, ty han kan stödja sig på grundlagen och säga: »Här saknas Konungens underskrift. Jag har ingen skyldighet att följa detta beslut.» Det är klart, att frågan är en liten fråga, om man så vill, därför att praxis är fast utvecklad, men å andra sidan har jag den uppfattningen, att i samma mån grundlagen visar sig få en rad av lik, så skall man undan för undan, om också naturligtvis med försiktighet, taga bort dem. Här ha vi ett sådant där typiskt grundlagslik. Bestämmelsen svävar för närvarande i luften, och den där kungliga underskriften skulle endast innebära ett intyg om att beslutet är rätt återgivet, men icke behövs en så stor apparat som att Konungen skall underskriva det där, bara för att vitsorda, att avskriften är riktig. Det är ganska orimligt i våra dagar.

Det är ur dessa synpunkter jag ansett mig böra biträda reservationen. Herr talman, jag hemställer sålunda om bifall till de i reservationen framställda yrkandena.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av mark och uppförande därå för postverkets räkning av tillbyggnad till telegrafhuset i Borås; och

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av förbättrade lokaler för lantmäterikontoret och länsstyrelsen i Kopparbergs län m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.

Statsutskottets utlåtande, nr 73, i anledning av väckta motioner angående övergångsbestämmelser för vissa postexpeditörer och förste postexpeditörer föredros nu; och yttrade därvid:

*Ang.
övergångs-
bestämmelser
för vissa post-
tjänstemän.*

Fröken **Wellin**: Herr talman! Ehuru frågan ligger så till, att motionärerna väl icke ha synnerligen stora utsikter att vinna vad de åsyftat, så anser jag mig dock skyldig att säga några ord, när denna fråga åter ligger på riksdagens bord. Jag vill då först säga, att man efter de uttalanden, som vid fjol-årets behandling av frågan gjordes, skulle kunna hyst förhoppning om, att motionerna i år skulle vinna litet större förståelse inom statsutskottet, än vad som varit fallet. Jag vill särskilt erinra om vad som av ett par av statsutskottets ledamöter yttrades i första kammaren och som är återgivet i motionen, och jag vill också erinra om vad statsutskottets vice ordförande, herr Anderson i Råstock, svarade mig på mitt anförande i frågan här i andra kammaren. Men om man tyvärr å ena sidan måste konstatera, att förhoppningarna icke gått i uppfyllelse, så får man ju å andra sidan erkänna, att utskottet i alla fall kunde varit litet hårdhäntare i sin behandling, än vad utskottet har varit. Det vill jag verkligen erkänna. Utskottet säger t. ex. på sid. 11: »I anledning av vad generalpoststyrelsen nu i ärendet anfört, vill utskottet endast framhålla, att, därest styrelsen med hänsyn till befordringsförhållandena inom verket finner några särskilda anordningar i organisatoriskt hänseende eller lönehänseende erforderliga, frågan härom i första hand lärer böra prövas av Kungl. Maj:t.» Och vidare åberopar utskottet, att utskottet på grund härav får avstyrka motionerna. Utskottet går således icke direkt *emot*, vad motionärerna ha önskat, och det vill jag för min del med tacksamhet notera.

Om man vidare går till vad generalpoststyrelsen har sagt, så måste man ju också därvidlag med tacksamhet erkänna, att generalpoststyrelsen även i år uttalat sig till förmån för dessa postexpeditörers önskemål. Här säges t. ex. på sid. 13 i utlåtandet, att generalpoststyrelsen påminner om att styrelsen redan förut stött postexpeditörernas önskemål att bli uppflyttade i högre lönegrad — i 15:e och 16:e lönegraden. Och så uttalar generalpoststyrelsen, att styrelsen vidhåller denna sin ståndpunkt. — Jag kan icke annat än uttala en förhoppning om att denna sak vid en förnyad behandling skall komma att ligga gynnsammare till för de kvinnliga tjänstemännen än vad i dag är fallet. Jag menar, att man i det sammanhanget icke får förbise, att det ju rör sig om en övergångsbestämmelse, och att man vid omreglering av tjänster och arbetsförhållanden inom ett ämbetsverk icke bör lägga denna omreglering så, att en hel kår av tjänstemän kommer att känna sig tillbakasatt och missgynnad. Jag tror, att det är av betydelse för arbetsglädjen inom ett ämbetsverk, att så icke blir fallet.

Ang.
övergångs-
bestämmelser
för vissa post-
tjänstemän.

(Forts.)

Ja, herr talman, såsom frågan nu ligger till, så anser jag mig icke böra framställa något yrkande om bifall till motionen, utan ber att få sluta med att uttala en förhoppning om att frågan i framtiden må ligga bättre till än vad den nu gör.

Herr Sjöström: Herr talman, mina herrar! Jag är icke alls sakkunnig på det område, som det nu gäller att behandla, men då jag läst igenom handlingarna, motivering såväl som utskottsutlåtande, så har jag tyckt mig finna, att detta ärende fått en något egendomlig behandling av utskottet. Det har ju, som förut nämnts, tidigare varit till behandling här i kammaren vid de senaste riksdagarna, och jag vill bara citera ett par ord av vad som är anfört i motionen, ur riksdagens skrivelse nr 213 vid 1926 års riksdag, där det heter: »att det i kompetenshänseende icke råder någon skillnad mellan postexpeditörer och förste postexpeditörer å ena och postassistenter å den andra sidan». Därpå erinras i skrivelsen om att de förra hittills i stort sett hava lika kvalificerat arbete som de senare. Detta uttalande tyder på, att de krav, som äro framställda i denna motion, skulle vara både billiga och rättvisa. Vidare erinras i motionen om vad som förekom i kammaren vid frågans behandling år 1927. Nuvarande chefen för postverket anförde då bl. a. att generalpoststyrelsen upprepade gånger framhållit såsom berättigat och rättvist, »att de kvinnliga postexpeditörer och förste postexpeditörer, som ha samma utbildning och fylla samma formella kompetensfordringar som sina manliga kolleger numera benämnda postassistenter och som innehade sina befattningar vid behörighetslagens ikraftträdande, övergångsvis erhålla löneställning i 15:e resp. 16:e lönegraden». Och vidare citeras vad statsutskottets ordförande herr Kvarnzelius i ett anförande yttrade att orsaken till att utskottet icke kunde förorda bifall till de då föreliggande motionerna var den enda lilla haken, att det kostade så mycket pengar att bifalla dem. »Ett bifall», sade herr Kvarnzelius, »skulle förändra en kostnadsökning av över 250,000 kronor per år.» Den ärade utskottsordföranden ansåg, att det var en *olycka* för dessa befattningshavare, att de voro så många, att kostnaderna skulle stiga till sådana belopp. Detta anser jag vara ett ytterligare bevis för, att de krav som nu motionsledes äro framförda äro rättvisa. Med anledning av vad som sålunda tidigare förekommit i detta ärende anser jag, att utskottet i år tagit alltför lätt på saken. Utskottet anför nämligen endast: »I anledning av vad generalpoststyrelsen nu i ärendet anfört, vill utskottet endast framhålla, att därest styrelsen med hänsyn till befodringsförhållandena inom verket finner några särskilda anordningar i organisatoriskt hänseende eller lönehänseende erforderliga, frågan härom i första hand lärer böra prövas av Kungl. Maj:t.» Detta att ärendet skall prövas av Kungl. Maj:t anser jag vara fullständigt riktigt, men med hänsyn till de utfästelser, som vid tidigare riksdagar ha gjorts härvidlag, anser jag, att utskottet bort intaga en mera bestämd och positiv hållning. Jag anser därför, att utskottets motivering på denna punkt bort skäras dithän, att det skulle tillagts några ord om att utskottet förväntade, att Kungl. Maj:t snarast måtte upptaga ärendet till prövning. Detta anser jag vara en naturlig konsekvens av vad såväl riksdagen som sådan som framstående ledamöter av densamma uttalat i denna fråga. Jag har, som sagt, herr talman, bemärkt dessa »egendomligheter», skulle jag vilja säga, i detta ärendes behandling nu såväl som tidigare, och jag har velat anföra detta till protokollet till den kraft och verkan det hava kan, och jag vill för min del uttala den förväntan, att Kungl. Maj:t med det allra snaraste må taga upp frågan till omprövning och förelägga riksdagen förslag i ämnet, ty så länge som dessa befattningshavare ha att stödja sig på de uttalanden, som riksdagen och framskjutna riksdagsledamöter ha gjort i denna fråga, kan man vara övertygad om, att detta ärende kommer igen

ideligen år efter år, alldenstund dessa tjänstemän, med stöd av vad jag här citerat, anse sig ha medhåll uti den uppfattningen att de blivit orättvist behandlade, och därför hade det enligt min mening varit fullt konsekvent att utskottet gjort ett sådant uttalande i sin motivering, som jag nyss antytt.

Herr talman, jag har intet yrkande att framställa.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

*Ang.
övergångs-
bestämmelser
för vissa post-
tjänstemän.
(Forts.)*

§ 10.

Härpå föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 74, i anledning av väckt motion angående förbättrad löneställning för vissa tjänstemän i kommunikationsverken. Därvid anförde

*Ang.
förbättrad
löneställning
för vissa
tjänstemän
i kommunika-
tionsverken.*

Herr Forssell: Herr talman, mina herrar! Den föreliggande motionen innebär ett förslag till viss löneförbättring för några ganska betryckta klasser av vår statstjänstemannakår, nämligen postassistenter vid postverket samt stations- och kontorsskrivare vid statens järnvägar. Tanken på en sådan löneförbättring för dessa kårer, som kommit så att säga i bakvatten på grund av vissa omorganisationsföreteelser inom respektive förvaltningsbranscher, väcktes redan för två år sedan i motioner i riksdagen, alltså vid 1926 års riksdag, och dessa motioner från 1926 återopas i föreliggande handlingar i målet. Som jag var en av motionärerna, så vill jag taga mig friheten att säga några ord.

Statsutskottet avstyrker även i år den väckta motionen, liksom statsutskottet avstyrkte samma motioner för två år sedan. Statsutskottet erkänner emellertid, att det är vissa billighetsskäl som kunna anföras för ett bifall till det framförda yrkandet. Utskottet har också vänt sig till de två myndigheter, som ha med saken att skaffa, nämligen generalpoststyrelsen och järnvägsstyrelsen, och jag konstaterar med tillfredsställelse den välvilja som strålar ut från dessa ämbetsverks utlåtanden till förmån för det i motionen framförda yrkandet. Generalpoststyrelsen säger, att styrelsen rent av på egen hand tagit initiativ till en utredning, på vad sätt man skulle kunna kompensera dessa tillbakaträngda kårer, och säger sig skola inkomma till Konungen med förslag i sådant syfte. Tre reservanter vid det sammanträde i generalpoststyrelsen, då styrelsen beslöt detta uttalande med anledning av motionen, ha ytterligare än skarpare uttryckt sina sympatier för den framförda motionen. Och vad järnvägsstyrelsen beträffar, så har den visserligen på en punkt inlagt en gensaga mot motiveeringen, men den intar dock icke något principiellt ståndpunktstagande mot förslaget, utan menar att frågan om denna förbättring bör upptagas i ett större sammanhang.

Jag ber alltså att få konstatera, att denna tanke från 1926 har fallit framåt. Det är ett erkännande från statsutskottet, från det stränga, om statens pung hårt hållande statsutskottet, att här föreliggande billighetsskäl. Och det är förbindande uttalanden från de ansvariga ämbetsverken. Jag har endast velat uttala den förhoppningen, att vederbörande ansvarige departementschef vid uppgrändet av nästa års budget måtte taga hänsyn till dessa fakta i målet.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 11.

Föredrogs vart för sig:

statsutskottets utlåtanden:

nr 75, i anledning av väckta motioner angående bemyndigande för statskontoret att vid gäldenärers obestånd träffa vissa uppgörelser; och

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgning av ångkraftstationen i Västerås m. m.; samt

bevillningsutskottets betänkande, nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i den vid förordningen den 9 juni 1911 (nr 80) med tulltaxa för inkommande varor fogade tulltaxa, i vad angår hydreringsprodukter av naftalin.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och betänkande hemställt.

§ 12.

*Om förordning
angående
förfarandet
i vissa fall
vid oriktig av-
giftsberäkning
hos tullverket.*

Vid nu skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande, nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående förfarandet i vissa fall vid oriktig avgiftsberäkning hos tullverket ävensom en i ämnet väckt motion yttrade

Herr Forssell: Herr talman, mina herrar! Min motion avser, att den i förslaget första paragraf omtalade preskriptionstiden av 60 dagar skall höjas till 120 dagar. Emellertid har bevillningsutskottet gentemot detta förslag gjort en del invändningar, som föranlett utskottet att avstyrka denna motion.

Vad är det då för synpunkter, som bevillningsutskottet har att andraga? Ja, såvitt jag kan se, så är det tre synpunkter. Det förhåller sig så, att jag har sagt i min motion, att de 60 dagarna äro en för kort tid för generaltullstyrelsens revisionsbyrås revisionsavdelning att kunna hinna med efterprovningen, huruvida felaktigheter förekommit i debiteringen. Jag har menat, att denna tid är för kort och att med hänsyn till den begränsning i revisionsavdelningens arbetskrafter, som genomfördes vid 1927 års riksdag, den föreslagna tiden borde utvidgas till 120 dagar, för att revisionsavdelningen må kunna hinna utföra sitt granskningsarbete. Då svarar bevillningsutskottet på den punkten — och det är den *första* invändningen mot mitt yrkande — att det är inte särskilt viktigt med den kontroll, som utföres av revisionsavdelningen inom revisionsbyrån; den mera betydelsefulla kontrollen, säger utskottet, över tulltaxeringen utövas genom överordnade tjänstemän vid de lokala tullmyndigheterna och icke av generaltullstyrelsens revisionsavdelning. Och i sammanhang härmed säger utskottet också det, att man numera i kraft av 1927 års beslut har övergått till ett nytt kontrollsystem från det gamla granskningsystemet, i det man gått in för något som kallas stickprov, som skall utföras av tullöverkontrollörerna vid de lokala tullförvaltningarna. Alltså bevillningsutskottet bygger sin argumentering på den ordningen, att kontrollen numera ligger ute på lokalförvaltningen och att den centrala granskningen genom revisionsbyråns revisionsavdelning därför har förlorat sin betydelse. Jag tillåter mig emellertid att ifrågasätta, om inte bevillningsutskottet härvid har inlagt i riksdagens skrivelse från 1927 på våren väsentligt mera, än vad som står i sagda riksdagsskrivelse. Ty i riksdagsskrivelsen står det på följande sätt: »departementschefen, finansministern, har med hänsyn till att ett införande av det nya granskningsystemet icke måtte ske på bekostnad av kontrollens effektivitet i likhet med riksräkenskapsverket ansett, att stickprovsgranskningen borde tillämpas blott i fråga om räkenskapsmaterial, som förut, d. v. s. vid vederbörande lokala tullförvaltning, undergått en fullständig och i övrigt tillfredsställande kontroll. I de fall, där så ej kunde ske, borde enligt departementschefens mening den av revisionsavdelningen verkställda granskningen såsom hittills omfatta tullförvaltnings räkenskapsmaterial *i dess helhet.*» Och vidare heter det i riksdagsskrivelsen, att riksdagen icke vill motsätta sig denna

stickprovsmetod, men det tillägges: »såsom departementschefen påpekat, må givetvis dock icke införandet av det nya granskningssystemet ske på bekostnad av kontrollens effektivitet». Detta om bevillningsutskottets sätt att repliera på den kontroll, som äger rum ute på lokalförvaltningen. Den tolkning, som utskottet här fört fram, synes mig icke stå i god överensstämmelse med vad riksdagen själv skrivit förklidet år.

Sedan ha vi det *andra* argumentet, som bevillningsutskottet anför som skäl mot min ståndpunkt, och det är, att varorna sägas vara försvunna, då förtullningen väl har skett, och att det därför är meningslöst att utsträcka preskriptionstiden till 120 dagar; de ha försvunnit så att säga från tulldisken och ha kommit i importörens hand, och därmed säger man, är det naturligtvis slut med möjligheten till den kontroll som åsyftas. Ja, ställer man sig på den ståndpunkten, då måste jag säga, att då måste slutsatsen bli, att man är nödsakad ansluta sig till det alternativ, som anförts i 1914 års tullkommission, när den sade, att det egentligen vore det riktigaste, det rationellaste och det mest logiska att överhuvud taget stryka preskriptionstiden; ty äro varorna försvunna sedan de passerat disken, så äro de icke där ens dagen efter eller två dagar efter heller, utan då vore, som sagt, det rationellaste att alldeles stryka preskriptionstiden. Här har man ju, även då man, som fallet är i regeringsförslaget, satt preskriptionstiden till 60 dagar, gjort en ganska egendomlig kompromiss mellan det rationella och det meningslösa och hamnat just i det meningslösa. Detta om denna synpunkt, att varorna äro försvunna, när de passerat disken.

Därpå anför utskottet till slut en tredje synpunkt, då utskottet nämligen gör gällande, att saken icke är av större betydelse; den kontroll som utövas av revisionsavdelningen spelar ekonomiskt icke någon särskilt stor roll. Och utskottet anför, att enligt statistiska uppgifter har sammanlagda beloppet av de för räkenskapsåret 1914—1925/26 fastställda anmärkningarna å underdebiteringar icke för något år, med undantag beträffande räkenskapsåret 1919, överstigit 21,000 kronor, och för budgetåret 1923/24, för vilket år mera specificerade uppgifter föreligga, härrörde av sammanlagda anmärkningsbeloppet av såväl över- som underdebiteringar, 21,833 kronor 20 öre, allenast 2,564 kronor 46 öre från felaktig tulltaxering. Utskottet gör alltså gällande det, att frågan är av ekonomiskt sett ringa räckvidd.

Ja, herr talman, mina herrar, detta låter nog så bra, och man får ju det intrycket, att allting är väl beställt och utomordentligt väl organiserat. De gjorda debiteringarna, menar man, äro så väl utförda, att revisionsavdelningen icke har så mycket att betyda. Men att det belopp, som revisionsavdelningen fastställt, är så ringa, kan dock tänkas bero på en annan sak också, nämligen att enligt gällande tullstadga metoden för varuangivning kan vara bristfällig. Och jag undrar, om icke det är där skon klämmer, och om icke den omständigheten, att vederbörande revisionsavdelning får fram så små resultat av de papper, som ange, vilka varor som passera tulldisken, beror på en brist, en lucka i tullstadgan på den punkten. Jag menar således, att man kommer fram till efter mitt sätt att se följande alternativ: *Antingen* skall det förbli som det här är föreslaget, och då synes man knappast kunna undvika ett par konsekvenser: då bör man dels slopa preskriptionstiden och gå tillbaka till det alternativ, som 1914 års tullkommission lade fram, ty preskriptionstiden är då meningslös; dels synes man mig också komma till ett annat resultat, nämligen att vi i ganska stor utsträckning kunna reducera revisionsbyråns revisionsavdelning, ty då är det faktiska läget det, att denna revisionsavdelning i stor utsträckning saknar arbetsuppgifter. *Eller också* får man gå in för att reformera tullstadgan och skapa bättre, tydligare och effektivare bestämmelser just rörande varuangivningen, så att vederbörande avdelning kan få material

*Om förordning
angående
förfarandet
i vissa fall
vid oriktig av-
giftsberäkning
hos tullverket.*

(Forts.)

Om förordning angående förfarandet i vissa fall vid oriktig avgiftsberäkning hos tullverket. till sitt arbete. Och går man in för detta, ja, då förefaller det mig verkligen, som om denna preskriptionstid av 60 dagar, som Kungl. Maj:t föreslagit och utskottet förordar, skulle vara alltför kort. Detta synes mig vara alternativten i frågan.

Jag vill alltså bestämt understryka, att den ståndpunkt riksdagen kommer att intaga genom att ansluta sig till Kungl. Maj:ts och utskottets linjer pekar fram mot ett slopande av preskriptionstiden såsom det rationellaste, men samtidigt ock mot en mycket stark begränsning av revisionsavdelningen inom revisionsbyrån. Och vill man ej detta, utan vill man revidera tullstadgan, så får man gå på den andra linjen.

(Forts.)

Jag har alltså med min motion nått mitt syfte. Jag har pekat på att i och med detta är problemet icke löst, utan här ha vi ett spörsmål, som i framtiden sannolikt kommer att göra sig påmint, och det förefaller mig, som om det vore skäl för riksdagen att följa denna sak icke utan uppmärksamhet.

I sakens nuvarande läge har jag endast velat göra dessa påpekanden, utan att framställa något yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 13.

Föredrogos vart efter annat:

bevillningsutskottets betänkande, nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av §§ 1 och 4 i förordningen den 15 november 1912 (nr 298) om provianteringsfrilager ävensom en i ämnet väckt motion; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till lantförsvaret av kronoegendomarna $\frac{1}{2}$ mantal Broby nr 1 och $\frac{5}{8}$ mantal Kvarnberga nr 1 i Åkers socken av Södermanlands län m. m.;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa statens järnvägar tillhöriga markområden m. m.;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till lantförsvaret av den till kronoegendomen Gudhem nr 1—9 med Holmäng nr 1 Hulegård i Gudhems socken av Skaraborgs län hörande utgården Knype;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av kronans andelar i den till vissa soldatrotar i Hedens by i Överluleå socken hörande soldatjorden;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett till Flyinge kungsgård i Malmöhus län hörande jordområde;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till staten av viss fastighet för anordnande av en station för fiskeribiologiska undersökningar m. m.;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av vid utmarksdelningen å Öland för allmänt behov avsatta områden;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 18 och 19 §§ i lagen den 27 juni 1896 om rätt till fiske m. m.;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för försäljning av vissa Växjö hospital tillhöriga markområden;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyte av mark mellan kronan och staden Eslöv;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa under vattenfallsstyrelsens förvaltning ställda fastigheter; och

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en tomt jämte byggnader i Hälsingborg.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtanden hemställt.

§ 14.

Härefter föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss del av Västgöta och Skaraborgs regementens förutvarande mötesplats Axvalls hed.

*Ang.
försäljning av
viss del av
förutvarande
mötesplatsen
Axvalls hed.*

Ordet begärdes därvid av

Herr **Sköld**, som anförde: Herr talman! Då förevarande proposition ligger under annat utskotts behandling, hemställer jag, att förevarande utskottsutlåtande icke måtte föranleda någon kammarens åtgärd.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll det av herr Sköld gjorda yrkandet.

§ 15.

Slutligen upptogs till behandling första lagutskottets utlåtande, nr 21, i anledning dels av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om arv, dels ock i ämnet väckta motioner.

*Ang.
lag om arv.*

Genom en den 11 januari 1928 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 17, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om arv;
- 2) lag angående införande av lagen om arv;
- 3) lag om allmänna arvsfonden;
- 4) lag om ändring i 13 kap. giftermålsbalken;
- 5) lag om ändring i vissa delar av ärvdabalken;
- 6) lag angående ändring i förordningen den 18 september 1862, huru gäld vid dödsfall betalas skall och om urarvågörelse;
- 7) lag angående ändrad lydelse av 18 § i lagen den 14 juni 1917 om adoption;
- 8) lag angående ändrad lydelse av 1 § i lagen den 14 juni 1917 om barn utom äktenskap;
- 9) lag angående ändring i 11 och 12 kap. av lagen den 27 juni 1924 om förmynderskap;
- 10) lag om tillägg till 33 § konkurslagen; samt
- 11) lag om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 16 juni 1875 angående särskilda protokoll över lagfarter, in-teckningar och andra ärenden.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

inom första kammaren

- nr 220 av herr *Bissmark*,
nr 221 av herrar *Johan Bernhard Johansson* och *Rooth*,
nr 222 av herr *C. Petrus V. Nilsson m. fl.*,
nr 223 av herr *Möller m. fl.*,
nr 224 av greve *Spens*;

Ang.
lag om arv.
(Forts.)

inom andra kammaren

- nr 379 av herr *Bodén*,
- nr 380 av herr *Olsson* i Ramsta,
- nr 391 av herr *Björkman m. fl.*,
- nr 392 av herr *Christenson* i Södertälje *m. fl.*,
- nr 393 av herr *Hansson* i Stockholm *m. fl.*,
- nr 394 av herr *Olsson* i Kullenbergstorp *m. fl.*,
- nr 395 av fru *Nordgren m. fl.*

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag ej kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga i punkten intagna förslag till

- lag om arv;
- lag angående införande av lagen om arv;
- lag om allmänna arvsfonden;
- lag om ändring i 13 kap. giftermålsbalken;
- lag om ändring i vissa delar av ärvdabalken;
- lag angående ändring i förordningen den 18 september 1862 (nr 42), huru gäld vid dödsfall betalas skall och om urarvågörelse;
- lag angående ändrad lydelse av 18 § i lagen den 14 juni 1917 (nr 378) om adoption;
- lag angående ändrad lydelse av 1 § i lagen den 14 juni 1917 (nr 376) om barn utom äktenskap;
- lag angående ändring i 11 och 12 kap. av lagen den 27 juni 1924 (nr 320) om förmynderskap;
- lag om tillägg till 33 § konkurslagen; och
- lag om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 16 juni 1875 (nr 42) angående särskilda protokoll över lagfarter, inteckningar och andra ärenden; samt

B) att de i anledning av förevarande proposition väckta motionerna, i den mån de ej kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under A), icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet voro fogade

dels följande reservationer vidkommande utskottets hemställan i dess helhet, nämligen:

av herr *Georg Dahl*, som yrkat, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts ifrågakvarande proposition med förslag till lag om arv m. m.;

av herrar *Borell*, *S. Erik Anderson*, *Ernst W. Svenson*, *af Ekenstam* och *Johansson* i Brånalt, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag ej kunnat av riksdagen i oförändrat skick bifallas, måtte för sin del antaga i reservationen intagna förslag till

- lag om arv;
- lag angående införande av lagen om arv;
- lag om bevakande av statens rätt till danaarv;
- lag om ändring i 13 kap. giftermålsbalken;
- lag angående ändring i förordningen den 18 september 1862 (nr 42), huru gäld vid dödsfall betalas skall och om urarvågörelse;
- lag angående ändrad lydelse av 18 § i lagen den 14 juni 1917 (nr 378) om adoption;

lag angående ändrad lydelse av 1 § i lagen den 14 juni 1917 (nr 376) om barn utom äktenskap;

lag angående ändring i 11 och 12 kap. av lagen den 27 juni 1924 (nr 320) om förmynderskap; och

lag om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 16 juni 1875 (nr 42) angående särskilda protokoll över lagfarter, inteckningar och andra ärenden; samt

B) att de i anledning av förevarande proposition väckta motionerna, i den mån de ej kunna anses besvarade genom reservanternas hemställan under A), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

av herr *Johanson* i Huskvarna, som hemställt om bifall till den av herr *Borell* m. fl. avgivna reservationen med vissa angivna undantag;

dels ock åtskilliga reservationer vidkommande de särskilda lagförslagen.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr af Ekenstam, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig föreslå, att föredragningen av utlåtandet må tillgå sålunda

att utlåtandet företages till avgörande punktvis och punkten A) på det sätt, att först föredragas de däri tillstyrkta lagförslagen vart för sig och därefter utskottets hemställan;

att utskottets förslag till lag om arv, lag angående införande av lagen om arv, lag om allmänna arvsfonden samt lag om ändring i 13 kap. giftermålsbalken föredragas paragrafvis med promulgationsstadganden, där sådana förrekomma, ingresser och rubriker sist;

att vid behandlingen av det lagrum, varom först uppstår överläggning, sådan må omfatta utlåtandet i dess helhet;

att lagtext ej må behöva uppläsa i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres;

att för den händelse något av lagförslagen kommer att i sin helhet eller i en eller annan del återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att, vid ärendets förnyade behandling, i avseende å de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som kunna föranledas av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar; samt

att utskottet lämnas öppen rätt att i avseende å nummerbeteckning av paragrafer och moment vidtaga sådana ändringar, som påkallas av kamrarnas beslut.

Denna hemställan bifölles.

Punkten A).

Det av utskottet framlagda förslaget till lag om arv.

1 Kap.

Efter föredragning av 1 § anförde:

Herr af Ekenstam: Herr talman! Då Kungl. Maj:t i början av denna riksdag överlämnade till oss för behandling sin proposition med förslag till lag om arv, fann man snart, att man inte behövde bläddra länge i den lagen, förrän man fylldes med förvåning, för att icke säga bestörtning. Man fann nämligen, att en av de gamla, hittills alltid godtagna arvsprinciperna, nämligen släktens rätt till arv, hade blivit beskuren så kraftigt, att denna rätt, till och

Ang.
lag om arv.
(Forts.)

med när det gällde kusiner och deras avkomlingar, borttagits. Man kunde verkligen undra över vad den egentliga orsaken till en sådan, jag skulle vilja säga revolutionerande åtgärd i fråga om arvsrätten, kunde vara. I första hand kunde man möjligtvis fundera över, huruvida utvecklingen i de andra europeiska länderna kanske hade fortskridit så långt, att Sverige efter högt utländskt föredöme nu borde antaga dessa principer. Emellertid visade det sig av den utredning, som redan lagberedningen verkställde, och som vidare har fullföljts jämväl i utskottet, att det icke finnes ett enda land i Europa med undantag av Sovjet-Ryssland, där arvsrätten blivit så hårt beskuren som den blir enligt den nu föreslagna svenska arvslagen.

Nå, varför har då denna beskärning ägt rum? Ja, jag tror inte, att man behöver misstaga sig i fråga om syftet och anledningen härtill. Det är helt enkelt, att man vill skjuta in i arvsinstitutet något alldeles nytt, och detta nya är vad man så vackert kallar för samhällsnyttan. Samhällsnyttan uppträder i denna nya arvslag i form av den s. k. arvsfonden, som vi skulle få, och ur vilken understöd skulle kunna utgå till vård av barn och uppfostran av ungdom. Det låter ju kanske ganska bestickande att ifrån det allmänna skulle utgå sådana understöd, och för att trösta dem, som verkligen äro oroliga över att på detta sätt arvsrätterna skola beskäras, har man hänvisat till att man dock alltså har testamentsrätten att tillgå.

Det är emellertid någonting annat som man härvidlag måste taga reda på och fundera litet över. Att man skurit bort rätten till arv för kusiner och deras avkomlingar beror utan tvivel därpå, att utan denna beskärning hade arvsfonden helt enkelt icke kunnat få tillräckliga medel för att fylla det ändamål som avses. Det vill således säga ungefär detta, att staten, dess överhöghet och dess möjlighet att socialisera och på ett eller annat sätt tillskansa sig medel från de enskilda, erkännes vara ett högre syftemål än att värna om, vad vi kalla för enskild äganderätt eller arvsrätt efter gamla goda principer. Det är med ett ord socialiseringstanken, som här har kommit till synes, och den tanken har omfattats av utskottets majoritet. Här ligger nu på kammarens bord ett förslag, på vilket denna tankegång fått sätta sin prägel. Efter vad jag hört, har första kammaren redan tagit detta förslag, och jag fruktar därför, att det skall gå på samma sätt även i denna kammare. Men alldeles utan begravningstal skall det väl ändå icke gå, ty det är en så allvarlig princip, som på detta sätt inskjutes i arvsrätten, att man väl må ha ögonen öppna för det som här sker.

Jag vill erinra om en sak, som ytterligare klarlägger vad jag här har sagt. Det är visserligen så, att man i detta förslag går in för att kusiner och deras avkomlingar skola helt och hållet avkopplas från arvsrätten, men i de reservationer, som finnas bilagda utskottets utlåtande, kan man spåra, att tankarna nog sväva vidare. Sålunda finnes det en reservation, som avser, att föräldrar och deras syskon också skola uteslutas från arvsrätt. Det finnes också en reservation, där man till och med vill i någon mån inskränka laglotterna. Jag vill då erinra om, att sedan man väl börjat att på detta sätt gnaga på arvsrätten, så lär nog hungern utvecklas mer och mer, och det är säkerligen inte sista gången, som svenska riksdagen behandlar detta spörsmål. Kanske komma vi inom rätt kort tid att få möta sådana framställningar, som dem jag nyss berörde.

För min del kan jag endast säga det, att jag är fullkomligt övertygad om, att majoriteten av det svenska folket, om den rådfrågades, icke skulle vara med om att på detta sätt beskära arvsrätten. Helt visst skulle de allra flesta, som i detta avseende rådfrågades, säga: Vi ha skickat herrarna och damerna till riksdagen av politiska skäl, men när det gäller att hävda släktens rätt, då ha vi sannerligen icke tänkt oss att ni skulle vara med om att helt och hållet omstörta de principer, som hittills varit gällande i vårt svenska samhälle.

En ändring av arvsrätten på sätt nu föreslagits, beskär samhällets allra innersta hjärterötter. Vill man göra ett ingrepp här, då tror jag allt, att man egentligen först borde skicka ut frågan på referendum. Det måste efter min uppfattning anses ytterst remarkabelt, att den sittande regeringen, som dock i många avseenden representerar borgerlig åskådning, velat framlägga en sådan lag som denna och därmed gå socialdemokraternas ärenden.

Om jag nu också icke kan yrka avslag på det hela, så finner jag dock, att jag ovillkorligen måste yrka bifall till den reservation, som herrar Borell m. fl. ha fogat till utskottets utlåtande.

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet **Thyrén**: Herr talman! I betraktande av frågans stora samhällliga vikt misstycker kanske inte kamraren, om jag börjar med att ge en kort översikt — kanske litet mera akademisk än vad här eljest skulle passa — av arvsrättens konturer i nu gällande lag, jämförd med det här föreliggande förslaget, för att sedan övergå till att säga något om de särskilda frågor, som här i dag kunna antagas komma under debatt.

I arvsrätten såsom denna nu brukar oftast förstås — vi ha i detta sammanhanget ingen anledning att gå längre i vår tolkning av ordet — innefattar man icke vad som regleras genom testamente. Här är det endast fråga om sådan arvsrätt, som följer av lagen själv; lagens bestämmelser att när intet testamente finnes, så skall den och den ärva. Det komplex av rättssatser, som knyter sig till denna arvsrätt, kan man indela i tre grupper. Den ena gruppen bestämmer vad man i teorien brukar kalla arvssfären eller arvskretsen d. v. s. alla de människor, som över huvud kunna komma i betraktande som arvingar — om de få något i det särskilda fallet blir en annan fråga — alla de, som överhuvud taget någonsin kunna tänkas bli en persons arvingar. Dessa kallar man hans arvssfär. Sedan denna arvssfär blivit bestämd, kommer den andra frågan, nämligen i vad ordning de skola ärva. Härvidlag gäller, såvitt jag vet, i alla europeiska lagar, att arvingarna icke kunna ärva allesammans på en gång, utan indelas i klasser, i närmare och fjärrare arvingar. De, som höra till första klassen, ärva först; finnes icke den klassen representerad, så inträder andra klassen; saknas denna, kommer tredje klassen, o. s. v. Dessa frågor sammanfattar man under begreppet arvsordning. Slutligen, om även denna ordning är bestämd, så att jag i det särskilda fallet vet, att A, B, C och D skola ärva, så kommer frågan hur mycket A skall få, hur mycket B, o. s. v. Detta kallar man arvsfördelningen. Vi ha följaktligen att taga ställning till dessa tre problem: arvssfären, arvsordningen och arvsfördelningen. — Jag skall nu tillåta mig säga några ord om bestämmelserna i gällande lag jämförda med förslagets bestämmelser.

Vad beträffar arvssfären intar gällande svensk lag den ståndpunkten, som nu börjar bli sällsynt, att alla människor, som äro i blodsband förenade med arvlåtaren, kunna ärva honom, om ingen närmare släkting finnes. Teoretiskt sett, finnes det icke något hinder, varför icke en släkting i hundrade led skulle kunna ärva, men i praktiken inträffar detta naturligtvis aldrig. Emellertid, det finnes icke någon gräns, utan så länge det finns släktingar, ha alla sådana möjligheter att ärva. Detta är som sagt den svenska lagens nuvarande ståndpunkt. I de allra flesta andra länder har man det icke så ordnat, utan där begränsar man arvsrätten, och det är detta, som det nu föreliggande regeringsförslaget också vill göra.

Hur bär man sig då åt för att begränsa arvsrätten i de länder, där lagarna stadga begränsning? Ja, man har därvidlag två olika vägar att gå. Vardera vägen är representerad i ganska många lagar. Den ena, den enklaste vägen om man så vill, är att bara räkna led och säga: Alla personer, som

Ang.
lag om arv.
(Forts.)

äro på t. ex. fem leds avstånd från arvlåtaren, kunna få ärva honom, men ingen som kommer först i sjätte, sjunde, åttonde led o. s. v. Man bestämmer alltså ett visst led, en viss siffra, gemenligen femte eller sjätte ledet, men det finnes lagar, som gå högre, t. o. m. ända upp till tionde led. Detta är det ena sättet, och den härvidlag grundläggande principen kallas gradualprincipen efter den gamla romerska termen gradus, som betyder led.

Men så finnes det ett annat sätt. Enligt detta grupperas människorna efter den samhörighet, varuti de kunna antagas ha stått till arvlåtaren, alltså efter deras personliga förhållande till honom. Man utgår ifrån dem som härstamma från arvlåtaren, således hans barn, barnbarn, barnbarnsbarn, o. s. v. och antager, att dessa stå honom närmare än alla andra. Enligt denna metod är det alltså icke fråga om ledens antal, utan det är den omständigheten, att vederbörande äro komna från arvlåtaren själv, som ställer dem särskilt nära honom. Denna grupp av arvingar kallar man första parentelen, som alltså omfattar alla dem, som äro så att säga utsprungna av en viss bestämd människa, samt dessas avkomlingar. Nästa grupp utgöres av andra parentelen och består av arvlåtarens faders och moders parenteler. Man måste skilja på dessa två parenteler, ty det kan finnas halvsyskon, personer, som härstamma från samma far som arvlåtaren, men som icke ha samma mor; således å ena sidan fadern och hans avkomlingar, å andra sidan modern och hennes avkomlingar. Finnes icke någon av andra parentelen i livet, kommer man till tredje parentelen, alltså farföräldrarnas och morföräldrarnas parentel, o. s. v. i oändlighet. Man finner lätt, att för varje steg man tar uppåt, så växer antalet parenteler med digniteterna av två, således fyra, åtta, sexton, trettio-två, o. s. v. I åtskilliga lagar har man gått denna sist beskrivna väg. Då blir frågan: Hur många parenteler draga dessa lagar in i arvsordningen? Ja, det växlar. Jag skulle tro, att man åtminstone i moderna lagar oftast icke går längre än till och med tredje parentelen, men det förekommer högre siffror, t. ex. femte.

Detta är de gällande lagarnas sätt att begränsa arvsrätten. De flesta lagar stadga en begränsning; några göra det genom gradualprincipen och medgiva arvsrätt endast till femte, sjätte, sjunde, någon gång upp till tionde led, medan andra lagar gå efter parentel och säga, att arvsrätten äger rum inom så och så många parenteler, men icke längre upp.

Vad gör nu den här föreliggande kungl. propositionen i detta hänseende? Jo, den gör en slags kombination, om man så vill, av båda principerna. Den säger nämligen: Alla i första parentelen, således alla, som härstamma från arvlåtaren själv, äro naturligtvis arvingar. Vidare äro alla i andra parentelen arvsberättigade, således föräldrar och deras avkomlingar, alltså syskon och deras barn, o. s. v. När vi komma till tredje parentelen, uppställer förslaget en originell princip, som varken är grundad på rent gradualsystem eller på parentel. Förslaget säger nämligen, att i tredje parentelen få för det första farfadern och farmodern samt morfadern och mormodern arvsrätt och vidare deras barn, men sen är det slut. Förslaget innebär alltså i tredje parentelen en kombination av parentel- och gradualprinciperna. Hela parentelen tages icke med, utan man drar ett skiljestreck efter led; man slutar inom parentelen med det led, som är närmast under farfadern, o. s. v. och kommer således icke ned till kusinerna och de som stå under dem. Detta är alltså propositionens ståndpunkt.

Härtill vill jag göra ytterligare en anmärkning för att få med allt, som hör till frågan om arvssfären. Förutom dessa med blodsband och dylikt sammanhängande system kan man tänka sig en annan grund för arvsrätten än skyldskap. Numera finnes det icke mer än en sådan grund, och även denna saknades länge i vår lagstiftning. Den grund jag syftar på, utgöres av äkten-

skapet. Numera kunna nämligen hos oss även makar ha arvsrätt efter varandra. Denna lag tillkom år 1920. Intill 1920 hade makarna, som vi väl veta, bara giftorätt, vilket är något helt annat än arvsrätt. Giftorätten är såtillvida förmänligare, som den uppkommer genom själva äktenskapets ingående, medan arvsrätten uppstår först genom dödsfall. På det sättet är giftorätten alltså mera förmänlig, men på andra sätt är den mindre förmänlig, och därför infördes år 1920 den bestämmelsen, att makar under vissa betingelser — icke absolut och alltid — skulle äga arvsrätt efter varandra.

Hur ställer sig då Kungl. Maj:ts proposition på den punkten? Ja, man kan säga, att i det väsentliga gör den ingen ändring i nuvarande förhållanden. Makarna ha enligt propositionen liksom enligt nu gällande lag ingen arvsrätt gentemot första parentelen. Hon eller han får inte ärra, när bröstärvingar finnas, men alltid och absolut arvsrätt gentemot tredje parentelen och uppåt. När det gäller andra parentelen återigen, alltså den döde makens föräldrar och syskon, då delas rätten mellan dem på ena eller andra sättet. Där föreligger en skillnad mellan nu gällande lag och propositionen, men de överensstämman dock därutinnan, att gentemot tredje parentelen har maken absolut arvsrätt, mot första parentelen har han eller hon absolut ingen arvsrätt, och mot andra parentelen ha de litet rätt var på olika sätt. — Allt detta gäller nu arvssfären.

Sedan nu arvssfären är klar, och man fått reda på, att de och de personerna *möjligen* kunna ärra, så kommer frågan, vilka som *verkligt* skola ärra. Skola alla som möjligen kunde ärra, barn, föräldrar, farföräldrar, syskon och kusiner alla på en gång komma tillsammans för att dela arvet? Nej, i de europeiska lagarna har detta åtminstone under många århundraden icke varit fallet. Det torde visserligen förekomma i några utomeuropeiska länder, men det angår oss icke nu. Här har man, vare sig arvssfären varit obegränsad eller begränsad till vissa led eller vissa parenteler, alltid infört skiljelinjer, skiljeklasser. Man har stadgat, att först ärver första klassen men ingen annan: finnas barn, ha varken föräldrar eller syskon arvsrätt. Sedan kommer andra klassen och tredje klassen och så undan för undan. Så göra alla lagar och detta gäller såväl vår gällande lag som den nu föreliggande propositionen. Det lär nog icke heller vara någon utsikt att komma bort härifrån.

Då kommer man naturligtvis till frågan, huru dessa arvsklasser skola åtskiljas. Vad är det som avgör, vilka som skola tillhöra första arvsklassen, andra arvsklassen, o. s. v.? Ja, då kommer jag tillbaka till de nyss berörda principerna, gradualprincipen och parentelprincipen. Det låter tänka sig, antingen att man räknar efter led, och till första arvsklassen räknar 1-ledingar, d. v. s. barn och föräldrar, alltså, de, som stå på ett led från arvlåtaren. Sedan 2-ledingar, nämligen barnbarn och syskon, och sedan 3-ledingar, 4-ledningar, o. s. v. Det vore naturligtvis det enklaste sättet att lösa frågan, men det torde ej förekomma i någon lag — jag sätter i fråga, om *någonsin* någon lag tillämpat den principen. Man har i stället gått tillväga så att parentelprincipen på ett eller annat sätt kommer att spela in. Det torde vara ytterst allmänt och genomgående att första arvsklassen kommer att sammanfalla med första parentelen. Om jag avlider, skola alla, som härstamma från mig, barn, barnbarn, o. s. v., tillhöra första arvsklassen. Sedan är det allmänt, att man räknar till andra arvsklassen dem, som tillhöra andra parentelen, d. v. s. far och mor samt hel- och halvsyskon. Men sedan vi kommit så långt divergera de olika lagarna allt mer.

Ett införande av de två första parentelerna i de två första arvsklasserna är i den svenska och på det hela taget germanska rätten stadgat, och det förefaller oss mycket naturligt, att man har vad som kallas istadarätt eller, som det från andra sidan sett kan kallas, representationsrätt. Om jag dör och

Ang.
lag om arv.
(Forts.)

har en son, och denne son lever och i sin tur har en son, får icke min son-son ärva mig utan enligt svensk rätt »representerar» fadern honom. Men skulle min son vara död, går den dödes rätt över på hans son, om denne lever, med vad som kallas »istadarätt». Om man ser det så att säga underifrån blir det »istadarätt»; om man ser det ovanifrån »representationsrätt». Så är det hos oss enligt gällande rätt, och så är det också genomgående i det föreliggande förslaget. När man har passerat de två första arvsklasserna, hur går det sedan? Jag kommer här icke att syssla med hur andra lagar ha det ordnat härvidlag, utan endast med gällande svensk rätt. Om det efter mig som arvlätare icke finnes vare sig barn, föräldrar, syskon eller deras avkomlingar, vem skall då ha arvet? Ja, i den situationen svänger vår svenska lag plötsligt om till gradualprincipen. Då är det icke längre fråga om att tillämpa parentelprincipen, utan då är det fråga om närhet i led, och den ärver, som kan räkna minsta antalet led i förhållande till arvlätaren. Vilka äro de? Jo, tydligen först — då ju de två första parentelerna saknas — andra ledet, nämligen farfar, farmor, morfar och mormor. Dessa äro 2-ledingar. Sedan komma 3-ledingar och 4-ledingar, o. s. v. Men när vi komma upp till de högre leden från och med det tredje, bliva den gällande lagens bestämmelser mera komplicerade. Lagen låter nämligen icke alla 3-ledingar på en gång komma i fråga till arvet, utan bland 3-ledingarna ärva först de, som äro från närmare »stam». Farfars far och farfars son äro ju båda 3-ledningar, men ändå går farfars son före farfars far, ty farfars far befinner sig högre upp i linjen. Man skiljer alltså mellan 3-ledingar av närmare och fjärrare stam. På samma sätt skiljer man 4-ledingarna. Kusiner komma före farfars fars son, o. s. v.

Detta är vår gällande lags ståndpunkt. Hur ställer sig det nya förslaget i denna punkt? Man kan gott säga, att förslaget accepterar den nuvarande indelningen, förutom att det har vidtagit den, som jag tror man kan säga, obetingade förbättring, att parentelprincipen tillämpas, så långt förslagets arvsfär räcker, således icke blott i de två första parentelerna utan även i den medtagna delen av tredje parentelen. Förslaget säger att farfadern och t. ex. morbrodern skola bliva samarva. Det blir alltså icke så, som enligt nuvarande lag, eller att farfadern, om han lever, utesluter farbroder och faster och morbroder och moster utan vidare, utan någon istadarätt för dem. Det blir där samma regel, som, enligt vad vi alla veta, tillämpas av gällande lag i fråga om syskon, då någon av föräldrarna är död.

Nu återstår den tredje frågan, den angående arvsfördelningen. Om jag dör och efterlämnar en farbroder, en morbroder och en moster som närmaste arvingar, kan man tänka sig, att man kan dela på två sätt. Antingen kan man räkna så att dessa tre personer i arvshänseende skola vara lika goda och alltså få lika mycket, d. v. s. en tredjedel var. Detta kallas en fördelning per capita, en fördelning efter huvud. Men man kan även göra på ett annat sätt, nämligen så, att fädernelinjen räknas som en linje och mödernelinjen som en linje, och så giva fädernelinjen hälften och mödernelinjen hälften. Farbrodern får således hälften av arvet, men morbrodern och mostern en fjärdedel var. En sådan delning kallas för stirpaldelning efter det latinska ordet stirps, som betyder bl. a. »linje» i ett arvsschema. Detta är gällande svensk rätt. Den har nämligen stirpaldelning och icke en delning per capita. Antag, att en person, som har dött, har haft tre barn. Det ena barnet lever, men de två andra äro döda och ha efterlämnat, det ena två barn, och det andra tre barn. Det blir alltså summa sex, som skola ärva. Då få de icke en sjättedel var, ty det vore en delning per capita, utan arvlätarens ende kvarlevande son får en tredjedel av arvet, de två barnen efter den ena avlidne sonen få tillsammans en tredjedel, alltså en sjättedel var, och de övriga tre barnen tillsammans en tredjedel eller

en niondel var. Så är den gällande svenska rätten, och i denna punkt överensstämmer propositionen fullkomligt med gällande rätt.

Om man nu lägger tillsammans allt, vad kan man då draga för konklusioner av det hela? Ja, ser man hela propositionen i stort, finner man, att de ändringar, som detta förslag gör i förhållande till gällande rätt, äro ganska obetydliga och stå i överensstämmelse med god, gammal ordning. Förslaget är icke på minsta sätt revolutionerande, icke ens i vad det gäller arvsfären. Man klipper visserligen av arvsrätten på en viss punkt. Men ser man på statistiken och ser efter hur stor del av kvarlåtenskapen, som procentuellt sett går till dessa avlägsna släktingar, finner man, att den är förvånande liten, fastän den kanske varierar något år från år med en eller annan procent. Förslaget lämnar vidare den gamla arvsordningen orubbad utom på en punkt, där man har vidtagit den otvetydiga förbättringen, att farbror och faster bliva samarva med farfadern. Arvsfördelningen slutligen lämnas enligt förslaget helt och hållet prubbad.

Detta om de mera rent allmänna förutsättningarna. Sedan jag nu har tillåtit mig att upptaga kammarens tid med att göra denna mera akademiska och teoretiska framställning, kan det vara på tiden att övergå till de mera aktuella frågor, som väl komma upp till debatt och som man kanske nu har lättare att förstå, då man känner till sammanhanget inom hela systemet. Den första fråga, som väl kommer upp till debatt här lika väl som den gjorde det i medkammaren, torde bli frågan om själva begränsningen av arvsfären. Förslaget har dragit gränsen mellan farbröder och kusiner. Kusinerna komma således icke ifråga till arv. Jag vill här göra samma bekännelse, som jag gjorde i första kammaren, nämligen att lagberedningens förslag vid första påseendet — det varade för övrigt vad mig beträffar ganska länge — stötte mig rätt mycket, därför att jag väl visste — därutinnan kan jag icke annat än vitsorda motionärernas och reservanternas uppfattning — att en betydande klass av på landsbygden levande medborgare torde hysa den uppfattningen, att kusiner stå dem ganska nära. Man lever i alla händelser på många håll i vårt land tillsammans i det gamla byalaget, och man har rätt ofta egendom tillsammans. De känna sig därför stå ganska nära till varandra. För dem kan det ju te sig besynnerligt, att staten skall lägga sina fingrar på kvarlåtenskapen, när det finnes efterlevande kusiner. Vi skola emellertid först och främst lägga märke till, att vad som gäller på landet, gäller rakt icke i städerna. För de människor, som gripits av det moderna livets förhållanden med dess omflyttningar hit och dit, spela kusinerna i allmänhet icke samma roll, som de göra för de besuttna bönderna på landsbygden. För övrigt vågar jag påstå, att för de breda lagren på landet, där arven icke äro betydande, spelar det icke så stor roll om arvsrätten för kusinerna skäres bort. Där lever man mera splittat. Det är således endast beträffande en ganska begränsad, låt vara viktig, del av befolkningen, där denna kusinernas arvsrätt kan betyda någonting, och det är, när det gäller de besuttna bönderna. För denna klass' del vill jag gärna medgiva det befogade i de invändningar, som rests mot borttagandet av kusinernas arvsrätt. Såvitt jag har varit i tillfälle att iakttaga förhållandena vid arvskiften på landet, är det dock faktiskt så, att det, bortsett från de kusiner, som verkligen leva tillsammans i en by med sin släkt, vanligen finnes fler eller färre, ibland ganska många, som äro i förskingringen. Ofta befinna de sig i Amerika, och rätt ofta leva de eljest långt ifrån de andra släktingarna. Allt detta leder till att vi i enlighet med nu gällande lag ha kommit därhän, att man nödgats samla in under arvet icke blott de kusiner, som helt naturligt synas böra komma med, och vilka arvlåtaren kanske också önskat, att de skolat komma med när det gäller att taga del av arvet, utan även en del, som vederbörande kanske icke alls önskat skulle komma att taga del av hans kvarlåtenskap. Det-

Ang.
lag om arv.
(Forts.)

Ang.
lag om arv.
(Forts.)

ta upphäver visserligen icke reservanternas resonemang, men efter mitt omdöme blir det härigenom icke så obetydligt försvagat. Då det är på det sättet, tycker jag, att vi möjligen skulle kunna ena oss om den tanken, att i de fall då det verkligen finnes en allvarlig önskan hos arvlåtaren att kusinerna skola få arva, låta arvlåtarna vänja sig vid att skriva testamenten. Det står ju vederbörande fritt att göra, och det föreligger ingen tanke på att taga ifrån honom testamentsrätten. Då har han ju den stora fördelen, att han icke behöver taga med i testamentet flera, än han vill ha med. Han behöver icke gå efter lagens abstrakta arvsregler, utan han kan ordna det så, som han i det konkreta fallet vill. Vad beträffar besväret med att skriva testamente tillät jag mig redan i första kammaren uttala att — jag tänker här icke på de bredaste lagren på landet, ty där betyder icke detta någonting, och där torde kusinerna, som sagt, vara skingrade i så stor utsträckning, att hela frågan om deras arvsrätt är opraktisk — den ekonomiska överklassen på landet, d. v. s. de besuttna bönderna, äro så pass vana i dessa dagar vid olika slags handlingar, även i fråga om växlar och andra betänkliga papper, och vid köp av fastigheter och mycket annat, att det icke bör falla sig så besvärligt för dem att också lära sig att skriva ett testamente. I det gamla romerska riket hörde det till människovärdigheten, snart sagt, att var och en, som hade något nämnvärt av ägodelar, skulle skriva testamente. Även om man icke önskar, att det skall gå så långt hos oss, bör man dock, synes det mig, åtminstone skrida ett stycke på vägen. Det var den frågan.

Innan jag slutar med frågan om kusinernas arvsrätt vill jag göra ännu en anmärkning. Frågan om kusinerna skola tagas med, när det gäller arv, eller avskäras från arvsrätten, sammanhänger enligt min mening nära med frågan om huruvida en arvsfond bör finnas eller icke, och hur den skall regleras. Nu ha de flesta av reservanterna icke velat vara med om tillskapandet av en arvsfond. Jag kommer till den punkten sedan. Jag vill emellertid slå fast, att, om man överhuvud taget vill vara med på att inrätta en arvsfond och anser den tanken riktig, att den skall användas till barns och ungdoms utbildning och dylikt, föreligger det starka skäl att skära bort kusinernas arvsrätt. Eljest blir det för litet medel i arvsfonden, för att det skall kunna bli allvar med densamma. Skall det bli välsignelse med den, får fonden icke så att säga sättas på svältgränsen, men så gör man, om man icke tar bort kusinernas arvsrätt. Detta är alltså ett skäl, som gäller för dem, som vilja tillskapa en arvsfond. Men det ställer sig däremot givetvis annorlunda för dem, som i likhet med en del reservanter icke vilja ha en arvsfond.

Emellertid vill jag tillåta mig att göra en ytterligare reflexion, som sammanhänger med den översikt, som jag började mitt anförande med. Man tror vanligen, åtminstone uttrycker man sig så i motionerna och i reservationerna, att nu gällande lag skulle på något sätt omhulda kusinerna eller intaga någon bestämd principiell ståndpunkt till deras förmån. Ja, det gör den icke på annat sätt, än att den icke utesluter kusinerna mera än de mest avlägsna släktingarna. Men jämföra vi vår gällande lags behandling av kusiner å ena sidan med lagens behandling av syskon å andra sidan, finna vi en påfallande skillnad, som kanske många ärade ledamöter av kammaren icke ha riktigt fått klart för sig. Jag skall därför tillåta mig att göra herrarna uppmärksamma på densamma. Låt oss tänka oss det konkreta fallet att jag dör och efterlämnar som närmaste släkting en moster, kanske bara halvsyster till min mor, och som har barn, och att jag vidare efterlämnar en del kusiner, bland annat på fädernet. Vem får nu pengarna? Få mina kusiner någonting av dem? Skola de kanske dela pengarna med mostern eller får mostern enligt gällande lag alltihop? Det är nog många, som skulle ta fel, om de skulle nödgas att ögonblickligen besvara den frågan. Enligt nu gällande lag tar mostern vartenda öre, och kusinerna få

ingenting, och har mostern barn, går arvet i sinom tid till dem, och kusinerna få aldrig någonsin någonting. Så är lagen för närvarande. Ja, man kan nu säga, att detta betyder ingenting annat än detsamma, som gäller i fråga om avlägsna släktingar. Visserligen, men helt annorlunda förhåller det sig med syskon enligt gällande lag. Där är det icke så. Om jag dör och efterlämnar å ena sidan min mor och å andra sidan halvsyskon på fädernet, går det icke så, att modern lika med mostern tar allt, under det att de andra icke få någonting. Här få alla mina syskon, direkt eller indirekt, ärva. Den ena delen av arvet går till modern och den andra delen beräknas på min avlidne fader och går till hans efterlevande barn. Den gällande lagen har alltså följt en helt annan princip, när det gäller syskon, än när det gäller kusiner. Varför denna olikhet? Det måste ju finnas någon förnuftig grund för varje mänsklig handling. Vad har lagstiftaren då haft för skäl att behandla syskon och kusiner olika? Jag har icke varit i stånd att kläcka fram något annat svar än det, att lagstiftaren ansett, att det föreligger ett annat slags sambörighet mellan arvlåtaren och syskonen än mellan arvlåtaren och kusinerna. Ty om lagstiftaren ansett, att de varit fullkomligt lika berättigade, varför skulle han då försatt dem i olika ställning i arvshänseende?

Man skulle med en terminologi, som sedan långliga tider använts i diskussionen, kunna uttrycka det så, att lagstiftaren beträffande syskonen i första parentelen låtit sig ledas av den samhörighet, som råder mellan syskon inbördes, under det att lagstiftaren för tredje parentelens del, d. v. s. för kusinernas del mera haft tanken blott på blodsbandet och icke rättat sig efter någonting annat än närheten i led. Lagstiftaren har här räknat efter huru många led, som man har att räkna med, nämligen 3- och 4-ledingar, och så har han låtit 3-ledingen, mostern, utesluta 4-ledingarna, kusinerna. Det har icke varit möjligt för mig att finna ut en annan förklaring, och någon förklaring måste finnas, ty lagstiftaren kan icke gärna i blindo ha förfarit på sätt, som skett.

Innan jag alldeles släpper frågan om kusinerna, skall jag be att få tillägga ett resonemang. Det rör ett argument, som visserligen icke ännu har kommit upp i denna kammare, men som förts fram i medkammaren och som man känner till från alla mera markanta reformförslags behandling i de lagstiftande församlingarna, vår svenska icke undantagen. Man fruktar, att när man börjar rucka på det bestående, är det bara början på vad som komma skall. I dag skär man bort, säger man, arvsrätten för kusinerna, sedan kommer turen till farbröder och morbröder och sedan till farföräldrar, fader och moder, syskon och barn o. s. v. Till slut är det bara arvlåtaren kvar, och om det vore möjligt, skulle man väl ta bort honom också. Så ungefär resonerar man, men detta resonemang får man väl vara något försiktig med. Det kan ju i många fall kanske vara befogat med sådana argument, men det kan också i många fall vara obefogat. Just när man dröjer för länge med en reform, för vilken det eljest finns skäl, kan det medföra, att man, när reformen äntligen oemotståndligt kommer, går längre än nödvändigt var. Vi skulle nog kunna i vår historia under de senare generationerna hitta exempel, som äro tydliga nog på den punkten. Har man klart för sig, att en reform kan göras, och har man inte något annat skäl emot den, än att i fall man börjar, så tvingas man att fortsätta och gå för långt, då är det nog klokast och bäst att inte låta det skälet imponera på sig allt för mycket utan lugnt se efter, hur saken ligger till, och handla därefter. Jag skulle för min del alldeles rakt emot de ärade reservanternas vilja uppställa den motsatta regeln och säga på följande sätt. Om det vore tänkbart, att arvsrätten varit begränsad t. ex. till barn och barnbarn, d. v. s. till bröstavingar, om vi alltså hade haft en arvslag, som sade, att när en människa dör, så skola bröstavingarna ärva, men i övrigt ingen, då inbillar sig säkerligen ingen i denna kammare, att det för något politiskt parti någonsin skulle vara möjligt

Ang.
lag om arv.
(Forts.)

att taga bort denna i människonaturen så grundade arvsrätt. Att attackera den regeln, att barnen skola ärva sina föräldrar, skulle aldrig lyckas, annat än möjligen genom en revolution för ögonblicket; det skulle inte dröja länge, innan man vände tillbaka till det gamla. Än vidare, om man tagit med så mycket som t. ex. barn och syskon, så tror jag likaledes, att den kretsen varit en så befast position, att varje attack mot en sådan arvsrätt från början skulle vara dödsdömd. Däremot tror jag, att det för arvsrättens befastande är bättre att skära bort sådana element från arvsrätten, som inte ha någon verkligt resonlig grund. Varför skall en människa i sjunde, åttonde, nionde eller tionde led, en människa, som jag kanske aldrig hört talas om, varför skall hon på grund av blodsbandet komma och få min förmögenhet? Det finns intet resonligt skäl för det, enligt mitt sätt att se. Det är då bättre att skära bort dessa onödiga påhäng och i stället inskränka sig till det, där man är fullt säker. Jag har redan medgivit, att man kan känna sig tveksam i fråga om kusinerna. Men denna tvekan inskränker sig som sagt till en tämligen begränsad del av befolkningen, och den bör kunna övervinnas på det sätt jag nämnt, nämligen genom testamentsfriheten. Men när man kommer länge än till kusinerna och i varje fall upp över tredje parentelen är det alldeles uppenbart efter min mening, att man bör i arvsrättens eget välförstådda intresse göra halt. Desto säkrare kan man vara på att vad som återstår sedan blir bestående.

Ja, sedan jag nu bemött de ärade reservanter, som vilja gå mindre långt än propositionen, skall jag med några ord beröra de längre gående reservanternas ståndpunkt. Det är inte första gången vi äro i den avundsvärda positionen, att vi befinna oss mitt emellan två extremer. Nu vill jag visst inte påstå, att den som står i mitten, bara därför måste ha rätt. Det kan t. ex. tänkas, att flyglarna ställt sig så med flit för att få den andre i mitten, och då gäller ju inte det resonemanget. Men i detta fall tror jag, att den säkraste och klokaste linjen är just mittlinjen. Vad beträffar det förslag, som framkommit om att från arvsrätt skära bort även farbror och faster, morbror och moster, så skulle det ju kunna stödjas av vad jag själv nyss nämnde, då jag sade, att ju mera vi inskränka arvsrätten och ju mera vi hålla oss till vad som är absolut oemot-sägligt, desto säkrare stå vi för framtiden. Ta vi med bara första och andra parentelerna, d. v. s. barn, syskon och föräldrar, så stå vi absolut bergfast för all överskådlig framtid. Något mindre säkert stå vi, om vi ta med farbror och faster m. fl. Emellertid tror jag inte, att det för närvarande finnes några betänkligheter mot att taga dem med, i synnerhet som det i praktiken betyder så litet. Det går åtskilligt mindre kvarlåtenskap till dem än till och med till kusiner, och även där betyder det inte mycket. Dessutom finns det en särskild anmärkning, som jag framställde redan i första kammaren och som jag inte vill underlåta att även här göra mot dessa reservanter, som det nu är tal om, och det är, att de här vilja skapa en arvsrätt, som är på ett i ögonen fallande sätt ensidig, vilket arvsrätten helst icke bör vara. Det skola vi förstå genast genom ett litet exempel. Om jag har en rik farbror och han dör och jag är närmast efter honom, så tar jag hans förmögenhet, enligt reservanternas, ty jag är ju hans brors barn. Men om jag är rik och har en fattig farbror och jag dör först, så får enligt reservanternas farbrodern icke min förmögenhet. Det blir en ensidig arvsrätt. Jag gagnar på min farbror. Detta är ju i och för sig icke ett absolut avgörande skäl, men det är dock inte trevligt att uppställa lagen från början på det viset, om det inte är något särskilt som tvingar därtill. Nu kunna visserligen reservanternas svara mig, att detta är ingenting som är särskilt utmärkande för deras reservation. Ty i propositionen är det egentligen precis likadant. Även den har sådana fall av ensidig arvsrätt. Ja, den invändningen är fullkomligt riktig såsom teori men meningslös såsom praxis, och det skola vi lätt finna genom ett exempel. Om jag dör och efter-

lämnar ingen närmare än ett barnbarnsbarn, så får detta barnbarnsbarn ärva mig, då det ju tillhör min första parentel. Men om mitt barnbarnsbarn dör och efterlämnar mig, d. v. s. sin farfarsfar, såsom närmaste anförvant, så får jag, även enligt propositionen, inte ärva mitt barnbarnsbarn. Ja, denna oegentlighet ligger i själva parentelbegreppets natur. Barnbarnsbarnet är i min första parentel och får således ärva mig, under det att jag är i barnbarnsbarnets fjärde parentel och sålunda inte får ärva. Men detta är teori. Ty när inträffar det, att jag har ett barnbarnsbarn, som redan hunnit förvärva en förmögenhet och som avlider före mig och inte har någon närmare anförvant än mig? En gång på årtusendet allra högst. Det är således ingen verklig invändning. Det andra fallet, med farbrodern, har väl icke heller så stor frekvens, men det förekommer dock. En och annan miljon om året i kvarlätenskap går den vägen. Det har således praktisk betydelse, om också inte så stor. Detta i förening med vad jag förut sagt tror jag bör föranleda till att här fortfarande tillämpa den gamla satsen, att i mitten är det rätta — in medio virtus.

Vidare skulle jag också vilja säga några ord om makes arvsrätt. Jag har redan anmärkt, att på den punkten överensstämma gällande lag och propositionen i det mest väsentliga. Det mest väsentliga är nämligen, att när det finns barn, har make ingen arvsrätt. Om det ej finns barn, syskon eller föräldrar, tar make allt. Även däri är propositionen lika med gällande lag. Men sedan är det denna skillnad med avseende på andra parentelen, syskonen. Den skillnaden kan enklast uttryckas så, att förslaget i visst avseende gynnar den efterlevande maken, nämligen så till vida, att den efterlevande maken får sitta kvar i boet — i mina ögon en stor fördel. Boet behöver inte delas omedelbart efter dödsfallet. Detta är en fördel för den efterlevande maken. Men förslaget gynnar återigen syskonen på det sättet, att deras rätt blir större än enligt nuvarande 1920 års lag. De få inte bara hälften av den avlidne makens del i boet utan de få hela hans del. De få visserligen inte ut det, förrän den efterlevande maken slutat, men de ha sin rätt kvar, och om det då finns tillräckligt i behåll, så få de sitt arv. Det är således en förmån för båda, och jag vågar påstå, att så långt är detta ett bestämt framsteg framför gällande rätt. Alldeles särskilt är det en fördel för den efterlevande makens vidkommande, att man inte i tid och otid behöver rubba boet. Vi skola här inte bara tänka på miljonbon utan på mera anspråkslösa bon på tio, femtio eller sextiotusen kronor, alltså med ingen förmögenhet att tala om, men där det ändå spelar en roll för den efterlevande maken, att han eller hon kan sitta i fred och boet inte behöver delas. Så långt kan jag alltså inte annat än ge propositionen idel beröm gentemot reservanterna. Men när vi komma ett steg längre, så kan det inte hjälpas, att jag måste erkänna, att saken ligger illa till. Jag vill dock säga, att det ligger illa till inte bara för propositionen, utan det kommer det att göra för vilket förslag de ärade reservanterna än i ändlig tid kunna fundera ut. Ty det ligger i sakens natur, att vi komma in på svårigheter, som inte äro lösbara, när den efterlevande maken sitter i orubbade bo och den dödes syskon stå utanför och vänta. Å ena sidan kan det tänkas, att den efterlevande maken slösar och gör slut på pengarna, så att ingenting blir över åt syskonen. Å andra sidan kan det tänkas, att syskonen äro, såsom människorna ofta äro, rätt mycket om sig och, som människor också äro ibland, trätlystna och processa och bråka med den efterlevande maken, så snart de tycka, att det är någon risk för deras blivande förmögenhet. Hur skall man behandla detta? Jag upprepar, att efter min bestämda övertygelse är inte den människa född, som kan lösa det problemet. Vi stå här inför två intressen. Hur lagstiftningen än behandlar saken, måste den trampa det ena eller det andra eller kanske båda på tårna. Lita vi på den efterlevande makens hederlighet, något som vi väl gärna vilja göra, så riskera vi, att de utanför stående syskonen bli lurade. Lita vi åter på

Ang.
lag om arv.
(Forts.)

syskonens goda vilja, försonlighet och bristande trätlystnad, så kan det tänkas. att vi missräknat oss och att den efterlevande maken blir otillbörligen trakasserad. Nu har den kungl. propositionen gått på den ena av dessa linjer. Den har velat så mycket som möjligt skydda syskonen och givit dem rätt till avskiljande. Men utskottsmajoriteten har gått på den andra linjen och alldeles tvärtom velat skydda den efterlevande maken så mycket som möjligt. Det är egentligen en ren gissning, vilkendera linjen kan leda till de största olägenheterna. Äro syskonen mera trätlystna, eller är den efterlevande maken mera slösaktig? Vilken av dessa olyckor kan antagas vara mest överhängande, och för vilken böra vi lagstifta? Det lär ingen med någon säkerhet kunna avgöra. Ja, jag vill påstå, att t. o. m. om vi göra ett experiment och ta den ena linjen för att se, hur det kommer att gå, och därvid finna, att den har sina olägenheter, så veta vi fortfarande ingenting om den motsatta linjen, förrän vi även experimenterat med den. Till den grad är detta problem oåtkomligt. Och något sätt att tillfredsställa båda dessa intressen på en gång är, som jag tillät mig säga i första kammaren, lika omöjligt som det är att finna ut en tillfredsställande lösning i det gamla kända exemplet om den som blivit bestulen på sin häst och sedan har hästen sålts till en köpare i god tro. Ägaren ropar på att få sin häst tillbaka, och godtroköparen ropar på att inte förlora både hästen och pengarna, han betalt för den. Båda två ha rätt. Varför skall ägaren förlora sin häst? Han kan inte hjälpa, att den blivit stulen från honom. Varför skall godtroköparen förlora priset? Han kan inte hjälpa, att den, som på marknaden sålde hästen, var en tjuv. Försök att lösa det problemet! Det ha alla lagar i alla tider försökt, och ännu har ingen lyckats, fastän det finns kanske tjugtals försök till lösningar. Ingen har kunnat lösa det, och ingen kommer någonsin att kunna lösa det. Lika litet kommer man att kunna lösa detta problem, som det här gäller, annat än försöksvis. Emellertid, här ber jag att få göra en bekännelse, som jag redan gjort i första kammaren. Då man står i valet och kvalet i denna punkt, så tror jag för min del uppriktigt sagt, att det kanske är lika gott att taga den linje, som utskottsmajoriteten gått på. Jag kan gärna säga, att det är sannolikt, att jag tagit den själv, om det inte varit för den respekt man helt naturligt hyser för en sådan auktoritet som lagberedningen. Inte därför att jag inte mycket väl kan sentera de skäl, som lagberedningen anfört för ett avskiljande. De äro ganska starka. Men det som nog skulle varit avgörande för mig, det är den starka möjlighet, den nästan oöverskådliga möjlighet till processande, som skapas genom detta avskiljande med allt vad därtill hör, och de mycket invecklade regler, som redan förslaget där har kommit med. Jag skall i varje fall inte på minsta vis sörja över utgången eller beklaga mig, om kammaren, såsom sannolikt är, går med utskottsmajoriteten i denna del.

Vad däremot beträffar den reservation, som finns i denna punkt och som går ut på att uppskjuta hela detta kapitel, frågan om makes arv, till längre fram och speciellt tills också testamentsrätten blivit framlagd inför riksdagen, så tror jag, att det inte kan vara mycket mening i det. Jag skulle genast ha med glädje anammat det förslaget, om jag sett den allra minsta möjlighet för att denna så utomordentligt svåra fråga hade kommit i ett väsentligt annat läge i och med att testamentsrätten framlagts. Men jag ser ingen sådan möjlighet. Man kunde naturligtvis fundera ut en eller annan jämkning, men i det stora hela kommer det evigt att bli på det sättet, att den efterlevande maken kanske kan vara slösaktig eller den avlidnes syskon trätgiriga. Man får gå balansgång mellan dessa båda olyckor. Det kommer aldrig att därvidlag bli annorlunda än det nu är. Först som sist måste man taga position, och jag tror inte, att man har att vänta en bättre position i framtiden. Bättre än att vänta och grubbla över någon ny teoretisk lösning är utan tvivel att handla och slå

fast detta som lag. Skulle det sedan visa sig, att man tagit alldeles för desperat fel beträffande den efterlevande makens hederlighet, så får man kanske då försöka en lagändring. Men därom kunna vi i denna stund ingenting profetera.

Jag har nu kvar blott en punkt, som jag också ber att få säga några ord om. Det rör arvsfonden och vad därtill hör. Jag kan gärna säga även här, att det som först slog mig, när jag allra först hörde talas om lagberedningens idé med denna arvsfond, var att det var ett skäligen föräldrat grepp på statens finanser att göra på det viset, att man tog särskilda, bestämda inkomster och anslod dem till ett bestämt, särskilt slag av utgifter. I gamla tider var ingenting vanligare. Men det torde mera vara exempel som avskräcka. I allmänhet duger det naturligtvis inte alls att på det sättet binda inkomster till utgifter, utan det enda som duger är att låta inkomsterna flyta in till en enda massa och sedan efter omständigheterna utskifta dem. Detta är alldeles självklart och behöves inte sägas. Men när jag tänkte närmare på saken, så kunde jag inte undgå att förstå, varför lagberedningen trots allt stannat vid den ståndpunkt den intog och som propositionen intager liksom den. Det skäl som därvidlag bestämt mig, bestämt oss i regeringen, bestämt utskottet och alla hela vägen, är uppenbarligen det, att detta är icke i främsta hand en statsfinansiell fråga. Det är det också, men det är något annat mycket mer: en folkpsykologisk fråga. När vi skära bort en massa arvingar, som hittills varit självklara arvingar, exempelevis kusiner, och säga, att de pengar som förut gått till kusinerna skola nu gå till det allmänna på något sätt, och om vi nu säga, att vi låta dem gå direkt till staten, vad följer av detta? Jo, som människorna äro beskaffade, när de sitta på sitt sista och överlägga om sina med möda hopsparade pengar, och de få veta, att dessa skola gå till staten, så besluta de, att pengarna skola testamenteras bort. Ty — säger den ene — om pengarna skola gå till staten, vart taga de då vägen? Jo, då bygges det en massa granna hus, som annars utebli, eller också få ämbetsmännen högre löner; nej, det skall icke ske! Så skriver han testamente, testamenterar pengarna till släktingar. En annan, som är olika lagd, säger: Om nu pengarna skola gå till staten, vad gör man då av dem? Jo, de komma väl att gå till underhåll av arbetslösa. Nej, det skall icke ske, utan det kapital jag sparat skall få en annan användning. Så skriver han testamente till sina släktingar eller andra.

Det ena med det andra: vi få tänka oss in i en testators sinne och sätt att se saken, för att han skall förmås att godvilligt foga sig i detta avskiljande av arvsrätten. Det är uppenbart, att vi stå i ett bättre läge, ifall vi hitta på ett ändamål för dessa pengars användande, som vi på förhand kunna säga oss, att det skall åtminstone i många fall tillfredsställa vederbörande mera än om pengarna smältas in i statens stora kassa och ingen vet vart de egentligen taga vägen. Det är därför jag för min del tror, att det kan vara klokt att bilda en sådan arvsfond till visst bestämt ändamål.

Ur den synpunkten har jag alls ingenting att invända, utan tvärtom, mot den förändring, som utskottet gjort, när det lagt till »samt till vård av behövande kroniskt sjuka och ålderstigna» till det som står i propositionen »för främjande av barns och ungdoms vård och fostran». Men då måste jag starkt understryka: Det är då också *endast* ur den synpunkten jag kan till nöds hålla med utskottet. I övrigt är dess förslag efter min uppfattning, det kan jag icke hjälpa, en bestämd försämring gentemot regeringens proposition. Det är ju en bister sak att tala mot något sådant som omvårdnad om sjuka och ålderstigna. Jag kan dock icke hjälpa, att det i fråga om detta ändamål faktiskt, såsom människorna äro beskaffade och inte minst de gamla, sjuka människorna, som skriva sitt testamente, ligger så till, att dessa människor nog oss förutan tänka alldeles tillräckligt på detta ändamål. Omsorgen om sjuka och ålderstigna har en dominerande plats i testamenten och donationer, och både stat och kommun se på

Ang.
lag om arv.
(Forts.)

Ang.
lag om arv.
(Forts.)

den saken, visserligen inte så mycket som de kunde och borde men i varje fall ganska mycket och ojämförligt mycket mer, tyvärr — liksom enskilda testatorer — än de se på det viktiga statsintresset att taga vård om det livskraftiga, det livsdugliga, om de unga, som kunna utveckla sig mer eller mindre väl alltefter de tillfällen och möjligheter, som erbjudas dem. Nog finna vi litet var, om vi skola gå till doms med oss själva och tänka oss skriva testamente, att det ligger oss närmare att upprätta t. ex. ett sjukhem eller dylikt än t. ex. en barnträdgård för barn i ett industrisamhälle eller stadssamhälle, varigenom barn skulle beredas tillfälle att så mycket som möjligt vistas i friska luften. Jag vill icke säga något ont om medlidande med svaga människor, men vi få inte glömma omvårdnaden om dem som först och främst böra vårdas till att bli så livsdugliga, att de garantera oss en framtid. Det vore önskvärt, att icke blott donatorer utan också alla lagstiftare mera accentuerade denna sida av saken; att sörja för att de, som ha ringa eller ingen fysisk uppfostran, få möjlighet till bättre sådan, att sörja för att de på det andliga området i vårt land synnerligen många, som — efter vad det skulle visa sig, om man gjorde en undersökning — ha en ganska stor begåvning inte minst i fråga om praktiska ting, besitta yrkesduglighet o. s. v., få tillfälle att i tid utbilda sig, utveckla sina anlag, såsom så många amerikanska stora företag på eget bevåg gjort till förmån för sina unga arbetare. Det skulle säkerligen medföra en högst betydlig nationalekonomisk vinst. Därför tror jag, att det vore bra, om man inskränkte användningen på det sätt propositionen gör.

Nu ser det inte ut som om det förslaget skulle bli riksdagens beslut, men jag tror i alla fall, att det hade varit en fördel. Emellertid skall jag för min del i det stora hela uttala min önskan, att utskottets förslag måtte bli av denna kammare antaget.

Herr Björkman: Herr talman! Efter herr statsrådets anförande och fördrag är det inte lätt för en enkel medborgare och f. d. juris studerande att fånga kammarens uppmärksamhet. Men då herr statsrådet sade, att det är frågans samhälleliga vikt som gjorde, att herr statsrådet så utförligt omnämnde sin ståndpunkt, må det även vara tillåtet, att till protokollet ett litet ytterligare försvar göres för den ståndpunkt, som jag och ett stort antal ledamöter av denna kammare gjort till vår genom en särskild motion.

I denna motion yrka vi avslag på det föreliggande lagförslaget främst på den grunden, att vi anse, att detta lagförslag är så sammanknutet med frågan om testamentsrätten, att båda frågorna bort upptagas i ett sammanhang.

Herr statsrådet har talat om de olika delarna av successionsrätten: arvsrätt, testamentsrätt och den tredje delen, huvudsakligen komplex av smärre författningar, arvskifte m. m. Här föreligga nu endast arvslagarna. Såsom lagrådet sagt, ligger det dock i sakens natur, att vissa svårigheter skola yppa sig vid ett sådant partiellt reformförslag, då det är svårt att i allo överblicka dess innebörd och verkningar, sådana de komma att te sig inom ramen av en blivande ärvdabalk. Visserligen har lagrådet slutat med att säga, att det funnit, att hinder ej »bör» föreligga för förslagets upphöjande till lag, utan att resultatet av det fortsatta arbetet avvaktas. Orden äro dock ej så starka, att man ej kan tillåta sig att härutinnan ha en avvikande mening och således ej blint böjer sig för lagrådets och det instämmande lagutskottets auktoritet.

Vi ha i motionen uppräknat de olika fall, där lagberedningen själv i sina motiv framhållit, hurusom testamentsrätten och arvsrätten tangeras varandra och hurusom ett beslut i den ena frågan kan leda till beslut i den andra. Nu har lagutskottet ytterligare förfrågat sig hos lagberedningen om frågornas sammanhang. Lagberedningen har svarat, att några tekniska vanskligheter av att arvsrätten behandlats för sig endast i *obetydlig mån* uppstått. Således

dock *någon* mån! Lagberedningen talar om, att ett stycke i arvslagen skall in i lagen om testamente och ett nytt stadgande skall föras in i arvslagen. Dessutom säger lagberedningen, att härutöver ett fåtal obetydliga stadganden behöva jämkas. Nu säger lagutskottet i likhet med lagberedningen, att detta bör icke vara bevis för nödvändigheten av att nu bedöma de båda avdelningarna i ett samband.

Jag vill dock anse, att dessa tekniska vanskligheter och faktiska jämkningar äro viktiga nog. Om det gällt en absolut nödvändig lag, som varit enträget begärd och efterropad och om, därest den icke funnits, det skulle ha gått vind för våg med lagbedömandet, så skulle det givetvis ha varit ett nödläge, som gjort att man måst försöka ge med sig i fråga om mindre viktiga detaljspörsmål, även om man vetat, att snart ändring måst ske i lagarna, som i de gula böckerna redan spritts bland folket. Emellertid finner jag härvidlag icke, att lagen nu varit nödvändig. Det hade gått mycket väl — och här är vår huvudinvändning — att vänta med arvsrätten tills man fått visshet att, vid behandlingen av de inskränkningar som nu föreslås i arvsrätten, testamentsrätten föreslagits obeskuren. Därom föreligger nu blott ett uttalande, som ej är någon utfästelse av bindande beskaffenhet för en blivande Kungl. Maj:t. Det har sagts från lagutskottet, att det skulle varit svårigheter för utskottet att taga hand om de vidlyftiga lagar, som det skulle blivits fråga om, därest man kommit med både arvsrätten och testamentsrätten. Ändå vidlyftigare civilrättsarbete torde dock många gånger förut förekommit i riksdagen. Jag tänker särskilt på förslagen 1898 i avseende å giftermålsbalk, som voro synnerligen omfattande. Men då tillsattes ett särskilt utskott, som tog hand om hela frågan. Så hade även kunnat ske, om testamentsrätten avvaktats.

Jag viker således icke från den mening, som även framförts i första kamaren för avslagsyrkandet, att båda dessa lagar bort vara föremål för gemensamt bedömande. Vi skulle, med vunnen full visshet om att testamentsrätten är obeskuren, annorlunda kunnat bedöma båda lagarna. Emellertid är det nu en fait accompli, att denna avslagsgrund, som framförts, icke kommer att vara den dominerande vid frågans avgörande. Jag har dock velat hava vår motivering till protokollet.

Men nu vill jag ytterligare säga, att det som föranlett vår motion varit, att vi till den principiella avslagsgrunden velat lägga ett instämmande i många av de anmärkningar, som från våra vänners sida riktats mot lagförslaget. Främst gäller det därvid det stora avskiljandet av vissa arvsberättigade led, som sker. Det säges, att man i sådana fall, där sådant avskiljande skulle resultera i staten såsom arvtagare, kan komma med ett testamente. Herr statsrådet har nyss sagt, att sådant skulle gå lätt för sig. Nej! Testamente göres inte så lätt som det säges. Det är många — ja, de här närvarande ha säkert hört många sådana omtalas — som inte vilja upprätta testamente. Människor ha en känsla av att de därmed skriva under sin dödsdom. Det är dessutom en synnerligen viktig kategori, som man endast i ringa mån tänkt på, nämligen de, som äro rättsinkapabla, de omyndiga och de som på grund av själslig sjukdom icke kunna upprätta testamente. I fråga om denna kategori anser jag, att det här går så långt, att det allmänna rättsmedvetandet kränkes, då det ju blir konfiskation till staten av sådant gods, som ägaren inte kan på grund av bristande rättskapacitet förfoga över. Det är nog inte så heller, att i fråga om de parenteler, som nu uteslutas, de släktled som icke få ärva, när kusinerna uteslutas, kan göras gällande, att de icke hava intresse av varandra, att t. ex. kusinerna icke äro så bundna med varandra, att de böra få ärva varandra. Ånej, det är nog så, att släkten är en de enskilda överordnad enhet, som binder dem tillsammans i ett band, som ännu är starkt även i ganska långt ut-

Ang.
lag om arv.
(Forts.)

Ang.
lag om arv.
(Forts.)

sträckta skyldskapsled och som borde motivera släktens arvsrätt före alla andra, även staten. Vi kunna säkerligen litet var åberopa sådana förhållanden, då vi anse att det skulle vara hårt att gå på de vägar utskottet går. Herr statsrådet talade nyss om, att sådana fall förekomma inte mer än en gång på tusen, där barnbarnsbarn ärves av farfarsfar. Ja, det kan vara sant. Men å andra sidan veta vi säkerligen många av oss, hurusom i en hel del familjer röra sig de gamla samt barn, barnbarn och barnbarnsbarn. Jag hade tillfälle att se en familj, där omkring den gamla samlades barn, deras barn — således kusiner — och dessas barn — således sysslingar, och alla dessa gingo och kommo i det gamla hemmet med dess minnen. Om i den familjen vissa led ginge bort, skulle ej andra grenar — kusiner eller sysslingar — få arva de minnessaker, som funnos i hemmet och de sett sedan sin barndom. Om testamente inte skrivits eller ej kunnat skrivas, skulle de gamla minnena gå till staten. Jag tänker särskilt i det nyss nämnda gamla hemmet på en del familjeporträtt, ärvda en gång från ägarinnans mors kusin, och dessa skulle nu en gång kanske via staten gå till ett museum t. ex. Där skulle de icke bli föremål för minnesgod pietet såsom nu utan hänga där bland många andra, och knappast någon skulle titta på dem. Det är icke heller så, som herr statsrådet sade, att det är endast på landet man egentligen kunde tänka sig ett starkt intresse mellan kusiner. Låt vara att detta intresse kan vara mindre i staden, men det finns nog, och under kristiden fanns det säkert många tillfällen då stadens folk sökte sig ut till landet och gärna knöt förbindelse med sina där boende släktingar. De semesterfirande i städerna t. ex. ge sig ut på landet, och det är nog inte bara föräldrar, fastrar och mostrar man uppsöker. Jag tror, att släktskapen gör sig gällande ganska långt i det fallet.

Men, herr talman, jag skall icke alltför länge uppehålla tiden! Så mycket vill jag dock till slut säga, att än så länge kunde vi i de så sällsynta fall, där närmare släktingar saknas och testamente icke blivit upprättat, stå kvar på den gamla ståndpunkten, som i våra landskapslagar uttrycktes så: »Sedan tages arvet av närmaste skyldeman.» Redan befintligheten av en sådan regel skulle, det är min fasta förvisning, ge värde åt familjen, slakten, som är samhallets grund och styrka.

Jag kan, innan jag slutar, tillåta mig, eftersom tiden medger det, att tillägga, att när jag i går läste lagutskottets utlåtande, läste jag jämsides en bok, författad av en radikal, en urpatriot, en vår elegantaste penna. I denna bok, »Typer och tänkesätt», talar författaren om Erik Gustaf Geijer och betydelsen för honom av hans två stora resor, den engelska resan och den tyska resan. Författaren säger på ett ställe, att när stugan understundom blev vikingen — Geijer — för trång, vände han dock snart åter till »jorden, hemmet, traditionen och generationerna». Sammanställningen slog mig. Jag fick så koncentrerat just de begrepp, från vilka vi med denna lag skulle taga ett steg. Då jag finner, att det steg som här föreslås är onödigt, och då jag befarar, att det steget skall föranleda till andra steg, andra felsteg, ber jag, herr talman, att få yrka avslag på denna punkt och därmed hela det föreliggande lagförslaget.

I detta yttrande instämde herr *Forssell*, fröken *Wellin*, fru *Hegardt* samt herrar andre vice talmannen *Nilsson*, *Järte*, *Magnusson* i Tumhult, *Jönsson* i Boa, *Holmgren*, *Persson* i Fritorp, *Johansson* i Krogstorp, *Wirsell*, *Månsson* i Erlandsro, *Pehrsson* i Göteborg, *Olsson* i Berg, *Gustafson* i Kasenberg, *Alströmer*, *Johansson* i Väby, *Leffler*, *Hedin*, *Olsson* i Broberg, *Wiklund*, *Grampenson*, *Nilsson* i Antnäs, *Anderson* i Storegården, *Bernström* och *Lorichs*.

Herr **Christenson** i Södertälje: Herr talman! Jag skulle mycket väl ha kunnat förena mig med dem, som nyss instämde med den senaste ärade talaren.

då jag nämligen i den motion, jag väckt angående bibehållande av kusiners arvsrätt och angående avslag å förslaget om arvsfonden, framhållit, att goda skäl tala för att framläggandet av det nu föreliggande förslaget bort få anstå i avbidan på färdigställande av återstående delar av ärvdabalken, i varje fall testamentsrätten. Emellertid vill jag, då denna fråga nu skall företagas till avgörande och då utsikterna för uppskov med hela förslaget torde vara inga, vidhålla yrkandena i min motion, vilka vunnit anslutning från en reservation inom utskottet, och ber jag få närmare utveckla mina skäl härför.

Till stöd för den avsevärda begränsning av arvsrätten, som nu ifrågasättes, har anförts, att blodsbandet icke kan anses vara uteslutande grund för arvsrätten utan den på blodsbandet grundade ekonomiska och sociala samhörigheten mellan arvlätare och arvinge. Från den utgångspunkten vill man nu gå så långt, att man t. o. m. utesluter kusiner från arvsrätt. Det har av föregående talare här omnämnts och bestyrkts, att ofta mellan kusiner förekommer en stark samhörighet. Det framgår av utredningen, att, om man ser på antalet arvsfall, det inträffat i ej mindre än omkring hälften av de fall, då kusiner varit arvingar, att dessa också fått ärva. Detta visar ju påtagligen, att det förekommer ett nära samband mellan kusiner. Om man nu alltför mycket begränsar arvsrätten, hjälper man till att ytterligare påskynda en utveckling, som man redan har sett, nämligen en viss upplösning av släktbanden. Det är givet, att ju mer man beskär arvsrätten, desto mer befordrar man en uppluckring av släktgemenskapen, vilket givetvis är en sak som icke kan vara till fördel för det allmänna, och det kan därför inte heller vara i statens intresse att härvidlag gå för långt.

I lagberedningens förslag framhålles, att anledningen till arvsbegränsningen icke är att söka i fiskaliska skäl. Om vi nu se på andra länder och den lagstiftning som där förekommer, så finna vi, vilket ju är förut framhållet, att det inte är något annat land än Sovjet-Ryssland, som går så långt i begränsning av arvsrätten som detta förslag. Härvid är att märka, att de länder, som deltagit i världskriget, exempelvis Frankrike och England, och som på senare tid — Frankrike 1916 och England 1922 — ingått för begränsning av arvsrätten, säkerligen gjort detta av fiskaliska skäl och för att bättra sin ekonomi, vilken ju fått vidkännas så enorma påfrestningar på grund av kriget. Ehuru hos oss några dylika anledningar ej förekomma och fastän man uttryckligen betonar, att fiskaliska skäl ej föreligga, går man dock i förslaget in för en avsevärt starkare begränsning än som skett i dessa och andra länder, vilket är ägnat att väcka starka betänkligheter.

Det har sagts, att med arvsrätt för kusiner uppkommer det pulvrering av arvet; det blir så små arvsandelar att det är ingen idé att upprätthålla en sådan arvsrätt. Det är möjligt, att det kan bli små belopp i åtskilliga fall, men det kan det också bli i fråga om arv till barn eller andra enligt förslaget arvsberättigade. Ofta äro barnen många och arvsbeloppet icke så stort. Jag tror inte, att man kan fästa någon avgörande vikt vid denna invändning mot kusiners arvsrätt. Även ett litet belopp kan säkerligen ofta i de små förhållanden, som det här kanske i regel gäller, göra god nytta.

Det föreliggande förslaget innehåller den bestämmelse, att arvsbelopp, som komma att dragas in till det allmänna, skola gå till en arvsfond, den allmänna arvsfonden. För att kunna taga ställning till frågan om användningen av indragna arvsmedel förefaller det mig, som om det skulle vara lämpligt, att man först hade någon erfarenhet om hur stora de belopp bli, som komma att indragas. Det har sagts, att genom en begränsning av arvsrätten testamente sannolikt skulle komma att användas i större utsträckning, än vad nu är fallet. Man kan följaktligen kanske inte räkna på, att så stora belopp, som man möjligen tänkt, skola komma in till arvsfonden. Lagberedningen åberopar en statistik.

Ang.
lag om arvs-
(Forts.)

Ang.
tag om arv.
(Forts.)

som avser endast två år, 1919 och 1920. Den statistiken är emellertid så synnerligen olika för dessa båda år, åtminstone beträffande kusinerna, att man ej synes kunna rätta sig så mycket efter den. År 1919 fingo kusiner 1,440,000 kronor i runt tal. År 1920 åter fingo de endast 404,000 kronor. Den stora skillnaden beror möjligen på, att det var några större arv till kusiner, som ingick i beloppet för år 1919. Emellertid är denna utredning alldeles otillräcklig för att därpå kunna bygga något omdöme angående storleken av de belopp, som arvsbegränsningen enligt förslaget kan väntas tillföra det allmänna. Vid sådant förhållande är det även synnerligen svårt att fatta ståndpunkt till frågan om det ändamål, vartill de medel, som komma att inflyta, skola användas.

En tanke, som icke förut här varit på tal är den, om icke kommunerna skulle kunna tänkas komma i fråga till erhållande av indragna arvsmedel. Såsom stöd för begränsningen av arvsrätten har anförts, att förhållandena under tidernas lopp så ändrats, att samhället i stor utsträckning tagit hand om vissa uppgifter, som förut ålegat släkten. Så säger lagberedningen: »Det stöd och den hjälp, som släktmedlemmar i äldre tid enligt sed och bruk lämnade varandra, lämnas numera i stor utsträckning genom samhällets organ.» Men vem är det, som utövar dessa uppgifter? Jo, det är i huvudsak kommunerna. Staten själf gör i detta avseende mycket mindre än kommunerna. Om man undersöker, vilken ställning våra rättslärda intaga till denna fråga, så finner man, att professor Nordling uttalat sig för, att de arv, som hittills ingått till staten, s. k. danaarv, borde i första hand gå till kommunerna. Likaså har professor Winroth uttalat sig välvilligt mot kommunerna i detta avseende. Jag menar sålunda, att det icke vore ur vägen, att, sedan man fått erfarenhet om storleken av de arvsbelopp som komma att flyta in, närmare utredning verkställes angående lämpligaste sättet för medlens användning och att härvid även toges under övervägande, huruvida kommunerna icke skulle kunna tillerkännas rätt till eller andel i indragna arvsmedel. Under tiden kunde dessa medel liksom danaarven gå till statskassan. Möjligen skulle de kunna tills vidare hållas afskilda från andra statens medel i avbidan på avgörande angående användningen.

Beträffande frågan om makes arvsrätt, har lagberedningen försökt att göra rättvisa åt såväl den efterlevande maken som den först avlidne makens arvingar. Den nu gällande lagen av 1920 tillerkänner ju den efterlevande maken viss arvsrätt, såframt den döde ej efterlämnat bröstarvinge eller adoptivbarn eller dess avkomling. Om efter den avlidne finnas föräldrar, syskon eller syskons avkomling, då får den efterlevande maken hälften av den dödes kvarlätenskap — den andra hälften går till nämnda anhöriga. Annars får den efterlevande maken hela kvarlätenskapen. Det har sagts, att detta är irrationellt därför, att å ena sidan rubbar man den egendomsgemenskap, som rätt mellan makarna, och å andra sidan ger man icke den först avlidne makens arvingar hela hans kvarlätenskap. Nu har lagberedningen och förslaget tänkt sig, att den efterlevande maken, om ej bröstarvinge eller adoptivbarn finnes, skall med full äganderätt erhålla hela boet efter den avlidna maken även om denne efterlämnat någon eller några av ovan nämnda anhöriga, nämligen föräldrar, syskon eller syskons avkomling. Men efter den efterlevande makens död är det dessa den först avlidne makens arvingar, som träda till och taga hälften av kvarlätenskapen.

Om nu den först avlidna maken efterlämnat föräldrar, blir det i många fall så, att dessa föräldrar visserligen ha rätt att efter den sist levande makens död få en del av kvarlätenskapen, men i verkligheten få de föga glädje av denna rätt, då de väl i regel ej överleva den efterlevande maken. Detta kan ju vara ganska betänkligt.

I förslaget ha nu uppställts vissa regler för kontroll på den efterlevande maken. Dessa kontrollbestämmelser innefatta möjlighet för den först avlidne makens arvingar att till skydd för sin rätt påkalla ett avskiljande av den del av kvarlåtenskapen, vartill arvingarna en gång kunna bli berättigade. Nu har utskottet alldeles slopat detta avskiljningsförfarande och statsrådet och chefen för justitiedepartementet har givit denna åtgärd sin sanktion. Det kan ej hjälpas, att, om man skall ha en lagstiftning om makes arvsrätt på det sätt, som förslaget tänkt sig, så blir det betänkligt att alldeles taga bort bestämmelserna om kontroll på den efterlevande maken. Jag tänker mig det fallet, att en man har fört in i boet all egendomen. Han avlider efter några år, och hustrun tillträder boet — det finnes ej barn men väl så nära fränder till den avlidne, som omtalas i detta kapitel — och efter några år gifter änkan om sig. Det är kanske mycket sannolikt, att, när en gång den andra maken dör, mycket litet, ja kanske intet finnes kvar till den först avlidnes arvingar. Jag tycker för min del, att det icke kan vara tillfredsställande att slopa all kontroll även om de i förslaget upptagna bestämmelserna möjligen gingo för långt och behövde mildras. Det yttrades av herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet, att det vore mycket svårt att ordna denna sak på ett tillfredsställande sätt, och att man sannolikt ej skulle kunna övervinna dessa svårigheter, och han sade, att bättre än att vänta är att handla. Därför tyckte han, att man nu kunde taga utskottets förslag. Jag har varit van att höra, att bättre än att handla i tvivelaktiga fall är att vänta. Därför ha reservanterna på denna punkt hemställt om avslag på hela andra kapitlet med bibehållande tills vidare av de bestämmelser, som nu gälla enligt 1920 års lag. Denna har varit så kort tid i verksamhet, att man ännu ej kan bedöma, huruvida den medför några svårare olägenheter, vilket knappast torde vara fallet. Och det är säkerligen ingen risk att låta den fortsätta att gälla några år ännu, till dess man om möjligt kan få saken ordnad på ett mera tillfredsställande sätt.

Herr talman! Herr statsrådet har yttrat, att, om man är osäker i frågan om arvsrättens begränsning, så är det klokt att ej taga med sådana arvingar, som icke framstå såsom naturliga för rättsmedvetandet, och att det därför ej finnes skäl att bibehålla kusinerna vid dem nu tillkommande arvsrätt. Men jag tror för min del, att, om man genom det beslut, som nu snart kommer att fattas, skär bort kusinernas arvsrätt, så är ett sådant beslut icke överensstämmande med det allmänna rättsmedvetandet. Det vore enligt min mening just med hänsyn till det allmänna rättsmedvetandet klokare att vid en inskränkning av en nu fullständigt obegränsad arvsrätt låta begränsningen dräbba endast mera avlägsna arvingar, mellan vilka och arvlåtaren samhörighet endast mera undantagsvis kan förutsättas. Men att, som förslaget gör, såsom underlag för arvsrätt fordra regelmässig samhörighet mellan arvlåtare och arvinge är utan tvivel att gå alldeles för långt. Den samhörighet, som nu i mycket stor utsträckning förekommer mellan kusiner, synes mig fullt tillräcklig för att uppbära arvsrätt, och jag tror, att det är ett mycket betänkligt steg man tar, om man nu berövar kusinerna arvsrätt.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till herr Borells m. fl:s reservation.

Häruti instämde herrar *Svedman, Almquist* och *Aronson*.

Som tiden nu var långt framskriden och flera av kammarens ledamöter anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställen av herr talmannen, att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 16.

Ordet lämnades nu på begäran till herr **Röing**, som yttrade: Herr talman! Styrelsen för riksdagens interparlamentariska grupp anhåller genom mig att till riksdagens andra kammare få överlämna de resolutioner, som antogos vid interparlamentariska unionens konferens i Paris den 25—30 augusti 1927.

Härefter avlämnade herr Röing en till riksdagen ställd, av tryckt exemplar av ovanberörda resolutioner åtföljd skrivelse av följande lydelse:

Till riksdagen.

I enlighet med bestämmelserna i stadgarna för interparlamentariska unionen, att varje nationell grupp av nämnda union skall till vederbörande statsmaktens kännedom bringa de beslut av den interparlamentariska konferensen, som äro av allmänt intresse, får styrelsen för riksdagens interparlamentariska grupp härmed vördsamt överlämna ett exemplar av de vid tjugufjärde interparlamentariska konferensen i Paris den 25—30 augusti 1927 fattade resolutionerna.

Stockholm den 14 april 1928.

Styrelsen för riksdagens interparlamentariska grupp.

Eric Hallin,
ordförande.

Omförmälda skrivelse och resolutioner lades till handlingarna.
Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,27 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 14 april.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning första lagutskottets utlåtande, nr 21, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om arv, dels ock i ämnet väckta motioner; och lämnades därvid i fråga om 1 § i det av utskottet framlagda förslaget till lag om arv, enligt förut skedd anteckning, ordet till

*Ang.
lag om arv.
(Forts.)*

Herr **Lindqvist** i Halmstad, som anförde: Herr talman! Det torde väl vara riktigt, att efter den delvis skarpa attack, som riktats mot det föreliggande lagförslaget, det även sägs några, om ock blott få, ord från utskottsmajoritetens sida. Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet har här i dag tidigare talat och hållit ett sådant anförande, att mycket icke behöver sägas från utskottsmajoritetens sida.

Det nu föreliggande förslaget utgör ju ett led i den pågående revisionen av ärvdabalken i 1734 års lag. Riksdagen har tidigare — det var 1924 års riksdag — godkänt ett då föreliggande förslag till ny förmynderskapslag, och det förslag, som vi i dag ha att behandla, avser den legala arvsrätten. I en del motioner, som väckts i anledning av propositionen, har man likasom här i dag under debatten yrkat avslag på hela lagförslaget, och som motiv för dessa avslagsyrkanden har man använt sig av olika skäl. Man har bl. a. anført, att riksdagen borde pröva detta förslag om arvsdrag i samband med testamentsrätten. Det var särskilt herr Björkman i Norrköping, som här i dag ytterligare understök önskvärdheten av att de borde behandlats samtidigt. Ja, denna sak är ju, såsom jag tror tidigare sagts, prövad av lagrådet, och den har prövats av Kungl. Maj:t, men man har dock icke funnit det behöfligt att vänta med arvsdragen, till dess testamentsrätten också förelåg.

Inom utskottet hava vi naturligtvis med anledning av de föreliggande motionerna haft särskild anledning att pröva denna fråga, och vi hava kommit till samma uppfattning som den förutnämnda, att det icke är behöfligt att vänta med arvsdragen, till dess testamentsrätten föreligger. Tvärtom hava vi trots — och därvid ha vi stött oss på erfarenheter, som vi ha i fråga om behandlingen av stora riksdagsfrågor — att det är en fördel, att icke både testaments- och arvsrättsfrågorna blivit samtidigt framlagda.

Den principiellt viktigaste nyheten i det föreliggande förslaget är naturligtvis begränsningen av arvsrätten. Det är också denna sak, som i de flesta av motionerna blivit berörd, där man icke velat gå in för den begränsning av arvsrätten, som Kungl. Maj:t föreslagit. Denna begränsning av arvsrätten, vilken innebär, att även kusiner skola vara avskurna från arvsrätt, har i dag av en föregående ärad talare, herr af Ekenstam, betecknats med ordet »revolutio-

Ang.
lag om arv.
(Forts.)

när», men det torde nog ligga någon liten överdrift i herr af Ekenstams uttalande, att denna begränsning skulle vara av den stora betydelsen, ty av så revolutionär art torde det väl icke vara att skära bort från arvsrätt dessa skyldemän, såsom man här gjort.

Den socialdemokratiska riksdagsgruppen har väckt en motion, i vilken den yrkar, att även syskon till arvlåtarens föräldrar, d. v. s. farbror och faster, morbror och moster, skulle uteslutas från arvsrätt; och när vi för vår del gjort ett sådant yrkande, tro vi oss hava ett gott stöd i det uttalande, som lagberedningen har på denna punkt, då lagberedningen säger, att när den prövat, var gränsen skulle dragas, kan man just på den punkten, vilken vår motion berör, vara tveksam om huru man skall gå fram.

När herr justitieministern i dag talade för utskottsförslaget, vilket är ett avstyrkande av vår motion, sade han, att ett bifall till vår motion skulle icke — åtminstone om jag fattade honom rätt — för närvarande vara det riktiga, och han sade också, att en arvslag med en sådan bestämelse som denna skulle verka ensidigt. Ja, det är ju möjligt, att så skulle vara, men statsrådet var ju genast färdig med att säga, att en sådan ensidighet kan man även finna i lagförslaget, sådant som det nu föreligger. Vi ha på denna punkt låtit anteckna en reservation med yrkande om bifall till motionen. Jag skall icke vid detta tillfälle vidare orda om denna sak, utan när vi vid föredragningen av ärendet komma till den punkt, där saken beröres, kommer jag att yrka bifall till den av oss framförda reservationen.

I fråga om kusiners arvsrätt torde väl icke någon kunna jäva riktigheten av vad som från lagberedningens sida anförts för att taga bort dem från arvsrätt. Herr af Ekenstam säger i dag, att han då måste ställa sig den frågan: varför har denna beskärning skett? Ja, jag behöver naturligtvis icke svara vare sig herr af Ekenstam eller någon annan på den punkten, ty det är ju tydligt utsagt i såväl lagberedningens förslag som i propositionen och närmare återgivet i utlåtandet. Herr af Ekenstam svarar emellertid själv på den fråga, som han framställt, och hans svar blir, att en sådan begränsning av arvsrätten sker för samhällsnyttans skull. Jag har litet svårt att förstå den ärade talaren, när han vänder sig mot att man här gör lagar, som taga syfte på vad som är samhällsnyttigt, ty det är väl ändå så, att alla lagar, herr af Ekenstam, syfta till samhällsnyttan, och det kan väl icke vara något felaktigt. Tvärtom skulle det vara felaktigt, om det icke vore samhällsnyttan, som man toge hänsyn till.

När herr justitieministern i dag talade, sade han, att han väl kunde förstå de betänkligheter, som gjort sig gällande på detta område, och han trodde för sin del, att förhållandena ute på landsbygden voro sådana, att det verkligen fanns skäl till att ställa sig betänksam. Han hänvisade emellertid sedan till testamentsfriheten och trodde för sin del, att förhållandena ute på landsbygden numera icke voro sådana som herrar motionärer antogo, ty det är ytterst få fall, där samhörigheten mellan kusiner är så stor, att den berättigar till att tillerkänna dem en legal arvsrätt. I enstaka fall kan det naturligtvis vara så men icke i synnerligen många, och jag tror, att herr statsrådet gick något för långt, när han gjorde detta medgivande. Jag har den mesta tiden av mitt liv bott ute på landsbygden, och jag har icke funnit, att förhållandena varit anorlunda än såsom de av lagberedningen blivit betecknade, och jag kan icke finna det annat än fullt berättigat att med denna utgångspunkt för arvsrätten göra denna begränsning.

När det gäller den allmänna arvsfonden, har utskottet gjort en ändring i det kungl. förslaget, en ändring, som jag vill beteckna såsom en verklig försämring av Kungl. Maj:ts förslag. Och jag vill livligt hoppas, att när vi komma att votera om den saken, andra kammaren i likhet med den första skall följa oss

reservanter och gå in för att lagen blir sådan, som den av Kungl. Maj:t föreslagits. Det kan icke vara behöfligt, åtminstone icke för närvarande, att utvidga fondens syfte till att omfatta även ålderstigna och kroniskt sjuka. Vi veta icke, hur mycket pengar som kan komma in i denna fond, och till dess vi åtminstone sett det, kan det vara mycket klokt att stanna inför vad Kungl. Maj:t föreslagit.

När det sedan gäller makars arvsrätt, har högern i första lagutskottet reserverat sig mot utskottsförslaget och vill, att arvsrätten makar emellan skall vara reglerad på sätt, som den nuvarande lagen stadgar. Jag tror, att man icke säger för mycket, om man påstår, att det lagförslag, som nu föreligger till reglerande av äkta makars arvsrätt, är fullständigt uppbyggt av den allmänna rättsuppfattningen såväl ute på landsbygden som i stad. Det kan väl icke vara riktigt eller välbetänkt att göra, såsom dessa reservanter vilja att man skall göra, nämligen att man skall skjuta på denna fråga ännu en tid och ännu en tid stå kvar på den nuvarande lagens ståndpunkt.

När det gäller de utomäktenskapliga barnen och dessa barns arvsrätt, föreligger en motion, undertecknad av några av denna kammars ledamöter. Utskottet har avvisat denna motion, och jag vill icke förneka, att en del av de motiver, som här äro anförda för avslag, äro sådana, att de förtjäna det största beaktande. Vi socialdemokrater ha dock ansett, att det icke skulle vara riktigt att nu vid antagandet av en ny arvslag fullständigt stryka ett brett streck över denna fråga om arvsrätt åt utomäktenskapliga barn. Det är en fråga, som vid många olika tillfällen debatterats här i riksdagen, den har också väckt sympatier från olika håll, och man har därvid icke heller gått efter några partilinjer. Vi hava den uppfattningen, att även om denna fråga är svårlöst, är det icke därför tillräcklig anledning att nu avvisa densamma. Vi hava därför i en reservation hemställt om att riksdagen ville besluta om en skrivelse, innebärande en omprövning av denna sak. När vi under föredragningen av detta ärende längre fram komma till denna punkt, kommer jag att yrka bifall till denna vä reservation.

Så vill jag till sist blott säga, att det förslag, som här nu föreligger, innebär på flera ställen en hel del förbättringar mot vad gällande lag innehåller, och när så är förhållandet, tror jag, att det skulle vara lyckosamt, om riksdagen kunde samlas om ett så enigt beslut som möjligt vid denna lags antagande.

Jag skall nöja mig med dessa få ord, herr talman, och be att få yrka bifall till den föredragna paragrafen.

Vidare yttrade:

Herr **Johansson** i Bränalt: Herr talman! Då jag suttit i utskottet och varit med om att behandla denna fråga, anser jag mig böra utöver de skäl, som vi reservanter anfört, framhålla några ytterligare skäl, som för mig varit bestämmande, då det gällde att taga ställning till denna fråga.

Jag vill då instämma med den förste talaren i denna fråga, herr af Ekenstam, då han uttalade sin förvåning över att ett sådant förslag kunde komma fram från en regering, som ville räkna sig såsom borgerlig. Jag tillhör för min ringa del de av justitieministern omnämnda breda lagren på landsbygden. Jag anser, att just för dessa breda lager har denna lag en stor betydelse. Även om det gäller små belopp i arvshänseende, har det en mycket stor betydelse, om dessa breda lager komma i åtnjutande av den eller gå miste därom.

Jag anser, att denna proposition och det lagförslag, som nu föreligger enligt utskottsbetänkandet, är ett led i strävandena att bereda väg för vinnande av det socialdemokratiska partiets mål, nämligen ett överförande av de enskildas egendom från dessa till staten eller kommunen. Det föreliggande lagförslaget

Ang.
lag om arv.
(Forts.)

avser ju ett överförande av äganderätten från enskilda till staten. Jag förvånar mig som sagt över att någonting dylikt kunnat komma från en regering, som vill representera de borgerliga lagren.

Men det är icke nog med detta! Jag är fullt och fast förvissad om att från socialdemokratiskt håll försök även komma att göras för att få detta överförande mera effektivt inom de lagförslag som äro att förvänta, då det gäller behandlingen av testamentsrätten. Dessa två lagar stå ovillkorligen i mycket stort sammanhang med varandra. På grund av den uppfattning, jag fick vid behandlingen av frågan inom lagutskottet, hava vi säkerligen att förvänta starka försök för en begränsning av testamentsrätten.

Här har av justitieministern framhållits, att någon begränsning av denna rätt icke vore påtänkt och icke kunde väntas från det hållet. Men herrarna skola få se och kunna vara förvissade om att det icke skall dröja länge, sedan en sådan lag kommit till, förrän försök även komma att göras ifrån det hållet att få den testamentsrätt, som nu är gällande, begränsad. Detta är ett av de skäl, som för mig varit avgörande, då det gällde att taga ställning till lagförslaget.

Ingen torde förneka, att den begränsning, som det här är fråga om, avser en mycket stor konfiskation av enskildas förmögenhet. En sådan begränsning kan även från de breda lagrens sida anses vara behöflig, men den bör enligt mitt förmenande icke gå längre, än att den stödes av uppfattningen hos dessa breda lager. Går den längre har den icke den verkan, som lagar böra ha, nämligen att de, som lagen närmast gäller, visa fullt förtroende för densamma. Denna begränsning av arvslagen, avseende att kusiner skola vara uteslutna från arvsrätt, kommer säkerligen icke att verka lyckligt ute på landsbygden, där släktskapsbanden äro betydligt starkare, än vad som är förhållandet i städerna, men även där tror jag, att den på sina håll kan ha sin stora betydelse. Den kommer icke att verka lyckligt i avseende på bevarandet av dessa släktskaps- och blodsbandsförhållanden, som säkerligen på sina håll gjort gott. Det är icke lyckligt för samhället, när lagar stiftas, som så att säga lösa upp dessa band. Det kan enligt mitt förmenande verka raka motsatsen. Detta, då det gäller det första kapitlet i lagen.

Jag vill också säga några ord om andra kapitlet. Genom de nu föreslagna förändringarna har det visat sig, att den nu sittande regeringen fullt ut lika mycket som någon föregående är besjälad rent av av vad man skulle kunna kalla för lagstiftningsraseri. Det har icke väl stiftats en lag, förrän vi skola göra ändringar i densamma. Den lag, som riksdagen antog i syfte att bereda större förmåner åt efterlevande make, då inga bröstärvingar finnas, har icke ännu kommit till allmän kännedom. Jag har i flera fall funnit, att arvskiftaren eller boutredningsmannen icke haft reda på att denna lag existerat. Innan alltså den förut antagna lagen ens kommit till allmän kännedom hos de breda lagren, skall nu en omläggning ske av arvslagen. Vad kan man då vänta sig för aktning för lagen? Jag har hört flera domare, även hemifrån, säga, att det råder ett sådant lagstiftningsraseri, att vi domare stå alldeles handfallna. Hur är det med denna lag? Är den omändrad eller är den icke omändrad?

Enligt min uppfattning är denna och många andra lagstiftningsåtgärder icke till välsignelse och kommer icke att medföra det gagn, som de herrar anse, som yrka på alla dessa omändringar i lagstiftningen. Jag vet ju, att denna lag har utsikter att gå igenom, men jag vill från denna plats bestämt säga ifrån, att jag är övertygad om att erfarenheten inom få år kommer att visa, att lagen icke medfört det gagn, som de herrar hålla före, som nu kämpa för det framlagda förslaget.

Jag skall be, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Borell m. fl.

Herr Paulsen: Herr talman! Jag vill börja med att säga, att jag anser det vara högt på tiden, att ett sådant förslag om begränsning av arvsrätten kommit fram, ty helt säkert grundar sig vår nu gällande arvsrätt på helt andra förhållanden än de nuvarande. Givetvis har den obegränsade arvsrätten sin grund i den känslan, att släkten bör hålla ihop. Man styrkes så mycket mer i den tankegången, då man vet, att i så avlägsna tider, som då våra landskapslagar voro gällande, hade släkten skyldighet att draga försorg om dem av sina medlemmar, som voro fattiga, sjuka eller orkeslösa. När så vår förhållandet, då förstår man ju, att detta också borde gälla i fråga om arv. Emellertid avkopplades denna släktens skyldighet att taga hand om de fattiga redan på ett mycket tidigt stadium av svenska folkets historia. Redan under medeltiden finna vi, att denna skyldighet hade avlyfts och i stället lagts på det allmänna, på kyrkan. Visserligen redde kyrkan upp den saken på ett mycket enkelt sätt. Den enbart organiserade tiggeriet. I varje fall var emellertid denna skyldighet avlyft från släkten redan på detta tidiga stadium av svenska folkets historia. Hur sedan arvsrätten kunnat hålla sig kvar genom tiderna, synes mig ganska oförklarligt.

Vad nu frågan om kusiners arvsrätt vidkommer, vill jag för min del säga, att jag finner det fullt riktigt, att arvsrätten avklippes nedåt efter syskon, så att kusiner icke längre få ärva varandra. Man kan ju icke säga, att kusiner i vår tid stå varandra nära på sådant sätt, att de böra taga arv efter varandra. Man har sagt här i dag, att kusiner ofta ha egendomsgemenskap med varandra, och att de av den orsaken böra kunna ärva varandra. Till detta vill jag för min del endast säga, att under de många år — jag tror, det är ett tjugutal — som jag i ganska stor utsträckning har sysslat med arvsförhållanden, har jag icke i något enda fall påträffat egendomsgemenskap mellan kusiner. Därför vågar jag, utan att överdriva, komma med det påståendet, att i de fall, där kusiner haft egendomsgemenskap med varandra, har denna härlett sig av helt andra förhållanden, än att de varit kusiner. För övrigt är ju testamentsrätten obegränsad. Om kusiner i något enstaka fall stå varandra mycket nära, finns ju alltid den möjligheten öppen, att de kunna testamentera till varandra.

Medan jag nu har ordet, skulle jag också vilja säga några ord om de utom-äktenskapliga barnens arvsrätt. Det är klart, att om jag helt och hållet ser saken från de inom äktenskapet födda barnens synpunkt, skall jag utan tvivel komma till samma resultat, som utskottet har gjort, ty naturligtvis måste det kännas hårt för barn, födda inom äktenskapet, att då de gå att skifta arv efter sin far, anmäler sig en kanske för dem fullständigt främmande person, som är berättigad att dela arvet med dem.

Jag kan emellertid icke nöja mig med att se saken enbart från de inom äktenskapet födda barnens synpunkt. Jag måste även se den från de utom-äktenskapliga barnens synpunkt, och då ställer sig saken en smula annorlunda. Jag kan ändå icke komma ifrån, att de utom äktenskapet födda barnen ha haft vida svårare än de inom äktenskapet födda. Hur god och hur uppofterande en mor till ett utom äktenskapet fött barn än har varit, så har hon dock icke haft förmåga att ge sitt barn det skyddade hem, som de barn, som äro födda i äktenskapet, ha haft. Kanhända har barnet utackorderats till främmande människor för att erhålla fostran och vård. Det är ju ett mycket vanligt förhållande i våra dagar. Kanhända modern också ingått äktenskap och barnet fått följa med i det nya hemmet, fastän ovälkommet. Hur som helst ha dessa utomäktenskapliga barn haft vida svårare än de inom äktenskapet födda barnen. Jag vill fördenskull icke vara med om att ytterligare hålla på den orättvisa, som ligger däruti, att utomäktenskapliga barn icke skola få ärva fader och faders fränder. De böra enligt min mening lika

Ang.
lag om arv.
(Forts.)

Ang.
lag om arv.
(Forts.)

väl ärva fader och faders fränder, som de ärva moder och moders fränder, d. v. s. de böra vara fullt och helt jämställda med de inom äktenskapet födda barnen.

Här uppkommer emellertid en särskild svårighet, där jag för min del varit mycket tveksam, och det gäller de så kallade ovissa fallen. Var och en, som sysslat med barnavårdsfrågor, vet, att bland de utomäktenskapliga barnen finnas en del så kallade ovissa fall, där man icke med säkerhet vet vem som är barnets far, därför att ett sådant haft förbindelser med flera män under sådan tid, att vilken som helst kan vara barnets far. Om jag för ett ögonblick söker tänka mig in i ett sådant barns ståndpunkt, måste jag fråga mig, vad det skall tänka, när det en gång nått den ålder, att det begriper, att den mor, som det kanhända satt så högt, och som kanske varit en utomordentligt god och präktig mor — det är icke alls uteslutet — ändå trots allt varit en så stor slarva, att det förefunnits svårighet att avgöra vem som varit hans eller hennes far. Jag tror, att ett sådant medvetande måste bliva ett mycket tungt arv för det barnet att bära, och jag tror också, att ett sådant medvetande måste sätta märken i det barnets själ, som äro allt annat än behagliga att behöva draga på genom livet.

Jag upprepar, att jag varit mycket tveksam på denna punkt, men jag har efter moget övervägande kommit till det resultatet, att jag icke vill vara med om något särskiljande, utan jag anser, att även dessa barn och sålunda *samtliga utomäktenskapliga barn, så snart ett faderskap med rätt eller orätt blivit fastställt, böra ärva fader och faders fränder, på samma sätt som de ärva moder och moders fränder. De skola sålunda fullt och helt jämställas i arvs-hänseende med de inom äktenskapet födda barnen.*

Jag kommer därför, herr talman, när vi komma till denna punkt på föredragningsordningen, att förena mig med dem, som yrka bifall till den vid den punkten avgivna reservationen.

Herr Lindman: Herr talman! När herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet på förmiddagen höll sitt anförande i denna fråga, åhörde jag det såsom vanligt, när det gäller anföranden från hans sida, med det allra största intresse. Man fick av hans anförande en mycket god överblick över förhållandena på arvsrättsens område såväl i vårt land som i en del andra länder. Vi fingo ju hela denna överblick över arvsfärer och arvsordning och arvsfördelning o. s. v. Det var med andra ord en mycket intressant redogörelse.

När sedermera herr statsrådet kom in på frågan om det förslag, som nu föreligger från Kungl. Maj:ts sida, kan jag icke neka till att det föreföll, som om den vanliga logiska skärpan icke riktigt var densamma, som den brukar vara. Jag tyckte mig till och med finna vissa motsägelser i hans anförande från det ena ögonblicket till det andra.

När vi första gången läste lagberedningens förslag i denna fråga, är det givet, att vi litet var stannade vid frågan om hur långt arvsrätten skulle kunna tagas bort, eller med andra ord, för att sätta fingret på den ömma punkten, huruvida kusiners arvsrätt skall tagas bort eller få stå kvar. För min del gjorde jag den reflexionen, att jag tyckte det var att gå för långt att taga bort kusiners arvsrätt av många skäl, som jag icke för ögonblicket skall gå in på. Det intresserade mig därför i högsta grad att höra, att herr statsrådet i sitt anförande sade, att han också hade gjort samma reflexion beträffande kusiners arvsrätt. Han hade särskilt funnit det stötande att taga bort kusiners arvsrätt beträffande landsbygden, där det finns en mera stadigvarande befolkning och där släktskapsbandet mellan kusiner består, därför att anförvanterna befinna sig på samma plats. Däremot förmenade han, att ett

borttagande icke kunde kännas på samma sätt för städernas befolkning, som hade en mycket större rörlighet. I varje fall var det uppenbart, att herr statsrådet beträffande landsbefolkningen hyste rätt så starka tvivel, men han tröstade sig med att även på landsbygden börjar det numera finnas en rätt stor rörlighet. Kusinerna kunna ju ha flyttat från orten, de ha kanske flyttat ända till Amerika o. s. v. Det är ju icke sagt, yttrade han, att arvlåtaren skulle vilja, att arvet skulle gå till dessa så avlägset boende kusiner, med vilka han icke haft någon starkare beröring.

Herr statsrådet kom slutligen till det resultatet, att de betänkligheter, som han hade hyst mot ett borttagande av kusiners arvsrätt, hade överbunnits, och han motiverade detta med att de i varje fall kunna testamentera. Det gjorde ju redan de gamla romarna, och det skulle väl vårt folk också nu kunna göra. De kunna testamentera, så att arvet kommer till de kusiner, som de vilja lämna ett arv till, och icke till dem, som de icke vilja ge något.

Ja, herr talman, det är mycket lätt att säga, att de kunna testamentera, men nog veta vi väl alla, vilken stor obenägenhet som i själva verket råder mot att testamentera, och detta av en mångfald skäl. En talare har redan påpekat, att man icke vill testamentera, därför att man tror, att man då skall dö. Det finns alldeles säkert en mängd människor, som icke vilja göra det av det skälet. Ett annat skäl är, att man förmenar, att om man testamenterar till vissa personer men utesluter andra, kommer detta förr eller senare ut, och man vill icke taga på sig obehaget att komma i tvist med sina släktingar och kanske få uppbära förebråelser, därför att man testamenterat till somliga men icke till andra. Det finns en ofantlig mängd olika anledningar till att man icke vill testamentera.

Man gör då den reflexionen, att även om folk skulle följa herr statsrådets uppmaning och i större omfattning än hittills testamentera, så finns det i alla fall en hel del, som icke göra det. I de fall, då man icke brytt sig om att testamentera, blir det i alla fall så, att kusiner icke få ärva. Jag frågar då: Hur vet herr statsrådet, att en arvlätare, som icke testamenterat, skulle ha föredragit att låta arvet gå till arvsfonden i stället för att lämna det till sina närboende kusiner även med risk, att de mera avlägset kanske i Amerika boende kusinerna fått en del med av arvet? Det är ju lika omöjligt att yttra sig om vad arvlåtaren skulle tycka om den saken som att yttra sig om en annan fråga, som herr statsrådet var inne på i detta sammanhang, och som han menade vara fullkomligt olöslig. Det går naturligtvis icke att yttra sig om det, men faktum är, att det mycket väl kan hända, att om arvlåtaren kunde leva upp, skulle han kanske alls icke vilja låta arvet gå till arvsfonden utan hellre låta det gå till kusiner, även med risk som sagt att en del kusiner skulle få med av arvet, vilka han icke särskilt önskat ge något till.

Då emellertid herr statsrådet diskuterade frågan om kusiners arvsrätt, föreföll det mig, som om frågan om arvsfondens storlek hade fått spela en mycket stor roll. Han menade, att om man icke tog bort kusinarven, skulle arvsfonden bli för liten. Detta var alltså ett ytterligare skäl att taga bort kusiners arvsrätt.

Jag frågar mig då, hur dessa båda saker logiskt hänga ihop med varandra. Herr statsrådet råder å ena sidan arvlåtaren att testamentera, och å andra sidan gör han den reflexionen, att om kusiner få ärva, får arvsfonden för litet. Såvitt jag kan förstå, slå dessa båda saker ihjäl varandra, och det ligger en ganska stor motsägelse i detta. Om herr statsrådet får rätt i sin uppfattning, att testamente kommer att användas i mycket större omfattning, så får ju icke heller arvsfonden något.

Jag kan icke neka till, herr talman, att jag tycker, att när man går till en lagändring på detta mycket viktiga och ingripande område, skulle man

Ang.
lag om arv.
(Forts.)

haft testamentsrätten med på samma gång. Nu är det visserligen sant, att man säger, att testamentsrätten icke skall beröras. Härom veta vi ju icke, hur det blir till sist, när denna sak ligger till avgörande i riksdagen. Jag kan emellertid icke se något allvarligt skäl att icke taga testamentsrätten med på samma gång, ty om ändringen av arvsrätten skjutes fram ett år, har detta icke mycken betydelse gentemot fördelen att få med testamentsrätten på samma gång. Det enda skäl, som jag sett åberopas, är, att utskottet icke skulle hinna med att behandla både testamentsrätten och arvsrätten på en gång vid samma riskdag. Det skälet böjer jag mig icke för, ty om icke första lagutskottet kan behandla detta, kan alltid ett särskilt utskott tillsättas för att behandla det.

På tal om denna fråga om testamentena vill jag säga, att jag åtminstone icke kunde observera, att herr statsrådet i sitt långa anförande på något ställe uttalade sig om testamentsrätten beträffande dessa, som icke kunna testamentera, såsom omyndiga och andra. Där är ju testamentsrätten värdelös. Där kan det icke bli något testamenterande av, utan saken går sin gilla gång, d. v. s. kvarlåtenskapen går till arvsfonden.

Slutligen kan jag icke neka till att när man både i den kungl. propositionen och i utskottets utlåtande talar om att här är icke tal om några fiskaliska synpunkter, så gör man det likväl. Jag vill genast förklara, att jag mycket väl ser skillnaden mellan fiskaliska synpunkter i den bemärkelsen, utskottet syftar på, och de synpunkter, som skulle motsvara dem beträffande arvsfonden. I själva verket hänger det icke bra ihop, ty det blir ändå på sätt och vis fiskaliska synpunkter, om man resonerar så, att man tager bort kusinernas arvsrätt därför, att arvsfonden skall ökas så mycket som möjligt.

Ja, herr talman, herr statsrådet prisade sig lycklig, att han stod i mitten. Jag kunde se på honom, när han uttalade det, att han kände en stark tillfredsställelse över att han stod i mitten, ty han lade till sitt yttrande ett ord, nämligen att detta också vore det klokaste. Ja, nu skall jag icke diskutera, huruvida det är det klokaste att ställa sig i mitten. Men jag skulle vilja säga, att jag tror, att herr statsrådet misstager sig i fråga om detta. Jag tror icke, att han står i mitten, utan jag tror, att han står ganska nära den ena kanten. Om han hört på de yttranden, som förekommit i kammaren, och när han läst betänkandet, tror jag, att därav framgår, att emellan de politiska uppfattningar, som göra sig gällande på olika håll här i kammaren, har herr statsrådet kommit ganska nära den ena kanten. Och om herr statsrådet tänker sig, att han ställt sig så, att han är mitt emellan den gamla nedärvda uppfattningen, som starkast gör sig gällande på landsbygden med dess mera bofasta befolkning, och å andra sidan den uppfattning, som finnes hos den mera rörliga befolkningen i städer och industricentra, då är jag övertygad, att herr statsrådet står icke heller där i mitten utan att han står på den ena kanten.

Det är icke så farligt, sade herr statsrådet, om man börjar rucka litet på det bestående. Det är en sats, som jag för min del vill bestrida. Det kan vara mycket farligt att börja rucka på det bestående. Han menar, att om man bara skär bort det, som man är alldeles säker på att kunna skära bort, mot vars bortskärande det icke är någon tvekan, men man å andra sidan bibehåller det, som man bör behålla, så borde alla kunna vara med om att detta är icke så farligt, ty därigenom bibehåller man i lagförslaget någonting, som sedermera icke ändras så lätt utan blir bestående.

Ja, herr talman, det finnes en annan sats, som kan användas. Om man börjar att utan tillräckligt starka skäl rucka, händer det nog, att det blir ruckat vidare av andra, som hava större intresse av att låta ruckningen pågå. Det är väl på det sättet, att om man bara läser de reservationer, som finnas vid

detta betänkande, ser man genast, att det icke är någon allmän tillfredsställelse med detta, som föreligger här i utskottets betänkande. Alla äro visst icke tillfredsställda. Somliga tycka, att man icke har gått tillräckligt långt. Det kommer säkerligen att bliva rätt svåra anlopp för att man skall gå ytterligare på denna väg. Jag är övertygad, att herr statsrådet är besjälad av en alldeles bestämd uppfattning, att i en sådan fråga som denna skall man icke rucka och ändra, i varje fall icke för ofta. Men då får jag säga, att i en punkt, som jag strax skall komma till, har man icke tagit hänsyn till detta. Det är nämligen i en punkt, där man gjorde en ändring så sent som 1920.

Så ber jag, herr talman, att få yttra några ord om äkta makars arvsrätt. Det är ett kapitel, som är ganska svårt att bedöma. Herr statsrådet menade också detta. Ja, han gick så långt, att han sade, att problemet är olösligt. Det tror jag, att han har rätt uti. Det är olösligt att säga, i vad mån en efterlevande äkta make skall hava brorslotten eller alltihop eller i vad mån den avlidnes släktingar skola få mer eller mindre. Det är olösligt. Jag höll på att säga, att det är rent av en smakfråga, vilket man gör. Men det kan väl vara frågan, om det sätt, varpå utskottet löst saken, verkligen är så utomordentligt tillfredsställande. Statsrådet har, i likhet med lagberedningen, i den kungl. propositionen framlagt en lösning, enligt vilken, som vi alla veta, den efterlevande maken skulle sitta där och få alltihop men vara skyldig att återlämna det efter sin död. Statsrådet har vidare i propositionen föreskrivit åtgärder för att den efterlevande icke skulle kunna förskingra den del, han sålunda disponerar, om jag så får säga, under sin återstående livstid. Sålunda har statsrådet velat stadga detta om ersättning för gåva och för en alltför hög livsföring o. s. v., och slutligen, att vederlag skulle kunna givas. Ja, det där lät ju ganska förståndigt, tyckte jag, då det låg på det sättet. Då skulle det skipas rättvisa. Vardera släkten skulle få sitt förr eller senare. Men då förstår jag icke riktigt, hur statsrådet sedan kan utän vidare vara med på de mycket genomgripande ändringar, som utskottet gjort i detta fall. Ty om jag läser utskottets lagförslag rätt, återstår där av det hela icke något annat, än att om den efterlevande maken ger bort något i form av gåva eller på ett sätt, som motsvarar gåva, så skall detta tagas ut efter hans död. Avskiljandet är borttaget och de onödiga kostnaderna för livsföringen borttagen. Det blir ingen ersättning för den. Men blir det då full rättvisa skipad mellan dessa båda parter, nämligen den efterlevande makens släkt och den dödes släkt? Jag tycker, att i det fallet har man väl ändå rätt betänkligt avvikit från den kungl. propositionen. Jag kan icke tycka annat, än att det borde vara rätt svårt för herr statsrådet att acceptera en sådan förändring.

Herr statsrådet talade, vill jag minnas, om en häst, som blivit stulen och som ägaren fick återköpa. Det intresserade mig alldeles särskilt, därför att jag varit i det predikamentet en gång att få återköpa en häst. Det var under den värsta dyrtiden, och hästen kostade 2,800 kronor, ett förskräckligt pris. Jag fick som sagt återköpa hästen. Herr statsrådet sade, att frågan om det rätta eller orätta i ett sådant fall kan bedömas från skilda synpunkter. Det var hans häst, som fick den bortstulen, men ändå får han betala den så dyrt. Den andre, som köpte hästen av tjuven, var i god tro, och han ville icke heller bli av med hästen. Det finnes naturligtvis många lösningar, som statsrådet sade, och problemet är löst olika i olika länder.

Likadant är det med den nu föreliggande frågan. Det är en lösning, som finnes i den nu gällande 1920 års lag, nämligen att efterlevande maken och släktingarna taga hälften var. Jag undrar emellertid, när man lägger allt tillsammans i denna fråga, om icke den största tillfredsställelsen skulle uppstå, ifall man gjorde som högerreservanterna här föreslagit, d. v. s. tills vi-

Ang.
lag om arv.
(Forts.)

dare behölle den bestämmelsen. Ytterligare ett skäl härför är, att man icke bör ändra på arvslagar, som bestämt i allenast åtta år.

Men här säger herr statsrådet: Så skall man icke göra, utan man skall *handla*. Ja, det är nog bra, förstås, att man handlar. Men man kan ju ändå tänka sig för, om det är klokt att handla så snart som åtta år, efter det man gjort en lag. Men statsrådet tröstade sig med, att om vi handla orätt, så få vi ändra det sedan. Här vill jag icke följa med herr statsrådet. Taga vi fel denna gång, få vi nog låta det bestå åtminstone längre tid än åtta år. Det är min övertygelse, att så måste bli fallet, i synnerhet när det gäller ett så viktigt och ingripande område som detta.

Ja, slutligen, herr talman, om jag icke tröttnar kammaren för mycket, ber jag att få säga ytterligare några ord. Jag är visserligen icke så insatt i detta ämne, som jag borde vara, men jag vill ändå säga några ord om arvsfonden, innan jag slutar. Även på den punkten har herr statsrådet stött sig från början, alldeles som jag. Jag stötte mig genast på arvsfonden och undrade, vad det vore för en besynnerlig inrättning, att man toge en del arv, som i allmänhet icke bleve stora utan endast mindre, samt av dem bildade en arvsfond. Det är fonderade statsmedel. Dessutom bestämes det, att dessa statsmedel skola användas för ett bestämt ändamål. Det var det, som statsrådet särskilt stött sig på. Det tycker jag, att han hade alldeles rätt uti. Det är mycket betänkligt att gå in på dessa vägar, att man använder de och de inkomsterna för de och de utgifterna. Jag har hela tiden, sedan jag började läsa lagberedningens förslag, behållit min uppfattning i denna fråga, att man icke bör använda statsmedel för visst ändamål. Statsrådet åter har övergivit sin uppfattning. Men han säger, att detta icke är någon statsfinansiell fråga, och det kan jag giva honom rätt uti, så länge dessa medel icke skola användas för sådana ändamål, där verkliga statsutgifter annars skulle vara påkallade. Men trots detta uttalande vill justitieministern få in så mycket som möjligt i arvsfonden. Han säger, att man måste hava ett ändamål, som människor tycka om, och det ändamålet är nu det här, att medlen skola användas till uppfostran av barn o. s. v. Annars, säger statsrådet, när de gamla sitta och vänta på döden, tänka de, att det skall bli danaarv och gå till statskassan, och då blir det använt till att bygga gentila hus och till arbetslöshetsbidrag o. s. v. Men hava de detta ändamålet, ja, då känna de sig nöjda och lugna. Då bry de sig icke om att testamentera utan de låta det gå till detta ändamål.

Nu vill emellertid herr statsrådet, att de skola testamentera, och då växer ju icke arvsfonden, som jag nyss påpekade. Jag frågar: kan det icke vara lika bra, att en sådan gammal människa eller sådana gamla makar, som vänta på döden, själva tänka sig in i vad deras penningar skola användas till? Kanske de kunna hitta på något, som är lika bra och nyttigt, som att de gå till arvsfonden.

Jag kan, herr talman, när jag tänker igenom vad herr statsrådet sade, icke finna annat, än att det finnes åtskilliga motsägelser i det. Men det är klart, att det kan lätt bliva på det sättet. Jag finner det förklarligt, då man såsom herr justitieministern tycks vara medveten om, att det stora flertalet människor icke hyser någon vidare sympati för samhällets arvsrätt, men man i alla fall skall gå fram med förändringar i arvslagstiftningen i den riktningen.

Frågan är för mig, herr talman, om man icke i detta förslag gått fram längre och med hårdare händer, än vad som står i överensstämmelse med den uppfattning och med de gamla traditioner och sedvänjor, som arbetat sig in under århundraden i en mycket stor del av vårt svenska folk.

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet **Thyrén**: Herr talman! Jag ber blott att få säga några ord som replik till en och annan punkt i herr Lindmans anförande.

Han ville beskylla mig för logisk motsägelse på det sättet, att när jag ville använda testamentsfriheten såsom ett medikament till förmån för dessa, som skulle vilja hava sin kvarlåtenskap över till kusinerna, så hade jag därmed berövat arvsfonden motsvarande belopp. När jag å ena sidan ville gynna arvsfonden men å andra sidan behålla testamentsfriheten, strede detta, menade han, mot vartannat. Jag är ingalunda sinnad att erkänna detta som en logisk motsägelse. Tvärtom förefaller lösningen ganska enkel. Det finnes bland alla dessa, vilkas kvarlåtenskap skulle gå till kusinerna, en del — hur stor vet jag ej, kanske en fjärdedel, kanske en femtedel — som vill, att kvarlåtenskapen skall tillfalla kusinerna. De testamentera, och då går den till kusinerna. Men kvarlåtenskapen efter dem, som icke taga detta steg, går utan vidare till arvsfonden efter lagens bestämmelser.

Om vi icke hade denna bestämmelse om kusinernas avskärande från kvarlåtenskapen, hur skulle det då gå? Jo, då skulle allt gå till kusinerna och ingenting till arvsfonden. Då må det vara tämligen förklarligt, om jag säger, att det är till förfång för arvsfonden, om man låter kusinerna hava sin arvsrätt kvar. Ty då komma, där kusiner finnas, arven icke att gå till arvsfonden. Däremot med den bestämmelse, som föreslagits i propositionen och varigenom kusiner uteslutas från arvsrätt, kommer allt att gå till arvsfonden utom i den minoritet av fall, där arvlåtaren uttryckligen vill, att kvarlåtenskapen skall gå till kusinerna. Det tror jag hänger ganska väl tillsammans.

Herr Lindman yttrade någonting, som möjligen låg mitt emellan skämt och allvar, om att jag icke stode i mitten. Vad den saken beträffar, är det tillräckligt att konstatera, att de socialdemokratiska reservanternas linje går emellan farfar och farbror samt högerlinjen mellan kusiner och kusiners barn. Jag står mitt emellan farbröder och kusiner. Hur vill man hava mig mer i mitten? Det förstår jag icke.

Vidare klandrade herr Lindman mig för att jag ville rucka på det bestående. Jag tror, att han sade det i den formen, att jag sagt, att det kunde icke betyda så mycket, om man ruckade litet på det bestående. Jag kan icke heller vidkännas det yttrandet. Vad jag sade — jag minnes icke så noga ordalagen — det torde i huvudsak ha varit, att om man drar sig tillbaka inom ett mindre och starkare befäst område, så kan man där bättre försvara sig — det kan väl herr Lindman som militär gå med på — än om man breder ut sig över ett stort område, som delvis är svärbefäst. Något annat tror jag icke, att det innehölls i det yttrandet.

Vad slutligen beträffar frågan om avskiljande o. s. v., få vi väl först och främst komma ihåg, att något sådant stadgande finnes icke i 1920 års lag, utan ett införande därav innebär en förändring i 1920 års lag. Det är som sagt en förändring. Vad som från början gjorde mig betänksam och alltjämt gör det i denna punkt, är icke i och för sig, att man gynnar syskonen mer än maken. Det är den oändlighet av processer, som enligt mitt förmenande öppnas. Om den först avlidne makens efterlevande syskon äro trätolystna, ha de härliga tillfällen att väcka talan om avskiljande o. s. v. Bara de exempelvis tycka, att den efterlevande maken lever för högt eller det finnes någon annan anledning, så äro de färdiga till process. Detta betyder, att den efterlevande maken siter på nålar. Om man vill se på hennes — eller hans — intresse kommer man otvivelaktigt att stryka ut avskiljandet. I förhållande till 1920 års lag betyder detta utstrykande tydligtvis icke något avsteg, eftersom avskiljandet icke finns i denna lag.

Ang.
lag om arv.
(Forts.)

Ang.
lag om arv.
(Forts.)

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Anledningen varför jag begärt ordet är dels ett par yttranden, som fällts i diskussionen, och dels att vi ett litet antal riksdagsmän sistlidne november månad varit uppkallade till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet för att uttala oss rörande lagberedningens förslag i det här ifrågakommande ärendet.

Jag kan icke neka till, att jag, sedan jag hade avrest ifrån Stockholm och kommit hem, reflekterade ännu en gång över de uttalanden, jag gjort inför herr statsrådet, enär jag då befanns vara ganska ensam om dessa uttalanden och ingen av de andra riksdagsmännen inom respektive partier delade den uppfattning, jag hade, utan tvärtom alla funno lagberedningens förslag utmärkt. Det var ju då ganska klart, att en så jämförelsevis obetydlig person som jag måste tänka sig för ännu en gång och fråga sig, om han icke var ute på en felaktig stråt. Nu har jag dock genom dagens debatt och framför allt genom den vid utlåtandet fogade reservationen fått klart för mig, att jag icke står så alldeles ensam, som jag då gjorde. Såvitt jag nu kan finna, motsvarar den av herr Borell m. fl. avgivna reservationen nästan till punkt och pricka den ställning, jag intog, och denna reservation är ju icke den längst i kanten gående utan den synes mig åtminstone ligga tämligen i mitten. Man kan tvista om mitten, men denna reservation går dock ut på, att man utan skada kan skära bort en del av de allra yttersta arvslinjerna. Nu kan det kanske ligga någonting i, vad herr statsrådet sade, att om man drar tillbaka sina ställningar, kan man starkare besätta dem och därmed bättre försvara dem. Det tror jag var statsrådets mening. Då är det endast detta, att jag har litet svårt att tro, att det egentligen finns några starka ställningar bakom fastrarna och mostrarna. Jag kan icke förstå, att de ställningarna äro så starka. Däremot tycker jag naturligtvis, att man borde taga den ställning, som jag i november ansåg att man borde taga, nämligen stanna vid kusinernas linje. Det tycker jag är en starkare linje än denna. I varje fall är det en naturlig tanke, som ligger däri, att även sidoarvingarna skola få ärva, och här har man också pekat på att sådana arv skola ifrågakomma, nämligen att fastrarna och mostrarna skulle få ärva. Men jag får säga, att jag tycker nästan, att man satt dit dem som en slags skylt, och det sade jag också vid detta tillfälle i november.

Så kommer jag till en sak, som vi icke resonerade om vid detta tillfälle men som amiral Lindman var inne på, nämligen den lagändring som gjordes 1920 och ifråga om vilken det nu föreslås en ytterligare ändring. När herr statsrådet yttrade, att den föreslagna övervakningen och utskiftningen, som i vissa fall skulle ske, kunde leda till en massa processer, så ger jag statsrådet rätt. Jag tror verkligen, att det skulle vara en härlig källa till inkomster för advokaterna, en mycket utmärkt källa. Men detta var icke något svar på det som herr Lindman kom med, att man kunde stanna vid vad man hade, stanna vid att den efterlevande maken och släktingarna skulle ärva hälften var. Den efterlevande maken får tre fjärdedelar av behållningen och släktingarna den återstående fjärdedelen. Jag förstår icke, varför det skulle leda till process. Jag tror bestämt, att detta varit lika bra som dessa svävande bestämmelser, som föreslagits här. Den massa skilsmässor, som nu äga rum, komma naturligtvis också att röra ihop familjeförmögenheterna, och man måste säga, att med det förslag, som här framlagts, blir det hela synnerligen trassligt.

Nu skall jag övergå till det, som vi särskilt tillfrågades om i november, nämligen arvsfonden. Jag har icke kunnat tillägna mig någon annan syn på denna fond än den, jag då hade. Det är sant, att det är ett gott ändamål, men å andra sidan har det uttalats, att detta skulle innebära, att man bestämde, att vissa statsinkomster skulle gå till vissa statsutgifter, och det har staten hittills icke velat gå in för. Man vill emellertid söka dölja, att det här är

fråga om en statsinkomst. Man säger, att arvsfonden är arvinge, men då kommer man ohjälpligen i kollision med principen, att arvlåtare och arvinge skola vara varandra närstående. De som skola ärva, skola icke stå så långt skilda från varandra, som kusiner göra. Men vad i herrans namn är det för människor, som arvsfonden står nära? Det är orimligt att påstå något sådant, det håller icke. Det vore klokast att säga ifrån, att staten tar arvet, i stället för att begagna skyllen arvsfonden. Men nu uttrycker man i litet vackrare ordalag det faktum, att staten lägger vantarna på det hela. Det kommer man i alla fall icke ifrån, och det kan gärna sägas rent ut, att så är det i verkligheten. Om det vore fråga om arv, som gäve någonting, så kunde det kanske vara en annan sak. Men man uttrycker sig så, som jag förut antytt, därför att man menar, att landsbygden annars icke skulle tycka om det. I grund och botten bryr man sig dock icke om, vad landsbygden tycker i detta fall. Där får man klara sig med testamentsrätten. Det kan emellertid icke hjälpas, att det förhåller sig så, att testamentsrätten icke kan tillämpas i vissa fall. Om en människa känner sig frisk och kry och ung, icke gör hon då något testamente, men en vacker dag ligger hon där blek om nosen. Skall då staten liksom ligga på lur och passa på, om den människan har glömt att testamentera bort sina ägodelar. Det är icke mycket tilltalande, det får jag säga rent ut, oaktat herr statsrådet rekommenderade denna metod med testamenten.

Det är en annan sak, jag vill framhålla i fråga om denna arvsfond, och det är, att jag icke kan inse, att det är juste, att, när staten nu på grund av denna arvslag drar åt sig ett samlat kapital, den skall låta detta gå ut till ren konsumtion. Ty det är väl ändå meningen. Ger man icke oupphörigen medborgarna anmaningar och förmaningar att spara och spara. Ni skall spara, säger man, ty utan sparkapital kan ingen stat äga bestånd. Det är väl ostridigt, att det icke går att bara med skatter hålla ihop en stat, utan det behövs, att några spara. Man hur gör staten själv? Jo, den tar och kastar ut i konsumtion minst två tredjedelar av ett sparad kapital. Jag tycker verkligen, att redan detta skulle förefallit synnerligen betänkligt och ytterligt i strid mot själva statens idé. När jag i november framhöll detta som ett skäl mot förslaget om denna arvsfond, så fick jag det svaret, att det kunde icke bli så mycket. Då slog man på den strängen, att fonden icke skulle bli så stor. Jag gav ju den repliken, att även om det icke bleve så mycket, så ansåg jag dock, att staten icke borde kasta sig in på den linjen. Det är nämligen alldeles tillräckligt med folk i privatlivet, som förstöra kapital, bokstavligen konsumera kapital och det på ett oklokt sätt. Nu vill jag säga, att även om detta kan sägas på sätt och vis vara ett klokt sätt att använda kapital, så innebär det dock en kapitalförstöring. Det är omöjligt för herr statsrådet att komma ifrån den saken. Jag tycker då, att man borde från statens sida litet hesitera för att gå fram på den vägen. Det är detta, som gjort mig mest betänksam mot hela detta projekt. Jag förstår icke, varför icke staten kan direkt taga de arv, som den drar in och icke unnar arvingarna, och understödja de med arvsfonden avsedda ändamålen med statsanslag. Visserligen tror jag icke, att det bleve så många nya kronoegendomar, som komme att tillfalla arvsfonden. Utvecklingen går just icke i den riktningen, att man skapar nya kronogods, då man nu säljer och slår ut de nuvarande kronoegendomarna till egnahem och mindre självständiga jordbruk. Det avspeglas dock i reservationen, där man talar om de fastigheter, som skulle tillfalla den här fonden, att densamma verkar tvärt emot vad statsmakterna nu gått in för beträffande kronoegendomar. Ju mer jag tänkt mig in i denna fråga om arvsfonden, dess mera motbjudande har den blivit för mig. Jag kan icke neka till det, och jag tror sannerligen, att det varit lyckligare, om man icke sökt arrangera saken på detta sätt. Men å andra sidan är jag all-

Ang.
lag om arv
(Forts.)

Ang.
lag om arv.
(Forts.)

deles på det klara med att detta långväga tillbakagående, som hittills ägt rum, för att se, om det möjligen finnes några släktingar eller icke, varit allt för formalistiskt. Det tror jag man gott kan ge avkall på.

Jag har blivit ytterligare styrkt i min uppfattning, att det varit lyckligast, lugnast och klokast, om man någorlunda följt den linje, som angivits i den av herr Borell m. fl. avgivna reservationen, till vilken jag, herr talman, yrkar bifall.

Herr **Johanson** i Huskvarna: Herr talman! Herr statsrådet yttrade i sitt anförande, att det kan råda viss tveksamhet, om man skall gå in för att taga bort arvsrätten för kusinerna, men han uttalade samtidigt, att man borde med hänsyn till andra intressen övervinna denna tveksamhet. Det hade han själv gjort. Men jag för min del har icke kunnat göra detta, utan jag anser alltjämt starka skäl tala för att bibehålla kusinernas arvsrätt. Jag tror, att många ute i landet skall få ganska svårt att förstå, varför man tar bort arvsrätten för kusiner. Det är min övertygelse. För övrigt vill jag säga, att jag tror icke det råder något särskilt missnöje bland allmänheten med den nuvarande anordningen. Jag är därför på denna punkt fullt ense med och vill instämma i den reservation, som avgivits av herr Borell m. fl.

Sedan har jag en särskild reservation rörande arvsfonden. Jag är för min del icke emot, att de arvsmedel, som inflyta till det allmänna, överhuvud taget användas till det ändamål, som förslaget innebär. Det är i ett avseende, som jag skiljer mig från utskottet, och det är, när det gäller andra stycket av andra paragrafen, där det sägs, att dessa medel icke få användas för några ändamål, där skyldigheten kan åligga stat eller kommun. Nu skall enligt lagen om arvsfonden Konungen utdela dessa medel, och jag tror för min del, att det i många fall skall bli svårt att finna den verkliga gränsen, där stat och kommun icke hava några plikter gentemot dessa, som kunna komma i fråga att få hjälp från arvsfonden. Jag yrkar därför i en särskild reservation, att andra stycket i § 2 skall utgå. Kungl. Maj:t skulle därigenom erhålla en friare prövningsrätt att lämna bidrag från arvsfonden, vilket jag tror skulle vara till fördel för det hela. När vi komma till den punkten, skall jag därför framställa ett särskilt yrkande.

Jag ber på denna punkten få yrka bifall till den av herr Borell m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Lindman**: Herr talman! Jag skall icke besvära kammaren länge, men jag vill gärna säga ett ord med anledning av herr justitieministerns yttrande.

Vad han uttalade på förmiddagen, kan jag icke bedöma i annan mån, än vad mina anteckningar ge vid handen, att han sagt, och han är naturligtvis själv den, som närmast svarar för vad han sagt. Vi komma att få se det längre fram.

Jag begärde ordet endast för att i en enda punkt klarlägga, att jag icke tagit miste. Det framgick av herr statsrådets sista anförande, ty där sade han, att vad som kan inträffa här, det är, att en del människor vilja, att kusinerna skola få ärva, och då kunna de testamentera, och att de, som icke vilja testamentera, få finna sig i att arvet går till arvsfonden. Det är alldeles riktigt. Men jag talade icke om det, jag talade icke om hur man gör eller icke gör, utan vad herr statsrådet tillrätt att man borde göra, och där fann jag en motsägelse, nämligen å ena sidan en uppmaning att skriva testamenten och å andra sidan uttalanden, att arvsfonden bleve för liten, om man icke toge bort arvsrätten för kusinerna. Jag menar, att däri ligger en motsägelse, även om

någon sådan icke finnes i hans uttalande om hur dessa människor i verklig-
heten komma att förfara.

Ang.
lag om arv.
(Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde proposi-
tioner dels på godkännande av utskottets förslag till förevarande paragraf, dels
ock på avslag å samma förslag; och blev paragrafen av kammaren godkänd.

2 §.

Godkändes.

3 §.

Utskottet hade föreslagit, att paragrafen skulle lyda sålunda:

3 §.

Leva ej arvlåtarens fader, moder, syskon eller syskons avkomlingar, tage
farfader, farmoder, morfader och mormoder arvet. Var ärve lika lott.

Är farfader, farmoder, morfader eller mormoder död, då dele den dödes barn
hans lott. Äro ej barn efter den döde, tage den andre av farföräldrarna eller
morföräldrarna eller, om även han är död men efterlämnat barn i annat gifte,
hans barn den dödes lott. Finnes ej arvinge å den sidan, gånge hela arvet
till arvingarna å den andra.

I det av herr *Borell m. fl.* reservationsvis framlagda förslaget till lag om
arv hade å 3 § givits denna avfattning:

3 §.

Leva ej arvlåtarens fader, moder, syskon eller syskons avkomlingar, tage
farfader, farmoder, morfader och mormoder arvet. Var ärve lika lott.

Är farfader, farmoder, morfader eller mormoder död, då *träde i den dödes
ställe hans barn eller barnbarn och dele de den lott, som skolat tillfalla den
döde, på sätt i 1 § andra stycket sägs.* Äro ej barn eller barnbarn efter den
döde, tage den andre av farföräldrarna eller morföräldrarna eller, om även
han är död men efterlämnat barn eller barnbarn av annat gifte, *dess* den
dödes lott. Finnes ej arvinge å den sidan, gånge hela arvet till arvingarna å
den andra.

Herrar *Akerman, Klefbeck, Schlyter, Lindqvist* i Halmstad, *Leo, Karlsson*
i Vätö och *Sjögren* hade uti en vid förevarande paragraf avgiven reservation
hemställt, att paragrafen måtte erhålla följande lydelse:

3 §.

Leva ej arvlåtarens fader, moder, syskon eller syskons avkomlingar, tage
farfader, farmoder, morfader och mormoder arvet. Var ärve lika lott.

Är farfader, farmoder, morfader eller mormoder död, *tage den andre av
farföräldrarna eller morföräldrarna eller, om även han är död, den eller de
ästerstående av nämnda skyldemän den dödes lott.*

Paragrafen föredrogs. Därvid yttrade:

Herr af **Ekenstam**: Herr talman! Som jag redan i mitt anförande vid
debattens början framhöll, är det särskilt här i 3 §, som jag har ett yrkande
att göra, nämligen att kammaren skall följa den reservation, som är avgiven av
herr *Borell m. fl.*

Jag kunde möjligen inskränka mig till detta, men jag vill dock säga två ord
till. Det ena är det, att då man nu vid upprepade tillfällen framhållit, att det
finns en utväg att rädda kusinernas arv genom testamenten, så har man

Ang.
lag om arv.
(Forts.)

dock förbisett två saker. Dessa två saker äro för det första något, som var och en som känner till folket på landsbygden kan intyga, att där är i allmänhet en motvilja mot eller åtminstone en utomordentlig benägenhet att uppskjuta sådana saker som testamentens upprättande. Det är ofta därför, som man, när en person dör, finner, att han icke disponerat över sin kvarlåtenskap, fastän man mycket väl vet, att han haft för avsikt att göra det. Det är den ena saken. Den andra saken är den, att utan allt tvivel finnas åtskilliga, som stå i den belägenheten, att de rättsligen icke kunna göra testamente. De äro minderåriga eller de sakna sitt förnufts fulla bruk, och sålunda kommer ovillkorligen ett testamente att vara odugligt, eller det har icke kunnat upprättas. På den punkten blir det således en lucka.

Vidare skulle jag mot herr Lindqvist vilja säga ett enda ord. Han framhöll mot mig, att här ställdes samhällsnyttan emot släktgemenskapen, och han fann det då underligt, om man icke ville vara med om att samhällsnyttan skulle gynnas på allt möjligt sätt. Även om släktgemenskapen skulle lida, skulle vi vara glada över att samhället fick en förmån. Det kan ju mycket väl sägas, det låter så vackert. Men skall man draga ut konsekvenserna av detta, så blir det naturligtvis på det sättet, att man skulle söka häva in åt staten så mycket som möjligt av arven och tillgodose samhällsnyttan på så sätt, att man söker få till staten allt möjligt, som förut tillhört de enskilda. Det bleve naturligtvis då, vad någon sagt, ett verkligt beslagtagande av den enskildes tillhörigheter.

Herr talman! Jag skall icke tillägga mera utan ber endast att få yrka bifall till den av herr Borell m. fl. avgivna reservationen.

Herr Lindqvist i Halmstad: Herr talman! Som jag förut erinrat om, har den socialdemokratiska riksdagsgruppen här väckt en motion, som blivit av utskottet avstyrkt, men nu finnes det en reservation, som går ut på bifall till denna motion, en reservation avgiven av herr Åkerman m. fl. Den finnes angiven å sid. 74 i utskottsbetänkandet, och jag ber att få yrka bifall till densamma.

Herr Olsson i Rimforsa: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag i denna punkt.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o godkännande av utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf, 2:o godkännande av 1 kap. 3 § i det av herr Borell m. fl. reservationsvis framlagda förslaget till lag om arv samt 3:o godkännande av paragrafen i den lydelse, som föreslagits i den av herr Åkerman m. fl. avgivna, vid paragrafen fogade reservationen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr af Ekenstam, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka därvid den under 2:o angivna nu antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd samt anslagen:

Den, som vill, att kammaren godkänner 1 kap. 3 § i första lagutskottets förevarande förslag till lag om arv, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt 1 kap. 3 § i det av herr Borell m. fl. reservationsvis framlagda förslaget till lag om arv.

Herr talmannen meddelade, att herr af Ekenstam jämte 26 av kammarens ledamöter framställt skriftlig begäran om voteringsverkställande medelst namnupprop, vadan, sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, omröstning medelst namnupprop nu omedelbart företogs. Därvid avgåvos 120 ja och 73 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Ang.
lag om arv.
(Forts.)

Kammaren hade alltså godkänt paragrafen enligt utskottets förslag.

Över omröstningen fördes anteckningar å voteringslista, som här nedan intages:

	Ja	Nej	Av- står
Herr Förste Vice Talmannen	1		
» Andre Vice Talmannen		1	
<i>Stockholms stad.</i>			
Herr Lindman		1	
» Lindqvist i Stockholm	1		
» Löfgren i Stockholm	1		
» Hagman	1		
» Eriksson i Stockholm			
» Hansson i Stockholm	1		
» Nylander		1	
» Johanson i Stockholm	1		
» Holmström i Stockholm	1		
Fru Östlund	1		
Fröken Wellin		1	
Herr Forssell			
» Carlsson i Stockholm	1		
» Holmdahl		1	
» Järte		1	
Fru Vessman	1		
<i>Stockholms län.</i>			
Herr Söderberg	1		
» Karlsson i Vätö	1		
» Andersson i Igelboda	1		
» Andersson i Tungelsta	1		
» Bernström		1	
» Christenson i Södertälje		1	
» Laurin		1	
» Mosesson	1		
» Ahl	1		
Fru Ekberg	1		
<i>Uppsala län.</i>			
Herr Borg	1		
» Sjölander			
» Olsson i Golvvasta		1	
» Björnberg	1		
» Lundquist i Baggarbo			1

Ang.
lag om arv.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- stär
<i>Södermanlands län.</i>			
Herr Johansson i Uppmälby			
» Olsson i Ramsta		1	
» Schill			
» Laurén			
» Andersson i Katrineholm	1		
» Jonsson i Eskilstuna	1		
» Lundkvist i Eskilstuna			
<i>Östergötlands län.</i>			
Herr af Ekenstam		1	
» Pettersson i Bjälbo		1	
» Sjögren	1		
» Johansson i Arkösund	1		
» Karlsson i Vadstena			1
» Olsson i Rimforsa	1		
» Björkman		1	
» Ericson i Boxholm	1		
» Ward	1		
» Holmberg	1		
» Anderson i Linköping		1	
» Jonsson i Risinge		1	
<i>Jönköpings län.</i>			
Herr Johanson i Huskvarna		1	
» Hamrin	1		
» Carlström	1		
» Fast	1		
» Petersson i Broaryd		1	
» Svensson i Högsjöhult		1	
» Lilliecreutz			
» Andersson i Löbbo	1		
» Göranson		1	
<i>Kronobergs län.</i>			
Herr Magnusson i Tumhult		1	
» Olsson i Blädinge		1	
» Svensson i Betingetorp		1	
» Leo	1		
» Blomquist	1		
» Svensson i Grönvik		1	
<i>Kalmar län.</i>			
Herr Magnusson i Kalmar	1		
» Olsson i Kalmar		1	
» Werner	1		
» Gustafson i Vimmerby	1		
» Johansson i Krogstorp		1	
» Olsson i Högby		1	

Ang.
lag om arv.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Herr Heiding		1	
» Wirsell		1	
» Johnsson i Kalmar	1		
<i>Gotlands län.</i>			
Herr Gardell i Gans		1	
» Svedman		1	
» Gardell i Stenstu		1	
<i>Blekinge län.</i>			
Herr Jönsson i Boa		1	
» Törnkvist i Karlskrona	1		
» Kloo	1		
» Jeppsson	1		
» Holmgren		1	
» Adler	1		
<i>Kristianstads län.</i>			
Herr Bengtsson i Norup	1		
» Borggren	1		
» Persson i Fritorp		1	
» Björklund	1		
» Björk	1		
» Isacsson	1		
» Hammarlund		1	
<i>Malmö m. fl. städer.</i>			
Herr Rydén	1		
» Winkler		1	
» Lovén	1		
» Jensen	1		
» Engberg	1		
» Lindskog		1	
» Weibull		1	
» Bergström i Hälsingborg			
<i>Malmöhus län.</i>			
Herr Jönsson i Revinge	1		
» Olsson i Kullenbergstorp		1	
» Sköld	1		
» Andersson i Höör	1		
» Törnkvist i Bjuv			
» Paulsen	1		
» Fjellman		1	
» Månsson i Erlandsro		1	
» Nilsson i Hörby			1
Fru Nordgren	1		
Herr Carlsson i Ystad	1		

Ang.
lag om arv.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
<i>Hallands län.</i>			
Herr Henrikson		1	
» Lindqvist i Halmstad	1		
» Johansson i Brånalt		1	
» Andersson i Falkenberg	1		
» Larson i Tönnersa		1	
Fru Hegardt		1	
<i>Göteborgs stad.</i>			
Herr Röing			
» Kristensson i Göteborg	1		
» Sjöström	1		
» Thore			1
» Pehrsson i Göteborg		1	
» Hedvall	1		
» Höglund	1		
Fru Thüring	1		
Herr Almquist		1	
<i>Göteborgs och Bohus län.</i>			
Herr Andersson i Grimbo			1
» Olsson i Broberg		1	
» Olsson i Berg			
» Osberg	1		
» Carlson i Mölndal	1		
» Wallerius		1	
» Brännberg	1		
» Mårtensson	1		
<i>Älvsborgs län.</i>			
Herr Hallén	1		
» Danielsson	1		
» Gustafson i Kasenberg		1	
» Lindgren		1	
» Hansson i Trollhättan	1		
» Olsson i Mellerud	1		
» Alströmer		1	
» Ryberg		1	
» Leffler		1	
» Johansson i Väby		1	
» Petersson i Lerbäcksbyn			
» Weijne	1		
<i>Skaraborgs län.</i>			
Herr Bengtsson i Kullen		1	
» Magnusson i Skövde		1	
» Bäcklund	1		
» Johanson i Hallagården		1	

Ang.
lag om arv.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Herr Vahlstedt	1		
» Lundén	1		
» Anderson i Storegården		1	
» Bodén	1		
» Hedin		1	
<i>Värmlands län.</i>			
Herr Jansson i Edsbäcken	1		
» Carlsson-Frosterud	1		
» Andersson i Prästbol	1		
» Ros		1	
» Norling	1		
» Norsell	1		
» Spångberg	1		
» Björling	1		
» Eriksson i Västbro		1	
» Morfeldt	1		
<i>Örebro län.</i>			
Herr Uddenberg	1		
» Anderson i Råstock			
» Nilsson i Örebro	1		
» Ödström	1		
» Ljunggren	1		
» Öhman	1		
» Lundgren	1		
» Persson i Falla			
» Mogård			1
<i>Västmanlands län.</i>			
Herr Larsson i Västerås	1		
» Lorichs		1	
» Pettersson i Köping	1		
» Eklund	1		
» Olovson i Västerås	1		
» Olsson i Broddbo	1		
<i>Kopparbergs län.</i>			
Herr Jansson i Falun	1		
» Olsson i Mora			
» Andersson i Rasjön	1		
» Pettersson i Hällbacken	1		
» Andersson i Ovanmyra		1	
» Englund	1		
» Sundström	1		
» Smedh	1		
» Aronsson			1

Ang.
lag om arv.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
<i>Gävleborgs län.</i>			
Herr Månsson i Furuviik	1		
» Sävsström	1		
» Lindley	1		
» Olsson i Hov			
» Johansson i Kälkebo			
» Granath	1		
» Johansson i Edsbyn	1		
» Olsson i Gävle			
» Holmström i Gävle			1
» Herou	1		
» Högström	1		
<i>Västernorrlands län.</i>			
Herr Öberg		1	
» Johansson i Sollefteå	1		
» Bergström i Bäckland	1		
» Lagerkwist	1		
» Strindlund		1	
» Västberg	1		
» Molander	1		
» Rudén		1	
» Frost			
» Berg	1		
<i>Jämtlands län.</i>			
Herr Olofsson i Digernäs	1		
» Hedlund i Östersund	1		
» Hedlund i Häste		1	
» Persson i Trängen		1	
» Olsson i Rödningsberg	1		
<i>Västerbottens län.</i>			
Herr Wiklund		1	
» Bäckström			
» Wikström			
» Brännström			1
» Lindmark		1	
» Lindberg	1		
» Sandberg	1		
<i>Norrbotiens län.</i>			
Herr Hage	1		
» Nilsson i Antnäs		1	
» Lövgren i Nyborg			
» Dahln			
» Samuelsson			
» Hedström			1
» Grapenson			1
Summa	120	73	11

4 §; rubriken till 1 Kap.

Godkändes.

Ang.
lag om arv.
(Forts.)

2 Kap.

För 1 § hade utskottet föreslagit följande lydelse:

1 §.

Var arvlätaren gift och lämnar ej efter sig bröstarvinge, tillfalle kvarlåtenskapen maken. Lever vid makens död den först avlidnes fader, moder, syskon eller syskons avkomling, äge de, som då äro närmast till arv efter den först avlidne, taga hälften av efterlevande makens bo, där ej nedan anorlunda stadgas.

Enligt herr Borells m. fl. reservationsvis framlagda förslag till lag om arv skulle paragrafen erhålla denna avfattning:

1 §.

Var arvlätaren gift och lämnar ej efter sig bröstarvinge, *ärve andra maken hälften av kvarlåtenskapen, om efter den döde finnes fader eller moder eller syskon eller dess avkomling, men eljest hela kvarlåtenskapen.*

Sedan paragrafen föredragits, anförde:

Herr af Ekenstam: Herr talman! Såsom kammaren behagade finna har vid detta kapitel fogats en reservation av herr Borell m. fl., däri yrkas, att i stället för detta av Kungl. Maj:t föreslagna och sedermera av utskottet justerade kapitel skulle ingå de huvudbestämmelser, som finnas i lagen av den 20 juni 1920. Orsakerna, varför reservanterna kommit till det resultatet, att de ansett sig böra föreslå detta, äro ju två. Först och främst hava vi ansett, och den saken har redan förut åtskilliga gånger påpekats i diskussionen, att, skulle man godtaga det förslag som Kungl. Maj:t framlagt, bleve det bestämt, att den efterlevande maken visserligen skulle erhålla hela boet, men att den först avlidnes arvingar alltjämt skulle hava en viss rätt till den del i boet, som skulle tillfallit dem, om skifte ägt rum genast vid den först avlidnes död och på grund av denna rätt också hava möjlighet till att få göra avskiljande, som det heter, att således ur det gemensamma boet från den efterlevande makens dispositionsrätt avskilja vad som kunde hava tillhört den förut avlidne maken, och dessutom att efter ett sådant avskiljande få den avskilda delen ställd under en god mans förvaltning. Detta skulle leda till otaliga processer och tvister, vilket herr statsrådet själv erkänt, och vi hava därför icke kunnat gå med på Kungl. Maj:ts förslag. Utskottets majoritet har i den delen varit alldeles ense med oss, men den har gått på en annan linje. Den har ansett, att i allt fall den efterlevande maken skulle få taga hela boet och få råda däröver, men det skulle dock finnas för den först avlidne makens arvingar en rätt att vid den senare avlidne makens död få vederlag i hans bo för vad som möjligen skulle fattas i den del av boet, som annars skulle hava tillkommit dessa arvingar vid den först avlidne makens död. Vi hava ansett, att, även om detta icke direkt innebär ett sådant hot mot trevnaden i familjen, som naturligtvis det innebär, som Kungl. Maj:t har föreslagit, med avskiljande och godman, blir det dock alltid en möjlighet, att dessa arvingar få en slags uppsikt över huru den kvarlevande maken sköter boet, och kanske att, då boet en gång efter hans död skall skiftas, det blir hans arvingar, som i rätt betydande grad komma att få vidkännas tvistigheter och en avknappning i sitt arv. Vi reservanter hava därför tänkt oss, att det är bättre, att den kvarlevande maken icke får så mycket, men att,

Ang.
lag om arv.
(Forts.)

vad han får, det får han med verklig äganderätt utan någon som helst vederlagsskyldighet. Det finnes ju ett gammalt ordspråk som säger: Bättre en mindre kaka med ro än en stor med oro, och det hava vi ansett skulle kunna tillämpas här, och det är därför som vi funnit det vara ganska lämpligt att här återfalla till de bestämmelser, som finnas i lagen av den 20 juni 1920, där det bestämmes, att vid ena makens död, om icke bröstarvingar efter den först avlidne finnas, skall maken taga icke blott halva boet, d. v. s. sin giftorätt, utan även i arv hälften av det återstående boet. Därigenom hava vi ansett, att vi verkligen skulle kunna undgå en hel del av de svårigheter, som annars uppstå. Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till reservationen.

Herr **Lindqvist** i Halmstad: Herr talman! Då första kammaren redan har bifallit vad utskottet här har föreslagit, så skall jag nöja mig med att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Det har förut under principdebatten från bägge sidor erkänts, att det föreliggande förslaget icke på ett lyckligt sätt har kunnat lösa spörsmålet om arvsförhållandena mellan äkta makar. För min egen del är jag villig erkänna, att det nuvarande tillståndet icke är bra, och Kungl. Maj:ts proposition var givetvis icke heller idealisk, men Kungl. Maj:ts proposition var i detta hänseende alldeles avgjort bättre än utskottets förslag, därför att i Kungl. Maj:ts proposition var dock beredd någon möjlighet för den först avlidne makens arvingar att göra sin rätt gällande. därest den efterlevande maken visade tendenser att förlösa den arvedel, som rätteligen bort tillkomma den först avlidnes arvingar. Därigenom att utskottet gått in för att ur förslaget utesluta alla bestämmelser, som rörde avskiljande av egendom, har en sådan möjlighet för den först avlidnes arvingar helt och hållet borteliminerats. Jag skall här icke närmare ingå på det lämpliga i avskiljandeförfarandet, det kan vara mycket osympatiskt i och för sig. Jag tror dock, att blotta tillvaron av en sådan möjlighet skulle hava förhindrat många oegentligheter, som man nu har anledning befara komma att inställa sig.

Jag vill endast påtala en särskild typ av fall, i vilken jag fruktar, att den anordning som utskottet föreslagit kommer att vålla rätt mycket missnöje ibland den stora allmänheten, och det är i de icke ovanliga fall, då den efterlevande maken går i nytt gifte. I Kungl. Maj:ts proposition var för sådana fall en möjlighet beredd för båda parterna, om jag fattat förslaget rätt, att begära avskiljande av viss del av egendomen. Således, därest den efterlevande gick i nytt gifte, kunde den först avlidnes arvingar, utan att annat skäl förelåg, begära avskiljande enligt de föreskrifter, som stadgades i ifrågavarande kapitel. Men genom att allt det som rör avskiljandeförfarandet strukits bort, finnes icke heller längre denna möjlighet, utan även då den efterlevande maken går i nytt gifte, kommer boet att fortfarande vara odelat och den först avlidne makens arvingar sakna varje som helst möjlighet att ingripa och göra sina rättsanspråk gällande. Även om det kanske är riktigt, som herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet här i principdebatten yttrade, att denna fråga rörande rättsförhållandena mellan äkta makar vid arvfall icke på fullt tillfredsställande sätt juridiskt kan lösas, vågar jag ändock påstå, att den kunde hava lösts på ett något bättre sätt än vad som skett i det föreliggande utskotts-förslaget. För min del tror jag det hade varit lyckligast, om utskottet, då avskiljandeförfarandet befanns olämpligt, gått in för ovillkorlig bodelning, om efterlevande maken ingår i nytt gifte. Jag tror, att samtliga parter rättsanspråk då skulle hava blivit tillgodosedda och ingens intressen blivit trädde för nära. Det har sagts förut, och ett sådant yttrande förekommer, vill jag minnas, på något ställe i propositionen, att man i detta avseende går in för att legalisera

den praxis, som uppstått beträffande de inbördes testamentena. Men är det icke på det sättet, att praxis i fråga om inbördes testamente i regel alltid är den, att en föreskrift förekommer, som säger, att därest den efterlevande maken går i nytt gifte skall kvarlåtenskapen delas enligt lag? Jag tror det hade varit lämpligt, om man hade legaliserat även den delen av testamentspraxis. Så har icke skett, och då jag nu vid voteringen kommer att förena mig med dem som rösta för herr Borells reservation, så gör jag det i den förhoppningen, att det skall bliva möjligt att, exempelvis i samband med den fortsatta utredningen om testamentsrätten få fram en bättre form även för arvsförhållandena mellan äkta makar, än den som utskottet här har kommit med.

Herr Leo: Herr talman! Jag skall icke neka till, att jag för min personliga del från början har haft en annan uppfattning än den, som kommer till synes i utskottets utlåtande, om hur det borde ordnas med äkta makars arvsrätt efter varandra. Men då jag icke inom utskottet kunde vinna majoritet för min mening, har jag anslutit mig till utskottsmajoritetens förslag och är för min del beredd att rösta för det.

Beträffande de anmärkningar, som den siste talaren gjorde mot detta förslag, så kan jag väl förstå dem, men jag tror icke, att de äro av den betydelse, att de böra föranleda ett frångående av utskottets förslag. Vad särskilt beträffar hans tanke på att bodelning eller avskiljande skulle ske, om efterlevande make går i nytt gifte, så är det klart, att en sådan åtgärd skulle medföra många praktiska fördelar och förenkla många situationer. Orsaken varför man icke valt denna ganska enkla utväg torde emellertid förnämligast vara den, att man icke gärna velat uppmuntra till ingående av fria äktenskap. Vore det nämligen så, att man alltid föreskrev bodelning eller avskiljande åt den först avlidnes släktingar, då den efterlevande maken går i nytt gifte, skulle väl följden bli, så snart det förelåg ekonomiska intressen för den efterlevande maken, att denna icke brydde sig om att ingå äktenskap i laga ordning utan levde tillsammans med en annan person utan att få denna samlevnad legaliserad. Jag har nu ingen personlig mening om, vilket som kan vara fördelaktigt eller mindre fördelaktigt i en sådan anordning. Men jag antar, att lagberedningen såväl som utskottsmajoriteten hava fäst stort avseende vid den synpunkten.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag i den föredragna punkten.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av förevarande paragraf enligt utskottets förslag, dels ock på godkännande av 2 Kap. 1 § i det av herr Borell m. fl. reservationsvis framförda förslaget till lag om arv; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Johanson i Huskvarna begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren godkänner 2 Kap. 1 § i första lagutskottets förevarande förslag till lag om arv, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt 2 Kap. 1 § i det av herr Borell m. fl. reservationsvis framförda förslaget till lag om arv.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämp-

Ang. lag om arv.
(Forts.) ning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt paragrafen enligt utskottets förslag.

2—9 §§; rubriken till 2 Kap.

Godkändes.

3 Kap.

1 § skulle enligt utskottets förslag lyda sålunda:

1 §.

Barn utom äktenskap eller dess avkomlingar tage arv efter barnets moder och modernefränder och ärvas av dem, såsom vore barnet av äktenskaplig börd.

Uti en vid Kap. 3 avgiven reservation hade herrar *Klefbeck* och *Schlyter* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville i samband med det fortsatta arbetet på revision av ärvdabalken låta utreda, i vad mån arvsrätten för barn utom äktenskap efter fader ytterligare skulle kunna utsträckas.

I denna hemställan hade uti särskild reservation herrar *Akerman*, *Lindqvist* i Halmstad, *Leo*, *Karlsson* i Vätö och *Sjögren* instämt.

Efter föredragning av paragrafen anförde:

Herr Bodén: Herr talman! Angående de utomäktenskapliga barnens arvsrätt kanske icke intresset är så stort, men det är dock en ljusglimt man ser, då man finner, att några av utskottets ledamöter hava reserverat sig för dessa barns arvsrätt. Det hade varit trevligt, om ett sådant förslag förelegat, att man kunnat rösta för deras rätt nu. Men man får göra det bästa möjliga av den situation, som föreligger, och taga den reservation, som här är avgiven.

Det erkännes ju villigt, att 1917 års lag angående arv åt barn utom äktenskapet innebar ett avsevärt framsteg för dessa små. Och detta är ju fullt riktigt. Men då man vill göra ytterligare framsteg på detta område och ge dem full rätt, då tycks det icke gå längre. Rättsbegreppen tyckas vara tämligen tänjbara. Före 1917 hade dessa barn knappast någon rätt att påräkna, men under 1917 fingo de, man kan säga, halv rätt. De fingo sina fulla rättigheter gällande gentemot sin moder men icke så, när det gällde mannens eget skinn. Då tycks det hava sagt stopp. Och det är kanske rent mänskligt, att så är förhållandet, när männen fått makt att stifta sig lagar själva, som hindra dem från att, jag höll på att säga, fullt stå för sina handlingar. Men jag tycker verkligen icke, att det är manligt gjort. I 93 % av alla fall rörande barn utom äktenskapet har ju faderskapet bevisats, men de lagloka säga, att det icke är nog med, att de erkänt faderskapet. Det skall vara mycket, mycket mera till. Jag tror, att begreppsförvirringen på detta område är ganska stor.

Utskottet säger, att man icke kan ändra de grunder, på vilka 1917 års lag är byggd, därför att det skulle verka störande på arbetet för de utomäktenskapliga barnens bästa. Kan det vara möjligt, att så är förhållandet? Kan det vara möjligt, att om man vill ge dessa barn full rätt, skall detta störa arbetet på dessa barns bästa? Det är väl knappast möjligt. Jag undrar, om man där verkligen haft de utomäktenskapliga barnens rätt för ögonen. Jag tror fast mer, att det är någonting annat, som ligger bakom. Man talar så ofta om sedelösa kvinnor, då det är fråga om dessa barns rätt, men det gäller icke här sedelösa kvinnors rätt utan barnens rätt. Och jag tycker icke heller, att det är rätt

med den lag, vi nu ha. Med den kan man krypa undan sina handlingar. Det finns, som vi väl känna till, ett oerhört stort antal sedeslösa män också. Men dessa krypa bakom lagens rygg, och det anser jag icke vara riktigt. Icke är väl heller denna lag annorlunda än andra lagar, så att det skulle vara så svårt att kunna rucka på den och göra några ändringar i den, bara viljan funnes. Men viljan finnes icke, och därför går det icke. Då det icke går att komma längre denna gång, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herrar Klefbeck och Schlyter vid tredje kapitlet fogade reservationen.

Ang.
lag om arv.
(Forts.)

Fru Nordgren: Herr talman, mina herrar! Den motion, som jag och mina medmotionärer väckt här i kammaren rörande utomäktenskapliga barns arvsrätt jämväl efter fader och fädernefränder, syftar icke i främsta rummet på att skaffa dessa barn ekonomiska fördelar. Vad den åsyftar är likställighet inför lagen mellan de grupper, det här gäller, och övriga samhällsmedlemmar. Dessa barn ha länge nog ställts utanför, i en klass för sig, brännmärkta som »syndens och skammens barn» utan eget förvållande, endast därför att de kommit till världen i en förbindelse, som samhället icke anser sig kunna sanktionera. De ha stämplats som »oäkta» och vanbördiga, de ha hånats och föraktats, och deras mödrar ha stämplats som dåliga och omoraliska varelser, medan det i stor utsträckning hänt, att deras fäder, som ändå äro medansvariga för deras tillblivelse, ha levat ärade och aktade, många gånger som framstående män och samhällsmedborgare. Och likväl, mina herrar, finns det inga oäkta barn men väl oäkta föräldrar, nämligen sådana, som försumma sina plikter mot sitt eget kött och blod. Är för övrigt icke varje kroppsligt och andligt sunt barn en värdefull tillgång för en nation, oavsett sin börd? Och är icke varje mor, som arbetar och strävar för att fostra sitt barn till en god människa och samhällsmedborgare, värd varje rättänkande människas aktning och respekt? Är det icke denna dubbelmoral, som vi hålla oss med, som är skuld till de missförhållanden, som t. ex. helt nyligen blottats genom kyrkoherde Isbergs undersökningar angående de s. k. privata förlossningshemmens verksamhet nere i Skåne, med ty åtföljande änglamakeri med små oskyldiga barn? Förvisso! Det var för att dölja sin s. k. »skam», som dessa kvinnor drevos i händerna på samvetslösa och mindre nogräknade individer, som ockrade på deras nödställda belägenhet. Och det är för att dessa icke önskade barn skola undandöljas, som de hamna i fosterbarnshem, som ha föga gemensamt med det vackra ordet hem.

Det klagades helt nyligen här i kamrarna vid behandlingen av en annan fråga över att den tendens, som allt mera gör sig gällande i fråga om inskränkande av barnantalet, kunde bli en fara för nationens fortbestånd. Om detta är riktigt och sant, vilket jag icke tilltror mig att bedöma, ha vi då råd att dela upp de barn, som födas, i olika klasser, endast på grund av deras börd? Böra vi då icke redan nu sörja för, att alla barn från födelsen tillerkännas rättslig jämlikhet i samhället?

Nu föreliggande lagförslag är ytterligare ett steg framåt till förbättring, det må villigt medgivas. Men steget har endast tagits ut till hälften. Och utskottet har heller icke ansett sig kunna tillstyrka längre gående rättigheter till faders arv för de barn, det här är fråga om. Någon motivering för denna sin ställning till frågan utöver den av lagberedningen angivna har icke anförts från utskottets sida. De goda verkningarna av 1917 års lagar framhållas, man konstaterar från utskottets sida, att faderskap och därå grundad underhållsskyldighet fastställts i ej mindre än omkring 93 % av alla fall, samt att detta underhåll utgår ej enbart efter nödtorft utan med hänsyn till båda föräldrarnas ekonomiska villkor. Men svårigheterna att fastställa faderskapet anses vara så stora, att man icke anser sig kunna tillerkänna fler-

Ang.
lag om arv.
(Forts.)

talet av dessa barn arvsrätt efter fader. Varför anses det då vara så mycket viktigare att fastställa faderskapet, när det gäller arv, än när det gäller underhåll åt barnet? Kan icke underhållsskyldigheten, som ju i allmänhet sträcker sig över ett antal år, bli väl så betungande som ett eventuellt arv, som i många, ja i flertalet fall torde bli ganska minimalt eller kanske rent av obefintligt? Hänsynen till en framtida, legitim familjs rättigheter bör icke kunna vara avgörande, då ju vederbörande, med nu gällande underhållsskyldighet från faderns sida, icke gärna kunna sväva i okunnighet om det utomäktenskapliga barnets existens, och det sålunda icke kan förorsaka några obehagliga överraskningar för familjen. Det har jämväl i debatten om denna sak framhållits som ett skäl, att det skulle vara otrevligt, om en så att säga »främmande person» vid mannens frånfälle komme att tränga in i hemmet och pocka på arv. Även detta håller icke streck, sedan vi fått 1917 års lag, ty enligt denna lag skall faderskapet konstateras, medan barnet är minderårigt, och följaktligen kan det icke bli tal om, att något främmande barn kan komma att tränga sig in och begära dylikt arv.

Så anföres som skäl mot utsträckt arvsrätt, att detta ovillkorligen skulle draga med sig införandet av »exceptio plurium», vilket skulle medföra olägenheter för såväl mödrar som barn av sådan art, att ett dylikt pris för utsträckt arvsrätt åt ifrågavarande barn bleve för dyrt. Detta ha vi motionärer också till alla delar understrukt. Men vi anse icke införandet av exceptio plurium vara en ofrånkomlig anordning. För min del anser jag, att såväl män som kvinnor böra lära sig att taga konsekvenserna av sina handlingar och icke övervältra dessa på oskyldiga. Jag anser nämligen, att lika väl som en kvinna, då hon inlåter sig på en förbindelse, måste taga risken av ett moderskap, så får mannen taga risken av ett faderskap och lära sig att bli mera nogräknad med de förbindelser, han inleder. Jag skulle härvidlag vilja instämma med vad dåvarande ledamoten av lagutskottet, nuvarande socialministern Pettersson framhöll i debatten 1917 i denna fråga. Han anförde då bland annat: »Äktenskapets helgd kommer icke att lida, familjelivets lycka kommer icke att hotas, om denna lagändring beslutas. Men fäder, som sätta i världen barn utom äktenskapet, komma att för framtiden få lagens allvarliga påminnelse om, att varje människa måste själv bära de naturliga följderna av sina gärningar, och att det icke går för sig att krypa undan faderskapets ansvar.» Dessa hans ord skulle jag vilja kraftigt understryka liksom mycket av vad han i övrigt anförde i sitt vidsynta och varmhjärtade anförande vid detta tillfälle.

Utskottet har ävenledes följt lagberedningen, då det gällt arvsrätten för barn födda i konkubinät och härvid föreburet samma skäl, nämligen att äktenskapet såsom samhällsinstitution eljest skulle försvagas. Jag underkänner ingalunda äktenskapets betydelse såsom samhällsinstitution, även om jag anser, att denna institution redan på annat sätt har blivit ganska försvagad i nuvarande tid, särskilt för städernas vidkommande, att döma av det ständigt stigande antalet skilsmässor. Men jag kan därför icke finna någon rättvisa ligga däri att man straffar de barn, som födas i s. k. konkubinät, för föräldrarnas val av form för sitt samliv, och därför att denna form icke vinner lagens gillande. Hänvisningen till att här skulle den i lagförslaget omförmälda arvsrättsförklaringen kunna komma till användning finner jag icke vara tillfyllest. Med kännedom om människors motvilja till att göra dylika förklaringar, torde det säkerligen bli ett mycket ringa antal barn, som komma att tillförsäkras arvsrätt efter fader genom en dylik åtgärd.

Utskottet har icke ens ansett sig kunna förorda arvsrätt åt barn i de fall, där faderskapet frivilligt erkänts, och där det åtminstone icke kan föräras att faderskapet är omtvistat, utan konsekvent avvisat varje förslag till

utökning av arvsrätten utöver de i propositionen angivna för den kategori av barn det här gäller. Denna avvisande hållning från utskottets sida är djupt att beklaga, särskilt som det här rör sig om en ganska stor grupp av blivande samhällsmedborgare. Statistiken utvisar nämligen, att det är ett synnerligen betydande antal av de barn, som födas till världen här i landet, som kommer under rubriken utomäktenskapliga, nämligen något över 14 % av samtliga, eller omkring 20,000 per år. Vid ett föredrag, som hölls här i Stockholm av en kvinnlig advokat, uppgavs att ungefär vart fjärde barn, som födes i Stockholm, är av utomäktenskaplig börd.

Kanske är det någon här i kammaren, som här anför, att detta är ett bevis för sedeslöshetens tilltagande och att det ej utgör ett skäl till att vidtaga åtgärder för utsträckt arvsrätt, utan snarare tvärtom. Häremot vill jag ännu en gång göra den erinran, att det är oskyldiga barn det gäller och icke deras mer eller mindre klandervärda föräldrar.

Jag erinrar mig, att vid denna frågas senaste behandling i riksdagen en ärad talare här i kammaren, som även är närvarande i dag, beklagade, att den gången saknades kvinnornas stämman i denna fråga, som icke allenast rörde de utom äktenskapet födda barnen utan även deras olyckliga mödrar. I dag ha kvinnorna rätt att göra sin stämman hörd i den lagstiftande församlingen, vilket de då voro förmenade, och jag för min del har fattat det så, att de ha icke blott en rätt utan tillika en plikt att säga sin mening i denna angelägenhet. Jag beklagar endast, att jag saknar förmågan att på samma glänsande sätt, som de manliga förkämparna för denna sak år 1917, hävda kravet på rättfärdighet åt dessa de små och ringa i samhället. Men även i dag är det männen, som avgöra denna fråga, då vi endast äro ett fåtal kvinnor här i riksdagen och jag dessutom icke ens vet, om samtliga dessa känna och tänka som jag. Men trots kvinnornas fåtalighet vågar jag dock, med det starka stöd jag vet vi ha att räkna med från en del manliga ledamöter här i kammaren, hoppas att om än frågan icke heller nu kan lösas i önskvärd riktning den reservation, som avgivits vid denna punkt av herrar Klefbeck och Schlyter, och som avser att hålla frågan öppen för vidare utredning, skall vinna kammarens beaktande.

I anslutning till vad jag sålunda anført hemställer jag, herr talman, om bifall till den av herrar Klefbeck och Schlyter vid denna punkt avgivna reservationen.

Häruti instämde fru *Vessman*, fru *Östberg*, fru *Ekberg* samt herrar *Olsson* i Ramsta och *Werner*.

Herr af Ekenstam: Herr talman! Då den sista ärade talarinnan påstod, att utskottet konsekvent avvisat alla förbättringar för de utomäktenskapliga barnen med hänsyn till arv efter fäderna, så gjorde hon sig naturligtvis skyldig till en rätt stor överdrift, vilket var och en som har studerat 3 kap. här i lagförslaget lätt kan konstatera.

Det är nämligen här i 2 § stadgat, att om barnet är trolovningsbarn eller om fadern avgivit förklaring, att barnet skall ha samma rätt till arv efter honom som barn av äktenskaplig börd, tager barnet arv efter fadern och fadern efter barnet såsom vore barnet av äktenskaplig börd. Det synes mig, som detta i alla fall är ett ganska stort framsteg på den väg, som den ärade talarinnan velat komma fram på. Att nu gå längre och att komma med påståenden, sådana som här nyss gjorts, är nog förenat med mycket allvarlig risk även för de parter, som den ärade talarinnan ville göra sig till målsman för. Som hon själv sade, är det fråga om, huruvida det kan vara tänkbart att gå längre utan att komma in på frågan om *exceptio plurium*, d. v. s. på frågan om kvinnan verk-

*Ang.
lag om arv.
(Forts.)*

ligen haft förbindelser med flera än en man. Något sådant har man icke nu velat låta lagstiftningen komma in på, ty i och med det att man skulle komma in på den sidan av saken, gör man nog efter min uppfattning både moder och barn en vida sämre tjänst, än vad som bliver fallet enligt utskottets ståndpunkt.

Under sådana förhållanden anser jag, att kammaren gör klokt i att för närvarande vara belåten med de steg, som nu tagits, varför jag, herr talman, yrkar bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, blev på herr talmannens därå givna proposition paragrafen av kammaren godkänd.

Herr talmannen meddelade, att propositioner å de yrkanden, som under överläggningen gjorts beträffande herrar Klefbeck och Schlyters ovanberörda reservation, komme att framställas efter slutbehandlingen av förevarande kapitel.

2 §.

Godkändes.

För 3 § hade utskottet föreslagit följande lydelse:

3 §.

Förklaring, varom i 2 § sägs, skall avgivas inför den präst, som för kyrkoböckerna i församling, där barnet är kyrkobokfört, eller i tillkallat vittnes närvaro inför landsfiskal eller notarius publicus eller ock i skriftlig, av två personer bevitnad handling, som företetts inför barnavårdsmannen eller barnavårdsnämnden. Förklaringen må givas jämväl före barnets födelse. Har barnet *fyllt aderton år*, vare förklaringen ej gällande, med mindre den godkänts av barnet i den ordning, varom nyss är sagt.

Uti det av herr Borell m. fl. reservationsvis framlagda förslaget till lag om arv hade åt 3 Kap. 3 § givits denna avfattning:

3 §.

Förklaring, varom i 2 § sägs, skall avgivas inför den präst, som för kyrkoböckerna i församling, där barnet är kyrkobokfört, eller i tillkallat vittnes närvaro inför landsfiskal, notarius publicus eller *ordföranden i barnavårdsnämnden*. Förklaringen må givas jämväl före barnets födelse. Har barnet fyllt aderton år, vare förklaringen ej gällande, med mindre den godkänts av barnet i den ordning, varom nyss är sagt.

Paragrafen föredrogs. Därvid yttrade:

Herr af Ekenstam: Herr talman! Vid denna paragraf är fogad en reservation av herr Borell m. fl. Det är nämligen så, att vi reser vanter här vilja ha uteslutet från denna paragraf de ord, som innefattas uti: »eller ock i skriftlig, av två personer bevitnad handling, som företetts inför barnavårdsmannen eller barnavårdsnämnden». Vi ha däremot tänkt oss, att om verkligen barnavårdsmannen skall komma i fråga såsom en myndighet, inför vilken en förklaring skall lämnas, bör det ske i den högtidliga form, som låter sig göra därigenom att vederbörande med vittnen infinner sig hos honom.

Anledningen till att vi funno oss böra göra denna reservation är den — och alldeles särskilt vill jag för egen del påpeka, att min erfarenhet lett mig därtill — det man gång på gång funnit vid domstolarna, att vid sådana här rätte-

Ang.
lug om arv.
(Forts.)

gångar, där det gäller att fastställa ersättning till barnet, uppfostringsbidrag, och möjligtvis faderskap, där detta av någon anledning är föremål för rättens prövning, så inlämnas från kärandens sida ett kontrakt, som innehåller, att svaranden-mannen åtagit sig att till det ifrågavarande barnet utge en viss ersättning tills barnet hunnit så långt, att det kan taga hand om sig självt. Men kontraktet eller avhandlingen innehåller i de allra flesta fall också något mera. Det är en hel del tryckta bestämmelser, som finnas på detta kontrakt, och där står bl. a. i regel, att i och med det att mannen skrivit under kontraktet och sålunda efter sin uppfattning godkänt att lämna en viss ersättning, så har han också efter de tryckta bestämmelserna erkänt, att han är fader. Han bestrider dock, att han någonsin tagit del av dessa tryckta bestämmelser, och detta är också mycket möjligt. — Vi kunna mycket väl tänka oss, hur det går till. I allmänhet är det så, att då barnavårdsnämnden eller barnavårdsmannen får hand om en dylik sak, så kalla de till sig den utpekade mannen, om det går att få tag i honom; han kommer dit, och då framställer man i rätt så bevekande ordalag för honom hans skyldighet att på allt möjligt sätt ekonomiskt stödja kvinnan. Mer eller mindre godvilligt erkänner han, att det skall han göra, varvid han och barnavårdsmannen då enas om den summa, som skall erläggas. Så tages kontraktet fram och underskrives, och allt det där myckna, som finnes tryckt på handlingen, blir intet tillfälle för mannen att läsa igenom. Vi alla, som veta, hur lättvindigt det i allmänhet går till att få en underskrift på ett papper, kunna väl förstå, hur det även går till i detta fall. Sedan mannen sålunda på handlingen konstaterat, att han skall betala tjugufem kronor i månaden eller någonting sådant, är han nöjd, han skriver under sitt namn och saken är klar. Han har sålunda gått in på att betala dessa tjugufem kronor i månaden. Men på kontraktet står det också något mer, nämligen att han erkänner sig vara fader till barnet. Men därpå svarar han, att någonting sådant har han aldrig erkänt, den saken har gått honom totalt förbi. Det är för att få klarhet i detta hänseende som vi reserverat oss. Vi mena således, att om det verkligen skall komma i fråga, att någonting förhandlas inför barnavårdsnämnden eller barnavårdsmannen, så bör det ske i vittnes närvaro och på sådant sätt, att det är alldeles tydligt för mannen, att han vet, att han icke blott åtagit sig den ekonomiska sidan av saken utan också att han erkänt faderskapet.

Det är därför, herr talman, som jag tillåter mig att yrka bifall till den reservation, som är fogad till denna paragraf.

Herr **Lindqvist** i Halmstad: Herr talman! Som den föregående ärade talarren nyss har erinrat om, så förekommer en nyhet i 2 §, den nämligen att barnafadern kan avgiva en viljeförklaring, vilken skall gå ut på att han önskar ge barnet arvsrätt efter sig.

Nu är här i 3 § stadgat, att den »förklaring, varom i 2 § sägs, skall avgivas inför den präst, som för kyrkoböckerna i församling, där barnet är kyrkobokfört, eller i tillkallat vittnes närvaro inför landsfiskal eller notarius publicus eller ock i skriftlig, av två personer bevitnad handling, som företetts inför barnavårdsmannen eller barnavårdsnämnden». Det har förefallit oss inom utskottet, som om det sätt, på vilket denna viljeförklaring sålunda kommer till uttryck, är betryggande. Samma yrkande, som herr af Ekenstam här framställt reservationsvis, har han framställt i utskottet, men vi ha icke kunnat finna anledning att vara med om den ändring, som han här har ifrågasatt.

När nu herr af Ekenstam säger, att han är rädd för att det skulle bli alltför lättvindigt, om man här tager med »i tillkallat vittnes närvaro», men samtidigt i sin reservation går med på uttrycket »eller ordföranden i barnavårdsnämnden», så blir det såvitt jag förstår icke större säkerhet, om paragrafen formuleras såsom herr af Ekenstam gjort. I regeringsförslaget, som här lig-

Ang.
lag om arv.
(Forts.)

ger före, heter det icke såsom i reservationen ordföranden i barnavårdsnämnden utan endast barnavårdsnämnden. Sålunda barnavårdsnämnden i sin helhet. Nu har första kammaren tagit utskottets förslag sådant det föreligger, och jag tror inte, att det kan vara fördelaktigt, om kamrarna här komme att stanna i olika beslut och man sedan skulle försöka att få en sammanjämkning till stånd. Då jag dessutom, såsom nyss förut sagts, anser, att det är betryggande nog med utskottets förslag, ber jag att få yrka bifall till detsamma.

Herr af Ekenstam: Herr talman! Såvitt jag kunde finna av den sista ärade talarens anförande, så har han i någon mån missförstått vad jag nyss yttrade och vart min tanke syftade.

Det står nämligen i Kungl. Maj:ts och utskottets förslag till lag, att det skulle vara tillräckligt, att förklaringen gjordes »i skriftlig, av två personer bevittnad handling, som företetts inför barnavårdsnämnden eller barnavårdsnämnden». Men det är just vad jag opponerar mig emot. Jag menar nämligen, att då den nämnda handlingen kommer fram och det skall göras upp, så bör det vara klart, att den göres icke blott i den formen utan *under* den formen, att vederbörande är fullkomligt på det klara med att det gäller just ett erkännande av faderskapet. Att sålunda den skriftliga handlingen företes, skall icke vara nog, utan det bör finnas ett helt och hållet fullkomligt ojävigt vittne, icke ett sådant, som är hämtat till barnavårdsnämnden eller barnavårdsnämnden, vilket vittne kan intyga att allt gått rätt till.

Emellertid är det icke alls omöjligt, även om det skulle stå såsom här föreslagits, att saken kan ordnas upp med litet god vilja hos myndigheterna; kanske Kungl. Maj:t kan utskicka något litet cirkulär, som erinrar vederbörande om vikten att, då någonting sådant skall göras, det skall göras under sådana former, att vederbörande verkligen har klart för sig vad han skriver under. Därför vore det allra bäst, om icke i samma handling infördes både en reglering av den ekonomiska sidan av saken och ett erkännande av faderskapet, utan att det gjordes upp två särskilda handlingar, så att vederbörande hade alldeles klart för sig att det gällde någonting viktigare än att betala femton eller tjugufem kronor i månaden.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner på de under överläggningen rörande förevarande paragraf gjorda yrkandena godkände kammaren paragrafen i den av utskottet föreslagna lydelsen.

Rubriken till 3 Kap.

Godkändes.

Härefter framställde herr talmannen propositioner beträffande herrar Klefbeck och Schlyters vid kapitlet avgivna reservation, nämligen dels på bifall till berörda reservation, dels ock på avslag därå; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Christenson i Södertälje, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller den av herrar Klefbeck och Schlyter vid 3 kap. i första lagutskottets förevarande förslag till lag om arv avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit berörda reservation.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet, och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit den vid förevarande kapitel av herrar Klefbeck och Schlyter avgivna reservationen.

Ang.
lag om arv.
(Forts.)

4 kap.; 5 kap. 1 och 2 §§.

Godkändes.

Enligt utskottets förslag skulle 5 kap. 3 § lyda sålunda:

3 §.

Arv, som tillfallit fonden, må, där det med hänsyn till omständigheterna får anses billigt, enligt Konungens förordnande helt eller delvis avstås till arvlåtarens skyldeman eller annan, som stått arvlåtaren nära.

Uti en vid denna paragraf avgiven reservation hade herr *Leo* föreslagit, att åt paragrafen måtte givas följande lydelse:

3 §.

Arv, som tillfallit fonden, må, där det med hänsyn till omständigheterna får anses billigt, enligt beslut av *Konung och riksdag* helt eller delvis avstås till arvlåtarens skyldeman eller annan, som stått arvlåtaren nära.

Sedan paragrafen föredragits, yttrade:

Herr *Leo*: Herr talman! Vid förevarande paragraf har jag till utskottsutlåtandet avgivit en reservation av det innehåll, att jag yrkar att riksdagen skall liksom hittills bibehållas vid sin befogenhet att utöva medbestämmanderätt då det gäller att efterskänka danaarv. Det är i år jämnt ett hundra år sedan regeringen och riksdagen för första gången efterskänkte ett danaarv. Då fråga därom uppkom år 1828, fann regeringen det helt naturligt att den borde gå till riksdagen och inhämta dess samtycke, innan man avhände sig något av kronans gods. Under de hundra år, som förflutit sedan dess, har riksdagen alltså varit med om att besluta rörande efterskänkande av danaarv. Nu föreslås det, att riksdagen skulle kopplas ifrån denna bestämmanderätt och att Konungen ensam skulle besluta härvidlag. Jag finner, att en sådan ändring i en hundraårig tradition icke har något som helst fog för sig och att den av flera orsaker icke är lämplig. Man har anledning att förvänta, att danaarven hädanefter skola i många fall bli betydligt större än hittills varit fallet liksom ock att efterskänkanden komma att ske efter delvis andra principer än de förut tillämpade. Under sådana förhållanden finner jag det vara dubbelt angeläget, att riksdagen bibehålles vid sin medbestämmanderätt och att den får vara med när det gäller att utforma dessa nya principer. Har riksdagen kunnat år efter år vara med om att expediera dylika ärenden, då det gällt i regel arv till mycket små belopp — ett par hundra, högst ett par tusen kronor — är det så mycket nödvändigare, att riksdagen gör detta om arven bli av mera betydande omfattning. Jag hemställer därför, herr talman, om bifall till den reservation, som jag avgivit vid ifrågavarande paragraf.

Herr *Lindqvist* i Halmstad: Herr talman! Herr Leos ändringsförslag innebär, som kammaren hörde, att riksdagens medverkan alltså skulle erfordras för efterskänkande av arv, som tillfallit allmänna arvsfonden. I sak tror jag att det icke betyder så mycket vad man här beslutar. Rent principiellt

Ang.
lag om arv.
(Forts.)

torde väl det riktigaste vara att gå den väg som herr Leo föreslagit. Men jag anser, att det icke kan ligga någon fara uti att ge Konungen ensamrätt att bestämma i detta fall.

Herr Leo har i sin reservation tagit upp en del av vad lagberedningen anfört, när den motiverat sitt förslag i denna del. Men härutöver säges det något, som jag vill bringa i kammarens påminnelse. Lagberedningen framhåller, att det enligt förslaget skall ankomma på Kungl. Maj:t att där anledning till klander förekommer mot testamente, som upprättats till förmån för annan än allmänna arvsfonden, träffa beslut om klanders underlåtande. Då Kungl. Maj:t sålunda får rätt att genom uraktlåtenhet att anställa testamentsklander efterskänka arvsfondens rätt till arv, bör, säger beredningen, denna rätt tillkomma Kungl. Maj:t även i de fall där fråga ej är om testamentsklander. Därtill syntes för övrigt så mycket större skäl förefinnas, som kvarlåtenskaperna i allmänhet äro väsentligt mindre, då testamente icke föreligger.

Vad lagberedningen här anfört tror jag är riktigt, och då herr Leo icke gjort något yrkande om ändring i 2 §, vilken nyss av kammaren blivit godkänd, tror jag icke det föreligger tillräckligt skäl att nu följa herr Leos reservation. Det rättaste lär i stället vara att ansluta sig till utskottets förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av förevarande paragraf enligt utskottets förslag, dels ock på bifall till den av herr Leo vid 5 kap. 3 § avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Leo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren godkänner 5 kap. 3 § i första lagutskottets förevarande förslag till lag om arv, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Leo vid nämnda lagrum avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nejpropositionen, vadan kammaren bifallit den av herr Leo vid förevarande lagrum avgivna reservationen.

4 §; rubriken till 5 Kap.; återstående delar av lagförslaget.

Godkändes.

Lag angående införande av lagen om arv.

Godkändes.

Lag om allmänna arvsfonden.

1 §.

Denna paragraf hade följande lydelse:

*(i Kungl. Maj:ts förslag)**(i utskottets förslag)*Ang.
lag om arv.
(Forts.)

1 §.

Den egendom, som i arv tillfaller allmänna arvsfonden, så ock egendom, som må tillfalla fonden genom gåva eller testamente, skall utan sammanblandning med andra medel förvaltas av statskontoret såsom en särskild fond för främjande av barns och ungdoms vård och fostran.

Av medel, som under ett räkenskapsår influtit, skall vid årets utgång en tredjedel läggas till fonden. Återstoden skall jämte årets avkastning från och med nästföljande år vara tillgänglig för utdelning.

Uti en vid ifrågavarande paragraf avgiven reservation hade herrar *Klefbeck*, *V. Edward Larson*, *Schlyter* och *Lindqvist* i Halmstad hemställt, att första stycket måtte godkännas i den av Kungl. Maj:t föreslagna avfattningen.

Efter föredragning av paragrafen anförde:

Herr *Lindqvist* i Halmstad: Herr talman! Den paragraf, som nu är föredragen, har förut berörts av herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet. Han har varmt förordat paragrafen i den form, som den hade i Kungl. Maj:ts proposition. Utskottet har gjort den ändringen, att man tillagt, att allmänna arvsfondens medel skulle få användas icke endast för främjande av barns och ungdoms vård och fostran utan även för vård av kroniskt sjuka och ålderstigna. Även det senare är, såsom tidigare sagts, ett mycket behjärtansvärt ändamål, men jag tror icke, att det ändå kan vara riktigt att införa ett sådant tillägg som utskottet gjort. Vi äro här några reservanter, som yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat. Denna framställning har också i första kammaren vunnit majoritet. Jag skall nu här inskränka mig till att yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Larson i Lerdala m. fl., vilket innebär detsamma som yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

I detta yttrande instämde herrar *Röing*, *Kristensson* i Göteborg och *Sjöström*.

Herr *Leo*: Herr talman! Det är visserligen sant, att man kan anföra goda skäl för den ståndpunkt, som intagits i det kungl. förslaget, nämligen att låta understöd ur arvsfonden utgå endast för barns och ungdoms vård och fostran. Men jag tror, att man får medge — och det har herr justitieministern redan gjort — att det kan anföras ungefär lika goda skäl för den ståndpunkt utskottet intagit, då det föreslagit, att understöd skall kunna utgå även för vård av behövande kroniskt sjuka och ålderstigna. Om arvets uppgift är att sörja för barns fostran och vård, så är dess uppgift *också* — och har alltid varit — att sörja för de gamla, de orkeslösa och sjuka, som icke kunna försörja sig själva. Jag tror, att den vidsträcktare avfattning, som utskottet givit åt lydelsen av denna paragraf, har många goda skäl för sig, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag. Det finnes ytterligare ett skäl, som gör att andra kammaren bör taga utskottsförslaget på denna punkt, och jag skall anföra det även om det ligger något vid sidan om den egentliga saken.

Andra kammarens protokoll 1928. Nr 24.

Ang.
lag om arv.
(Forts.)

Första kammaren har här bifallit Kungl. Maj:ts förslag, och detta är den enda punkt, vari den avvikit från utskottet. Nu har andra kammaren för sin del nyss i en annan punkt avvikit från Kungl. Maj:ts förslag, och om det skall bli möjligt för utskottet att få en ordentlig sammanjämkning till stånd är det nödvändigt, att andra kammaren nu bifaller utskottsförslaget.

Herr **Lindqvist** i Halmstad: Det sista var då ett argument, som jag icke alls förstår. Det kan väl icke gå ihop, att andra kammaren nu skall bifalla utskottsförslaget vid denna paragraf för att man skall kunna få en sammanjämkning till stånd. Herr Leo torde vara ensam om den åsikten, att det är nödvändigt att gå sådana vägar. Nog finns det väl möjlighet att ordna saken utan att kammaren därför behöver här bifalla utskottets förslag.

Herr **Christenson** i Södertälje: Herr talman! Jag har förut yrkat avslag på förslaget om inrättande av allmänna arvsfonden bl. a. av det skälet att jag ansåg, att erfarenhet borde avvaktas om storleken av de medel, som komme att tillföras fonden. Nu är emellertid arvsfonden genom riksdagens beslut en verklighet, och då gäller det att taga ställning till frågan om användning av medlen. Det kan efter det beslut om begränsning av arvsrätten, som tidigare är fattat, förväntas, att det blir högst betydande belopp, som komma att tillföras denna fond. Jag anser därför, att den begränsning, som följer av reservationen och Kungl. Maj:ts förslag, är alltför stor. Vid sådant förhållande och med hänsyn till det goda ändamål, som utskottets utvidgning avser att tillgodose, anser jag utskottets förslag vara att föredraga framför Kungl. Maj:ts. Jag yrkar sålunda bifall till utskottets hemställan i denna del. Men jag vill tillägga, att jag ej framställer detta yrkande på det av herr Leo anförda skälet om hänsyn till en blivande sammanjämkning.

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet **Thyrén**: Herr talman! Jag skall blott be att få rätta ett missförstånd, som herr Leo, åtminstone att döma av hans uttryckssätt, synes mig ha råkat ut för. Det var icke min mening med vad jag yttrade i saken förut i dag att säga, att jag ansåg »lika starka skäl» — jag tyckte herr Leo sade så — tala för den ena som den andra ståndpunkten. Det som möjligen kan anses tala för herr Leos ståndpunkt, är den psykologiska sidan av saken: inverkan på dessa gamla testamentsskrivare, som »tänka på sig själva», tror jag, att jag sade, och därför i främsta rummet vilja gynna eller se gynnade dem, som äro gamla, orkeslösa och sjuka liksom de själva. Men i övrigt vill jag påminna mig, att jag mycket bestämt uttalade den önskan, att riksdagen beträffande fondens ändamål måtte göra en sådan inskränkning, att medlen må användas blott till främjande av sådana åtgärder, som gå ut på att amma upp och utveckla det livskraftiga och livsdugliga, och detta därför, att det finns så många, och icke minst testamentsgivare, som i alla fall tänka på de sjuka och ålderstigna, under det att i vårt land folk äro mycket litet, och enligt mitt förmenande allt för litet, benägna att tänka på utvecklingen av de unga och livskraftiga, som det borde kunna bliva mycket mera av, än det i själva verket blir. Och därför måste jag för min del, till den kraft och verkan det hava kan, liksom förut i dag uttala som min önskan, att riksdagen på den ena eller andra vägen måtte i denna punkt komma till det slutresultat, som innehålles i propositionen, och icke till det, som innehålles i utskottets förslag.

Herr **Karlsson** i Vätö: Herr talman! I andra paragrafen stadgas: »Ej må understöd lämnas för åtgärd, vars bekostande åligger stat eller kommun.» Det är sålunda fråga om understöd till sådana kroniskt sjuka och ålderstigna

personer, vilkas behov av hjälp icke tillgodoses genom anslag av stat eller kommun. Det finnes verkligen en sådan kategori av människor, som äro i behov av sådant understöd, och då det nu finns en möjlighet att genom denna lag hjälpa dem, skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang.
lag om arv.
(Forts.)

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av förevarande paragraf enligt utskottets förslag, dels ock på godkännande av paragrafen i dess av Kungl. Maj:t föreslagna lydelse; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Leo, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslags:

Den, som vill, att kammaren godkänner 1 § i förevarande förslag till lag om allmänna arvsfonden i den lydelse, nämnda paragraf erhållit i Kungl. Maj:ts förslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt berörda paragraf enligt första lagutskottets förslag.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt förevarande paragraf i den av Kungl. Maj:t föreslagna avfattningen.

2 § skulle enligt utskottets förslag lyda sålunda:

2 §.

Understöd ur fonden utdelas av Konungen.

Ej må understöd lämnas för åtgärd, vars bekostande åligger stat eller kommun.

Tillgängliga medel må, såvitt omständigheterna därtill föranleda, läggas till fonden.

Uti en vid denna paragraf avgiven reservation hade herr *Johanson* i Huskvarna hemställt, att paragrafen måtte erhålla följande lydelse:

2 §.

Understöd ur fonden utdelas av Konungen.

Tillgängliga medel må, såvitt omständigheterna därtill föranleda, läggas till fonden.

Sedan paragrafen föredragits, yttrade:

Herr *Johanson* i Huskvarna: Herr talman! Jag har vid denna paragraf fogat en reservation, vari jag yrkar på uteslutande av det stycke i paragrafen, som innehåller: »Ej må understöd lämnas för åtgärd, vars bekostande åligger stat eller kommun.» Det torde, vilket jag förut påpekat, i många fall vara ganska svårt att draga upp gränsen mellan de fall då det allmänna har och de fall då det allmänna icke har plikter gentemot hjälpbehövande. På grund härav och då ett uteslutande av detta stycke skulle lämna Konungen mera fri prövningsrätt, tror jag att ett bifall till mitt yrkande skulle vara till fördel.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till min reservation.

Ang.
lag om arv.
(Forts.)

Herr **Lindqvist** i Halmstad: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner å de under överläggningen framkomna yrkandena godkände kammaren paragrafen enligt utskottets förslag.

3—7 §§.

Godkändes.

För 8 § hade utskottet föreslagit följande avfattning:

8 §.

Egendom, som i arv tillfallit fonden, skall av boutredningsmannen försälas å offentlig auktion, där ej kammaradvokatfiskalsämbetet efter framställning från boutredningsmannen annat medger. Fordringar må dock försälas allenast i den mån de ej kunna indrivivas.

Boutredningsmannen skall ock ombesörja betalning av den dödes gäld. Såframt anledning därtill är för handen, vare han pliktig avträda den dödes egendom till konkurs. Försummar han det, svare han borgenärerna för skadan.

För indrivning av boets fordringar äge boutredningsmannen anhängiggöra och utföra talan utan bemyndigande av kammaradvokatfiskalsämbetet.

Herr **Leo** hade uti en vid paragrafen fogad reservation hemställt, att å paragrafen måtte givas denna lydelse:

8 §.

Lös egendom, som i arv — — — — — ej kunna indrivivas. *Beslut om försäljning av fast egendom träffas av Konung och riksdag.*

Boutredningsmannen — — — — — för skadan.

För indrivning — — — — — kammaradvokatfiskalsämbetet.

Paragrafen föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Leo**: Efter denna paragraf har jag tillåtit mig foga en reservation, som principiellt ligger i samma linje som den jag nyss talade om, då det gällde efterskänkande av danaarv. Enligt § 77 regeringsformen fordras för försäljning av statens fasta egendom riksdagens samtycke, och detta gäller givetvis även sådan fast egendom, som tillfaller staten eller kronan genom arv. Nu föreslår man här emellertid, att sådan fast egendom, som genom arv tillfaller arvsfonden, skall kunna försälas utan riksdagens samtycke. Och det är t. o. m. föreslaget en sådan anordning, att vilken boutredningsman som helst ute i landet, utsedd av någon häradsrätt, skall kunna på eget bevåg och eget ansvar vidtaga sådan försäljning av kronans fasta egendom. Jag har för min del ansett, att riksdagen icke heller på denna punkt bör släppa efter på den rätt, som riksdagen sedan uråldriga tider haft, och som sedan lång tid är tillförsäkrad riksdagen i grundlagen. Jag anser frågan om försäljning av statens fasta egendom under alla förhållanden vara av den vikt, att riksdagens samtycke till en sådan försäljning bör inhämtas, och jag hemställer därför, herr talman, om bifall till den av mig avgivna reservationen.

Herr **Lindqvist** i Halmstad: Det är ju som herr Leo säger, att den reservation, som han har avgivit, ligger på samma linje som den föregående. Då jag för min del sade, att det kunde finnas vissa skäl, som talade för den ståndpunkt, herr Leo här intager, när det gäller denna paragraf, vill jag säga, att

jag på ett stadium av utskottsbehandlingen var betänkt på att gå samma väg som herr Leo, men att jag sedermera kom till den uppfattningen, att även om det är riktigt att icke onödigtvis frånhända riksdagen någon rätt, som den nu har, man nog måste göra det i detta fall. När jag tänker mig in i hur detta i praktiken kommer att verka, måste jag säga mig, att det blir en alltför tungrodd apparat, om man går den väg herr Leo vill. Det kan komma att medföra sådana praktiska svårigheter, att det icke är skäl att hålla på riksdagens makt i detta fall. Detta gjorde, att jag till sist kom att sälla mig till utskottsmajoriteten, och när jag så har gjort, har jag icke annat att göra än att yrka bifall till utskottets förslag.

*Ang.
lag om arv.
(Forts.)*

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner å de därunder förekomma yrkandena, biföll kammaren den av herr Leo vid paragrafen avgivna reservationen.

9 §.

Godkändes.

10 §.

Utskottet hade föreslagit, att paragrafen skulle lyda sålunda:

10 §.

Har egendom, som ej utgöres av penningar, genom gåva eller testamente tillfallit fonden, skall lämplig person förordnas att omhändertaga och försälja egendomen, såframt ej vid gåvan eller genom testamentet annat särskilt föreskrivits, och skall i avseende å honom i tillämpliga delar gälla vad i 7—9 §§ om boutredningsman är stadgat.

Uti en vid paragrafen avgiven reservation hade herr *Leo* hemställt, att paragrafen måtte erhålla denna lydelse:

10 §.

Har egendom, som ej utgöres av penningar, genom gåva eller testamente tillfallit fonden, skall lämplig person förordnas att omhändertaga och försälja egendomen, och skall i avseende å honom i tillämpliga delar gälla vad i 7—9 §§ om boutredningsman är stadgat. *Försäljning av fast egendom må dock ske allenast i den ordning, som i 8 § sägs.* Äro vid gåvan eller genom testamentet särskilda föreskrifter lämnade, skola dessa gälla.

Sedan paragrafen föredragits, begärdes ordet av

Herr *Leo*, som yttrade: Herr talman! Ändringen i denna paragraf är endast en följd av mitt yrkande vid 8 §, och då kammaren bifallit min reservation vid nämnda paragraf, skall jag inskränka mig till att yrka bifall till min reservation även i förevarande punkt.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen framställda propositioner i ämnet biföll kammaren den av herr *Leo* vid paragrafen avgivna reservationen.

Aterstående delar av förevarande lagförslag.

Godkändes.

Övriga under punkten A) upptagna lagförslag.

Godkändes.

Ang.
lag om arv.
(Forts.)

Utskottets i punkten gjorda hemställan förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om lagförslagen.

Punkten B).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 2.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till underhåll av vetenskapsakademiens, av makarna Mittag-Leffler donerade matematiska bibliotek;

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inredande av en hiss i Lunds universitets historiska museum;

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts under punkt 126 av statsverkspropositionens åttonde huvudtitel framlagda förslag angående uppförande av biblioteksbyggnad för tekniska högskolan;

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till vissa kostnader för skolundervisning åt barn till befattningshavare vid telegrafverkets radiopjejlstationer m. m.;

nr 100, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t under fjärde huvudtiteln gjorda framställningar;

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av ett till föreningen Faktoribostäder u. p. a. utlämnat lån;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förflyttning av sjöinstrument- och sjökarteförrådet å flottans varv i Stockholm m. m.;

nr 103, i anledning av väckt motion om viss ersättning till kaptenen vid flygvapnet P. R. af Uhr;

nr 104, i anledning av väckta motioner om efterskänkande av återbetalningskyldigheten beträffande till vikarierande undervisningsråd felaktigt utbetalda dyrtidstillägg;

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för befattningshavarna vid domkapitlens expeditioner m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda förslag angående anvisande av anslag till befrämjande av lufttrafik m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 107, i anledning av väckt motion om ersättning till änkan Anna Forsman för kreatur, överkörda av ett statens järnvägars tåg;

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av gamla centralposthuset i Göteborg;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående klassificering av bangårdspostkontoret i Stockholm; och

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till förbättring och underhåll av för automobiltrafiken viktiga vägar å landsbygden jämte i ämnet väckta motioner;

från bevillningsutskottet:

nr 120, i anledning av dels väckt motion om visst tillägg till tulltaxans rubriker 693—695, dels ock väckta motioner om höjning av tullen å vissa slag av skodon;

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 11 juli 1919 (nr 406) angående försäljning av pilsnerdricka; och

nr 122, i anledning av väckta motioner om upphävande av tullen å karbidkväve; samt

från bankoutskottet:

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående delaktighet i statens pensionsanstalt för svenska smörprovningarnas befattningshavare;

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra provinsialläkarnas pensionskassas anslutning till statens pensionsanstalt m. m.; och

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avsättande av en reservfond för postgirorörelsen.

§ 3.

Till bordläggning anmäldes:

bankoutskottets

memorial, nr 28, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande bankoutskottets utlåtande nr 27, i anledning av väckta motioner om uppflyttning i högre lönegrad av förste bibliotekariebefattningen vid riksdagsbiblioteket; och

utlåtande, nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionering av vissa förutvarande regementspastorer vid armén, jämte i ämnet väckta motioner; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fylleri m. m., dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av §§ 15 och 41 i förordningen den 15 juni 1923 om motorfordon;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillägg till 5 § i lagen den 17 oktober 1900 om straffregister; och

nr 28, i anledning av väckt motion angående bättre tillvaratagande av samhällets och aktieägares intressen i större bolag vid revisorers tillsättande.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag.

§ 5.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Lundkvist* i Eskilstuna under 6 dagar från och med den 16 april.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 10,25 e. m.

In fidem
Per Cronvall.